

การพัฒนาบทบาทและแนวทางการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะ
เพื่อความมั่นคง

โดย

พลตรี นิรันดร ศรีคชา
ผู้อำนวยการสำนักกิจการพลเรือนทหารบก
กรมกิจการพลเรือนทหารบก

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๑
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๑ - ๒๕๖๒

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “การพัฒนาบทบาทและแนวทางการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง” ลักษณะวิชาการทหาร ของ พลตรี นิรันดร ศรีคชา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๑ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๑ - ๒๕๖๒

พลโท

(ขจรฤทธิ์ นิลกำแหง)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง การพัฒนาบทบาททางด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

ลักษณะวิชา การทหาร

ผู้วิจัย พลตรี นิรันดร ศรีคชา **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** ๖๑

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง และเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาท และการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยที่มุ่งพัฒนาบทบาททางด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ในประเด็นด้านความมั่นคงแห่งชาติ และความมั่นคงของมนุษย์ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า ที่ผ่านมากองทัพบก ดำเนินงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ในรูปแบบของงานกิจการมวลชน โดยได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานมวลชนขึ้นในหน่วยทุกระดับ เพื่อเป็นองค์กรหลักในการบูรณาการสร้างเครือข่ายและขยายมวลชนให้มีความเข้มแข็ง ในการเป็นเครือข่าย ปกป้องและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของชาติในทุกมิติ เสริมสร้างความรัก ความสามัคคี รวมทั้งแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของคนในชาติ ตามแนวทาง อุดมการณ์ความรักชาติ

สำหรับปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ประกอบด้วย ๑) ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การขาดแคลนอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน การไม่สามารถบูรณาการข้อมูลกับส่วนราชการอื่น ๆ ๒) ด้านตัวจิตสาธารณะฯ ซึ่งเกิดจากทัศนคติของประชาชน ที่ส่วนใหญ่ขาดจิตสำนึกร่วมด้านความมั่นคงของชาติ และ ๓) ด้านสวัสดิการสำหรับจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ซึ่งยังไม่มี

ส่วนแนวทางการพัฒนาบทบาททางด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงนั้น พบว่า ภารกิจที่ควรมอบให้จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงปฏิบัติ ได้แก่ การเป็นแกนนำพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และพัฒนาพื้นที่ในชุมชน การเป็นแกนนำแก้ไขปัญหาสำคัญในพื้นที่ชุมชน การเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานและประชาสัมพันธ์ข่าวสารของทางราชการให้ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่รับทราบ

โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า รัฐบาลหรือหน่วยงานด้านความมั่นคงควรพิจารณาฝึกอบรมจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ตามทักษะของผู้ที่ต้องการเป็นจิตสาธารณะ เพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบของหน่วย และควรจัดให้มีสวัสดิการอย่างเหมาะสม รวมทั้งควรจัดให้มีหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบประสานงาน ควบคุม กำกับดูแลจิตสาธารณะอย่างเป็นระบบ

ข

ตลอดจนควรมีการศึกษาวิจัยกระบวนการสร้างจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคงของประเทศไทย
อย่างเป็นระบบ

Abstract

Title Development of public consciousness for stability.

Field Military

Name Major General Nirandorn Srikacha **Course** NDC **Class** 61

The purpose of this research was to analyze the forms of public consciousness for stability. The researcher has specified the scope of the research aimed at developing the role of public mind for security. On national security issues and human security by using qualitative research and use participatory observation including group chat is a tool for data collection.

The research found that in the past the RTA carry out public consciousness for stability in form of mass affairs by establishing a coordination center for units at all levels to be the main organization in integrating network building and expanding the mass to be strong in being a network to protect and esteem the monarchy Participate in resolving national security problems in all dimensions, strengthen love and unity, including resolving conflicts among people in the nation according to the patriotic ideology.

For problems and obstacles of public consciousness for stability, consisting of 1) equipment shortages in operation and unable to integrate information with the other government agencies 2) the most Thai people, lacking consciousness in national security and 3) still has no welfare for public consciousness for stability.

As for the ways to develop the role of public mind for security, it is found that the mission that should be given to the public for security consist of being a leader to improve the quality of life of the people, develop the community, being a leader to solve important problems in community, being a liaison officer and publicizing government news to local communities in the area.

The researcher has suggested that the governments or security agencies should consider training public consciousness according to the skills of people who want to be and should provide appropriate a central unit to responsible for coordinating,

controlling. As well as researching to the process for creating public mind for Thailand's security systematically.

คำนำ

ในปัจจุบันประเด็นในเรื่องเกี่ยวกับจิตสาธารณะ มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคม ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากจิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบซึ่งเกิดขึ้นภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมที่มีอยู่ในจิต และส่งผลสู่การกระทำภายนอกของบุคคล ปัญหาต่างๆ ในสังคมเห็นได้ว่ามีเหตุจากการขาดจิตสาธารณะของคนส่วนใหญ่ การสร้างจิตสาธารณะของคนในสังคมจึงจำเป็นและมีคุณค่าอย่างยิ่ง เพื่อให้เข้ามามีบทบาทช่วยสังคมในการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมต่อสังคม และประเทศชาติ

กระแสของการทำความดีเพื่อสังคมด้วยการเป็นอาสาสมัครหรือการทำงานจิตอาสานั้น เป็นปรากฏการณ์ระดับสากลที่เกิดขึ้นทั่วโลก ทั้งในรูปแบบของกลุ่มบุคคลหรือบุคคลที่เป็นอาสาสมัครแบบอิสระและในรูปแบบขององค์กรที่ไม่หวังผลกำไร เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

สำหรับกองทัพก็ได้ให้ความสำคัญต่อการดำเนินการด้านจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคงผ่านงานด้านกิจการมวลชน โดยกรมกิจการพลเรือนทหารบก ซึ่งเป็นหน่วยรับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบและระบบบริหารงานมวลชน เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนความมั่นคงในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและงานด้านอื่นๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านความมั่นคงของชาติ เพื่อให้บรรลุภารกิจเสริมสร้างความมั่นคงของชาติต่อไป

พลตรี

(นิรันดร ศรีคชา)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก คณาจารย์ในวิทยาลัย
ป้องกันราชอาณาจักรที่เมตตาประสิทธิประสาทองค์ความรู้ให้กับกระผมเป็นอย่างดี ตั้งแต่ก้าวแรก
ที่เข้าสู่รั้วของสถาบัน ซึ่งกระผมขอขอบพระคุณทุกท่าน ด้วยความสำนึกในเมตตาอันยิ่งใหญ่ของ
ทุกท่านที่มีให้แก่กระผม ที่กระผมจะนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้
กองทัพบกเป็นหลักประกันในการธำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ
เป็นที่พึงหลักของประชาชนสืบไป

นอกเหนือจากนี้ กระผมขอขอบคุณ ข้าราชการในสายงานกิจการพลเรือน รวมทั้งกำลังพล
ในกรมกิจการพลเรือนทหารบกที่ให้คำแนะนำที่มีคุณค่ายิ่ง จนเป็นผลทำให้งานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จผล
ลงด้วยดี สำหรับคุณประโยชน์ของงานวิจัยฉบับนี้ กระผมขอน้อมบูชาแต่คุณบูรพาจารย์ ตลอดจนผู้มี
พระคุณทุกท่านด้วยความเคารพ

พลตรี

(นิรันดร ศรีคชา)

นักศึกษาววิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
ขอบเขตของการวิจัย	๕
วิธีดำเนินการวิจัย	๕
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
คำจำกัดความ	๗
บทที่ ๒ แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงและจิตสาธารณะ	๘
พระบรมราชาโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร	
มหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราชา กรมนาถบพิตร	๘
ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)	๙
แนวคิดด้านความมั่นคง	๑๘
สถานการณ์และบริบทความมั่นคง	๑๘
แผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔)	๒๒
หลักนิยามด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก	๒๕
แนวคิดด้านจิตสาธารณะ	๓๑
หลักการทำงานจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ	๓๕
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๑
กรอบความคิดของการวิจัย	๔๕
สรุป	๔๖
บทที่ ๓ งานด้านจิตสาธารณะของต่างประเทศ	๔๖

ประเทศออสเตรเลีย	๔๖
ประเทศบอสเนีย	๔๗
ประเทศอังกฤษ	๔๘
ประเทศอินเดีย	๕๐

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
อาสาสมัครกับประเด็นการพัฒนาขององค์กรสหประชาชาติ	๕๐
วงจรชีวิตของอาสาสมัคร	๕๔
การจัดการระบบอาสาสมัคร	๕๕
อาสาสมัครหรือจิตสาธารณะกับการพัฒนาในสหัสวรรษใหม่	๖๑
สรุป	๖๒
บทที่ ๔ พัฒนาการและแนวทางการพัฒนางานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง	๖๖
รูปแบบการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง	๖๖
ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง	๗๑
แนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง	๗๒
สรุป	๗๖
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๘๐
สรุป	๘๐
ข้อเสนอแนะ	๘๘
บรรณานุกรม	๘๙
ประวัติย่อผู้วิจัย	๙๓

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเด็นในเรื่องเกี่ยวกับจิตสาธารณะมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคม ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากจิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบต่อซึ่งเกิดขึ้นภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมที่มีอยู่ในจิต และส่งผลสู่การกระทำภายนอกของบุคคล ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมเห็นได้ว่า มีเหตุจากการขาดจิตสาธารณะของคนส่วนใหญ่ การสร้างจิตสาธารณะของคนในสังคมจึงจำเป็นและมีคุณค่าอย่างยิ่ง สามารถทำได้หลายรูปแบบทั้งจากการกระทำของตนเอง เช่น การรับผิดชอบต่อตนเองเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบ และเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม รวมถึง การกระทำ โดยมีบทบาทช่วยสังคมในการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคมและประเทศชาติ (กุลทิพย์ ศาสตรระจฤจิ, ๒๕๕๑) กระแสของการให้หรือการทำความดี เพื่อสังคมด้วยการเป็นอาสาสมัครหรือการทำงานจิตอาสา นั้น เป็นปรากฏการณ์ระดับสากลที่เกิดขึ้นทั่วโลก ทั้งในรูปแบบของกลุ่มบุคคลหรือบุคคลที่เป็นอาสาสมัครแบบอิสระ และในรูปแบบขององค์กรที่ไม่หวังผลกำไร เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

สำหรับในประเทศไทย กระแสของการมีจิตอาสา หรือการเป็นอาสาสมัคร เริ่มต้นปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อครั้งเกิดเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิพัดเข้าสู่ชายฝั่งทะเลแถบอันดามัน และประเทศใกล้เคียงส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตและสูญหายหลายพันคนในประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นเหตุให้คนทั่วโลก ทั้งคนไทยและต่างประเทศต่างตื่นตระหนกและเศร้าสะเทือนใจอย่างมาก ท่ามกลางภัยพิบัติร้ายแรงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์หนึ่ง คือ เกิดการรวมน้ำใจกันของผู้คนในสังคมรวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ในการหาทางช่วยเหลือผู้ประสบภัยเท่าที่จะทำได้ ตั้งแต่การบริจาคทรัพย์สินของ หรือแม้แต่การเอาตัวลงไปเป็นอาสาสมัครในพื้นที่ โดยมีอาสาสมัครมากกว่าพันคน หมุนเวียนกันเข้าไปช่วยเหลือเรียนรู้กับผู้ประสบภัยสึนามิ จนเกิดเป็นคลื่นมวลชนจิตอาสาทำงานต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน และขยายเครือข่าย และการทำงานจิตอาสา หรือการทำความดีเพื่อสังคมชัดเจนขึ้น ซึ่งถือเป็นความเติบโตทางคุณธรรมก้าวใหม่ของสังคมไทยที่ปรากฏอย่างชัดเจน เมื่อประเทศชาติและเพื่อนมนุษย์เกิดวิกฤตและความเดือดร้อน (สรณีย์ สายศร, ๒๕๕๖ : ๒) และปรากฏการณ์ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นแบบของงานจิตอาสาของประเทศไทยก็คงนับตั้งแต่งาน

พระราชพิธีถวายสักการะพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งเกิดการแสดงน้ำใจของเหล่าจิตอาสาที่ร่วมกันทำกิจกรรมดี ๆ ทั้งการแจกอาหาร น้ำดื่ม การช่วยเก็บขยะรอบพระบรมมหาราชวัง ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นคือการแสดงน้ำใจของเหล่าจิตอาสาที่ร่วมกันทำกิจกรรมดี ๆ เช่น การแจกอาหาร น้ำดื่ม การช่วยเก็บขยะรอบพระบรมมหาราชวัง วินมอเตอร์ไซด์ที่คอยรับ - ส่งประชาชนมายังศาลาสหทัยสมาคม โดยไม่คิดเงิน จนในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นช่วงเวลา “งานจิตสาธารณะ” ได้ลงรากฐานในสังคมไทยอย่างเปลี่ยนแปลงไปมาก และอีกหนึ่งปรากฏการณ์ คือ การบูรณาการความร่วมมือครั้งใหญ่ในการช่วยเหลือเยาวชนและโค้ชทั้ง ๑๓ ชีวิตที่ติดอยู่ในถ้ำขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย ซึ่งก่อให้เกิดอาสาสมัครหน้าใหม่จำนวนมาก ปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจเรียกได้ว่าเป็น “กระแสอาสาสมัครขนาดใหญ่” (Volunteer Megatrend) เป็นความตื่นตัวของประชาชน คนรุ่นใหม่หันมาสนใจกับงานอาสาสมัครมากขึ้น รวมกลุ่มอย่างรวดเร็ว เน้นทำกิจกรรมตอบสนองเฉพาะหน้า มีลักษณะเฉพาะกิจ สนใจเฉพาะประเด็น มีศักยภาพของทักษะและความรู้ใหม่ๆ ในการทำงานอาสาสมัคร บนพื้นฐานแนวคิดที่ต้องการช่วยในสิ่งที่ตัวเองถนัด ซึ่งในแง่ของความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) เรียกว่าเป็นการอาสาที่ใช้ทักษะในวิชาชีพ (Professional Skills Volunteering) เป็นรูปแบบของการทำงานบริการสังคม (สถาบันไทยพัฒนา, ๒๕๖๑) จนกระทั่ง พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้กล่าวว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงรับสั่งให้ถอดบทเรียนกรณีช่วย ๑๓ คน ในถ้ำหลวง - ขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย เพื่อนำมาสู่การฝึกและในอนาคตจะได้จัดระเบียบได้ ทั่วหน่วยซีล ภูภัย และหน่วยต่าง ๆ มาร่วมกัน ถือเป็นกรณีศึกษา

โดยพระราชบัญญัติยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงไว้ว่า การพัฒนาและเสริมสร้างคน ในทุกภาคส่วนให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อม ตระหนักในเรื่องความมั่นคง และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้คนไทยทุกคน ในทุกภาคส่วนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีอาชีพการงานและรายได้ที่เพียงพอ ได้รับโอกาสและความเสมอภาคอย่างเท่าเทียม มีความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติมีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เข้าใจปัญหาสำคัญของสังคม มีความรักความสามัคคี ตระหนัก และให้ความสำคัญกับความมั่นคงของชาติ และพร้อมเข้ามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ ตลอดจนช่วยเหลือประชาชน โดยการอำนวยความสะดวกอย่างกว้างขวางและครอบคลุม ปลุกฝังจิตสำนึก และคุณสมบัติพื้นฐานคนไทยที่ดีให้บังเกิดผล เป็นรูปธรรม สร้างเสริมความรัก ความสามัคคี ความตระหนักถึงหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความมั่นคง และพัฒนาประเทศ ให้กับทุกภาคส่วน ทั้งประชาชน ตำรวจ ทหาร และหน่วยงานด้านความมั่นคงอื่น ๆ ผ่านทางโครงการ กิจกรรม และการรณรงค์ต่าง ๆ ตลอดไปจนถึงการดำเนินการอื่นทุกวิถีทางที่เหมาะสม อย่างต่อเนื่องและจริงจัง จนประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับ

อย่างชัดเจน (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๖๑) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ที่กำหนดวัตถุประสงค์ให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาวะและสุขภาพที่ดี ครอบคลุมรอบด้าน ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถ และพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่อง ตลอดชีวิต รวมทั้งกำหนดลักษณะของคนไทยและสังคมไทยที่พึงปรารถนาไว้ว่า คนไทยเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ เป็นพลเมืองที่มีวินัย ตื่นรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีความรู้ มีทักษะและทัศนคติ ที่เป็นค่านิยมที่ดี มีสุขภาพร่างกาย และจิตใจที่สมบูรณ์ มีความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ มีจิตสาธารณะและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม (สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๙ : ๖๓)

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน ได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ด้านการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติ และในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ครอบคลุมและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อุดม ออบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิด ที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ ๓ และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๑ : ๙)

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๗ ได้ กำหนดหน้าที่ของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ประการหนึ่งว่า (๔) เสริมสร้างให้ประชาชนตระหนักในหน้าที่ที่ต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สร้างความรักความสามัคคีของคนในชาติ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่กระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรและความสงบเรียบร้อยของ สังคม (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๑ : ๓)

พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ ได้กล่าวถึงความมั่นคงแห่งชาติ ไว้ว่าคือ การทรงตัวอยู่อย่าง แน่นหนาถาวร ดำรงเอกราช มีเสรีภาพแห่งชาติ มีความสงบสุขภายในประเทศ มีความแน่นอนในชีวิต และเศรษฐกิจของพลเมือง คาดหมายรายได้ของรัฐได้ถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริง ค่าของเงินตรา มีเสถียรภาพ รัฐไม่ต้องประสบความยุ่งยากกระส่ำระสาย ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ได้ง่าย

ประชาชนพลเมืองรู้สึกมีความปลอดภัย มีความหวังและความไว้วางใจ ในอนาคต และยังไว้วางใจต่อไปอีกว่า ถึงแม้ความผันผวนหรือเหตุร้ายอันใดจะเกิดขึ้นมา รัฐสามารถจะต่อสู้หรือป้องกันได้ และได้จำแนกความมั่นคงแห่งชาติออกเป็น ๔ ด้าน ตามลักษณะของภารกิจที่ชาติจำเป็นต้องดำเนินการ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ คือ ความมั่นคงแห่งชาติด้านการเมือง ความมั่นคงแห่งชาติด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงแห่งชาติ ด้านสังคมจิตวิทยา ความมั่นคงแห่งชาติด้านทหาร ในขณะที่ความมั่นคงแห่งชาติในความหมายใหม่ตามแนวคิดของนักวิชาการ และนักบริหารยุคปัจจุบันมองว่าเป็นความมั่นคงในลักษณะองค์รวมที่มีความหมายกว้างขึ้นครอบคลุม ถึงปัจจัยทุก ๆ ด้านมากขึ้น โดยไม่มองเฉพาะในความหมายเพียงความอยู่รอด ความปลอดภัยของรัฐ หรือความเข้มแข็งของชาติของชุมชน และของประชาสังคมในทุกด้าน แต่จะหมายรวมไปถึงนอกประเทศด้วย คือความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้านด้วยเหตุผลว่า ประเทศไม่สามารถมั่นคงได้ ด้วยตนเองโดยลำพัง หากเพื่อนบ้านยังไม่มั่นคง แนวคิดในลักษณะองค์รวมนี้เรียกว่า ความมั่นคงสมบูรณ์แบบ หรือความมั่นคงเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ (Comprehensive National Security) (วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๖๑ : ๓ - ๔)

ส่วนความมั่นคงของมนุษย์ในปัจจุบัน (Human Security Now) สหประชาชาติ เห็นว่าจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทัศน์ใหม่ ๒ ประการ คือ (มนัสวี อรชุนะกะ, ๒๕๖๑ : ๑๖)

๑. ความมั่นคงของมนุษย์มีความจำเป็นเพื่อสนองตอบต่อภัยคุกคามทั้งรูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่ตั้งแต่ความยากจนไปจนถึงความรุนแรงทางชาติพันธุ์ การค้ามนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การก่อการร้ายสากลและปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นแบบเฉียบพลัน ซึ่งภัยคุกคามดังกล่าวต้องได้รับการแก้ไขโดยก้าวข้ามมิติทางความมั่นคงแบบดั้งเดิมที่คำนึงถึงเฉพาะกำลังทหาร

๒. ความมั่นคงของมนุษย์ต้องการวิธีการแก้ไขปัญหาย่างรอบด้านและมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทั้งด้านการพัฒนา ด้านสิทธิมนุษยชน และความมั่นคงของชาติ

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการมีจิตสาธารณะ หรือการอุทิศตนเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคม เป็นคุณธรรมที่พึงประสงค์ที่จะสรรค์สร้างสังคมให้เกิดสันติสุขและน่าอยู่ แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้ที่เสียสละตนเป็นอาสาสมัครยังถือเป็นสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมด สำหรับในประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ มีจำนวนอาสาสมัครประมาณ ๙.๗ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕ ของประชากรวัยผู้ใหญ่ นับว่าค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ประเทศชาติเผชิญอยู่ นอกจากนี้ในการทำงานจิตสาธารณะหรือการเป็นอาสาสมัครนั้น ยังอาจต้องเผชิญปัญหา หรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ มีไม่น้อยที่อาสาสมัครตั้งใจจะอุทิศตน บำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือสังคม อาจเกิดความทุกข์ และท้อจากอุปสรรคที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอันเกิดจากการทำงานร่วมกับอาสาสมัครอื่น ๆ ปัญหาทางสภาพจิตใจ หรือปัญหาเรื่องการขาดความรู้ หรือทักษะในการทำงาน เป็นต้น ซึ่งอาจกลายเป็นปัญหาต่อตัวของอาสาสมัครเองที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ใจ และไร้ซึ่งความสุขสบายอย่างที่ควรจะเป็น และกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานจิตอาสา นั้น นอกจากนี้หากงานจิตอาสาขาดการวางแผนและการบริหารจัดการที่ดี ขาดการใช้ข้อมูลข่าวสารร่วมกัน การขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ส่งผลให้การปฏิบัติงานติดขัด หรือประชาชนผู้ที่ต้องการเป็นจิตสาธารณะไม่ทราบข้อมูล หรือแม้แต่การเกิดข่าวลือต่าง ๆ

ทำให้สังคมสับสนต่อการปฏิบัติงานด้านจิตสาธารณะนั้น ๆ รวมทั้งกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยในสังคมที่เป็นยุคดิจิทัล ส่งผลให้ค่านิยมในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ การจัดกิจกรรมอาสาสมัครอาจกลายเป็นการสร้างภาระต่อสังคม และทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาในงานอาสาสมัครก็เป็นได้ (สรณีย์ สายศร, ๒๕๕๖ : ๓ - ๔)

จากปัญหาดังกล่าว จึงเป็นโจทย์ที่น่าศึกษาว่าจะทำอย่างไร หรือมีวิธีการใดที่จะพัฒนาความรู้สึกหรือสำนึกของประชาชนให้มองเห็นคุณค่าของการมีจิตอาสา หรือจิตที่ตระหนักรู้ในความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคมและธรรมชาติ รวมทั้งตระหนักรู้ในเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ และเข้ามาร่วมเป็นจิตสาธารณะร่วมกับหน่วยงานด้านความมั่นคง ซึ่ง ประเวศ วะสี (๒๕๔๒ : ๒๐) กล่าวไว้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมือง เป็นคุณค่าและจิตสำนึกเป็นจิตวิญญาณของสังคม บุคคล องค์กร หรือสังคม เพราะสังคมที่ไม่มีคุณค่าและจิตสำนึก ทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคมก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งจะทำให้การเมือง เศรษฐกิจ ศิลธรรมดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาบทบาทและแนวทางการงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง โดยมุ่งเน้นนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับกองทัพบก และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะที่ผ่านมา
๒. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะที่ผ่านมา ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความมั่นคง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับตัวแบบด้านจิตสาธารณะกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะเพื่อวิเคราะห์รูปแบบ เสนอแนวทางการพัฒนาบทบาท และการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยการพัฒนาบทบาททางจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงใน ๒ ประเด็น ได้แก่ ความมั่นคงแห่งชาติ และความมั่นคงของมนุษย์
๒. ขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก

๓. ขอบเขตของแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดศึกษาข้อมูลเฉพาะที่เป็นนโยบายของ กองทัพบก จากเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่สามารถเปิดเผยได้ และปรากฏการณ์ทางสังคม (Social Phenomenon Observation) เกี่ยวกับงานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งการตีความ และทำความเข้าใจแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง และใช้การวิเคราะห์สรุปเชิงอุปนัยข้อมูล (Analytic Induction) เพื่อวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคงที่เหมาะสม

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่

๑.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review Data) ด้วยการศึกษาด้านเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาข้อค้นพบที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เนื่องจากผู้วิจัยปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับดูแลงานด้านจิตอาสาของกองทัพบก รวมทั้งมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจิตอาสา ทั้งในเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ งานพระราชพิธีถวายสัการะพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และการช่วยเหลือเยาวชนและโค้ช ทั้ง ๑๓ ชีวิต ที่ติดอยู่ในถ้ำขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย ทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้เป็นอย่างดี และมีประโยชน์ต่อการวิจัย

๑.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก จำนวน ๔๙ นาย ที่เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ตามแผนงานประจำปี ๒๕๖๒ ของ กรมกิจการพลเรือนทหารบก เพื่อร่วมกันวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๒. วิธีการตรวจสอบข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ตามวิธีของเดนซัน (Denzin, 1970) ด้านเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นดังนี้

๒.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Documentary Study) เกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรค ในการดำเนินงานจิตสาธารณะที่ผ่านมา ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคง

แนวคิดจิตสาธาณะ ตัวแบบด้านจิตสาธาณะกับพฤติกรรมจิตสาธาณะ การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมจิตสาธาณะ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธาณะ

๒.๒ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การปฏิบัติงานด้านจิตอาสา และการปฏิบัติงานด้านจิตอาสาเพื่อความมั่นคงของกองทัพบก รวมทั้งการมีส่วนร่วมของของสาธารณชนเกี่ยวกับงานด้านจิตสาธาณะที่ปรากฏเป็นข่าวสารทางสื่อสาธาณะ

๒.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก ในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานด้านจิตสาธาณะเพื่อความมั่นคง ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้อง และนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธาณะเพื่อความมั่นคง

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลในการศึกษามีลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic induction) และการตีความข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือน นำมาวิเคราะห์ (Analysis) สังเคราะห์ (Synthesis) และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบรูปแบบการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธาณะเพื่อความมั่นคง

๒. ทำให้ได้แนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธาณะเพื่อความมั่นคงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกองทัพบก และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำจำกัดความ

ความมั่นคง	หมายถึง	ความอยู่รอดปลอดภัย ความเจริญก้าวหน้า ตลอดจนความเป็นปึกแผ่นพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ทุกรูปแบบได้ ซึ่งจำแนกได้เป็นความมั่นคงภายในและความมั่นคงภายนอก ซึ่งอาจจะจำแนกได้เป็นอีกหลายๆด้าน เช่น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางทหาร ความมั่นคงทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางอาหาร เป็นต้น
------------	---------	---

ความมั่นคงแห่งชาติ	หมายถึง	การป้องกันชาติให้พ้นจากอันตรายทั้งปวง ได้แก่ การรุกรานจากภายนอก การจารกรรม การลาดตระเวนของข้าศึก การก่อวินาศกรรม การบ่อนทำลาย การรบกวนและอิทธิพลอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงแห่งชาติ
ความมั่นคงของมนุษย์	หมายถึง	เป็นการป้องกันสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ทุกคน (Vital Core) ให้รอดพ้นจากภัยคุกคามที่กำลังแพร่ขยาย ด้วยการส่งเสริมเสรีภาพและทำให้ความปรารถนาของมนุษย์บรรลุผล โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งและแรงบันดาลใจให้แก่ประชาชนซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องสร้างระบบการเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความมั่นคงที่จะช่วยให้ประชาชนอยู่รอดได้
จิตสาธารณะ	หมายถึง	การมีจิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม การทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม
จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง	หมายถึง	การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ความอยู่รอดปลอดภัย ความเจริญก้าวหน้า ตลอดจนความเป็นปึกแผ่นของสังคมส่วนรวม ด้วยการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาหรือทำประโยชน์เพื่อสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน

บทที่ ๒

แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงและจิตสาธารณะ

ความมั่นคงของชาติ ศาสน์ กษัตริย์ จะมีความเป็นปึกแผ่นมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับจิตสำนึก หรือจิตสาธารณะของคนไทยทุกคน ในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาติที่จะต้องร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างชาติให้มีความมั่นคง เพราะความมั่นคงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติทุกคนจะต้องช่วยกันพิทักษ์รักษา ปกป้อง หวงแหน ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ การสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้น จึงมิได้เป็นหน้าที่ของประชาชนคนหนึ่งคนใด หากแต่เกิดขึ้นจากคนไทยทุกคนในชาติที่จะต้องรักษาแผ่นดินไทยให้กบอนุชนรุ่นหลังอันจะนำไปสู่ความเป็นปึกแผ่นที่ทำให้ชาติเกิดความมั่นคงได้อย่างยั่งยืน ในที่สุด (เจษฎา มีบุญลือ, ๒๕๕๓ : คำนำ) โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) แนวคิดด้านความมั่นคง สถานการณ์และบริบทด้านความมั่นคง แผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๖๔) หลักนิยมนด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก แนวคิดด้านจิตสาธารณะ หลักการทำงานจิตอาสาในทรรศนะของจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงมีพระบรมราโชวาท ในพิธีตรวจพลสวนสนาม เนื่องในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔ (ศูนย์บริหารกลาง, ๒๕๖๑) ความบางส่วนว่า

“... ชาติบ้านเมือง คือ ชีวิต เลือดเนื้อ และสมบัติของเราทุกคน และการดำรงรักษาชาติ ประเทศนั้น มิใช่หน้าที่ของบุคคลผู้ใดหมู่ใดโดยเฉพาะ หากแต่เป็นหน้าที่ของทุก ๆ ฝ่าย ทุก ๆ คน ที่จะต้องร่วมมือกระทำ ร่วมกันไปโดยสอดคล้องเกื้อกูลกัน ...”

นอกจากนี้ ยังทรงมีพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ เกี่ยวกับความเจริญของชาติ (มหาวิทยาลัยพายัพ, ๒๕๖๐) ดังนี้

“... ความเจริญของประเทศชาติ เป็นความเจริญส่วนรวม ซึ่งเกิดจากผลงานหรือผลของการกระทำของคน ทั้งชาติ ถือได้ว่าทุกคนแบ่งหน้าที่กันทำประโยชน์ให้แก่ชาติ ตามความถนัดและ

ความสามารถ และเกื้อกูลกันและกัน ไม่มีผู้ใดจะอยู่ได้และทำงานให้แก่ประเทศชาติได้โดยลำพังตนเอง ...”

รวมทั้ง ยังทรงมีพระราชดำรัส พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ ๒๕๓๒ (ศูนย์บริหารกลาง, ๒๕๖๑) ความบางส่วนว่า

“... ความสามัคคีปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กับความรักใคร่เผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน ฉันทุนิยมที่น้อม สองประการนี้ คือคุณลักษณะสำคัญของไทย ที่ช่วยให้ชาติบ้านเมืองอยู่รอดเป็นอิสระ และเจริญมั่นคง มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ...”

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

ในปัจจุบันประเทศไทยยังคงมีประเด็นความท้าทายการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งในมิติ เศรษฐกิจที่โครงสร้างเศรษฐกิจยังไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอย่างเต็มที่ ผลผลิตการผลิตของภาคบริการและภาคเกษตรยังอยู่ในระดับต่ำ คุณภาพและสมรรถนะของแรงงานที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการในการขับเคลื่อนการพัฒนาของประเทศ มิติทางสังคมที่การยกระดับรายได้ของประชาชน การแก้ปัญหาด้านความยากจนและความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาคุณภาพการให้บริการและการขยายโอกาสในการเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุขยังคงมีช่องว่างที่สามารถพัฒนาต่อไปได้ มิติสิ่งแวดล้อมที่การฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และมีมิติของการบริหารจัดการภาครัฐที่ยังขาด ความต่อเนื่องและความยืดหยุ่นในการตอบสนองความต้องการในการแก้ปัญหาของประชาชนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีสัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลงและประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบ ก้าวกระโดด ความท้าทายใหม่ ๆ ซึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งด้านความมั่นคง และเศรษฐกิจ การเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนจากการรวมกลุ่มภายในภูมิภาค และการเปิดเสรีด้านต่าง ๆ ตลอดจน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวจะก่อให้เกิดความท้าทายในการพัฒนาประเทศทั้งในมิติความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ที่รอบคอบและครอบคลุมเพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๑)

โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศคือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม

การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุล และพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

๑. ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เน้นการบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคงปลอดภัย เกราะช อธิปไตย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือ เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล ซึ่งกำหนดตัวชี้วัด ประกอบด้วย ความสุขของประชากรไทย ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความพร้อมของกองทัพ หน่วยงานด้านความมั่นคง และการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคง บทบาท และการยอมรับในด้านความมั่นคงของไทยในประชาคมระหว่างประเทศ และประสิทธิภาพการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวม โดยประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ประกอบด้วย ๕ ประเด็น ได้แก่

๑.๑ การรักษาความสงบภายในประเทศ เพื่อสร้างเสริมความสงบเรียบร้อยและสันติสุขให้เกิดขึ้นกับประเทศชาติบ้านเมือง โดยการพัฒนาและเสริมสร้างคน ในทุกภาคส่วนให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อม ตระหนักในเรื่องความมั่นคง และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาและเสริมสร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ การพัฒนาและเสริมสร้างการเมือง

ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่มีเสถียรภาพและมีธรรมาภิบาล เห็นแก่ประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และการพัฒนาและเสริมสร้างกลไกที่สามารถป้องกันและขจัดสาเหตุของประเด็นปัญหาความมั่นคงที่สำคัญ

๑.๒ การป้องกันและแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความมั่นคง เพื่อแก้ไขปัญหาเดิม และป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาใหม่เกิดขึ้น โดยการแก้ไขปัญหาคความมั่นคง ในปัจจุบัน การติดตาม เฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหที่อาจอุบัติขึ้นใหม่ การสร้างความปลอดภัยและความสันติสุขอย่างถาวร ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์ทางทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทั้งทางบกและทางทะเล

๑.๓ การพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ เพื่อยกระดับขีดความสามารถของกองทัพ และหน่วยงานด้านความมั่นคง โดยการพัฒนากระบวนการของหน่วยงานของรัฐแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาและฝึกพลีอำนาจแห่งชาติ กองทัพและหน่วยงาน ความมั่นคง รวมทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ให้พร้อมป้องกันและรักษาอธิปไตยของประเทศ และเผชิญกับภัยคุกคามได้ทุกมิติทุกรูปแบบและทุกระดับ และการพัฒนาระบบเตรียมพร้อมแห่งชาติและการบริหารจัดการภัยคุกคามให้มีประสิทธิภาพ

๑.๔ การบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่มิใช่ภาครัฐ เพื่อสร้างเสริมความสงบสุข สันติสุข ความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้า ให้กับประเทศไทย ภูมิภาค และโลก อย่างยั่งยืน โดยการเสริมสร้างและรักษาคุณภาพสถานะแวดล้อมระหว่างประเทศ การเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค และการร่วมมือทางการพัฒนากับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค โลก รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่มิใช่ภาครัฐ

๑.๕ การพัฒนากลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวม เพื่อให้กลไกสำคัญต่าง ๆ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้หลักธรรมาภิบาล และ การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยการพัฒนากลไกให้พร้อมสำหรับ การติดตาม เฝ้าระวัง แจ้งเตือน ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคความมั่นคงแบบองค์รวมอย่างเป็นรูปธรรม การบริหารจัดการความมั่นคงให้อื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศในมิติอื่น ๆ และการพัฒนากลไกและองค์กรขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง

๒. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมาย การพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐาน แนวคิด ๓ ประการ ได้แก่ “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่เราทำทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติ ที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของ

เศรษฐกิจ และสังคมโลกสมัยใหม่ “ปรับปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อม ให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคต และ “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคมนวัตกรรม รวมถึงปรับรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้งการส่งเสริม และสนับสนุนจากภาครัฐ ให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลาง และลดความเหลื่อมล้ำของคน ในประเทศได้ในคราวเดียวกัน กำหนดตัวชี้วัด ประกอบด้วย รายได้ ประชาชาติ การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และการกระจายรายได้ ผลิตภาพ การผลิตของประเทศ ทั้งในปัจจัยการผลิตและแรงงาน การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา และความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ประกอบด้วย ๕ ประเด็น ได้แก่

๒.๑ การเกษตรสร้างมูลค่า ให้มีความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพการผลิต ทั้งเชิงปริมาณ และมูลค่า และความหลากหลายของสินค้าเกษตร ประกอบด้วย เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูป และเกษตรอัจฉริยะ

๒.๒ อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต โดยสร้างอุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคตที่ขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีแห่งอนาคต ประกอบด้วย อุตสาหกรรมชีวภาพ อุตสาหกรรมและบริการการแพทย์ครบวงจร อุตสาหกรรมและบริการดิจิทัล ข้อมูล และปัญญา ประดิษฐ์ อุตสาหกรรม บริการขนส่ง และโลจิสติกส์ และอุตสาหกรรมความมั่นคงของประเทศ

๒.๓ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว โดยการรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับ และเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย การท่องเที่ยวสำราญทางน้ำ และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค

๒.๔ โครงสร้างพื้นฐาน เชื่อมไทย เชื่อมโลก ครอบคลุมถึงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพในด้านโครงข่ายคมนาคม พื้นที่และเมือง รวมถึงเทคโนโลยี ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โดยเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมไร้รอยต่อ สร้างและพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพิ่มพื้นที่และเมืองเศรษฐกิจ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสมัยใหม่ และรักษาและเสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมหภาค

๒.๕ พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ สร้างและพัฒนาผู้ประกอบการยุคใหม่ ที่มีทักษะและจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการแข่งขันและมีอัตลักษณ์ชัดเจน โดยสร้างผู้ประกอบการอัจฉริยะ สร้างโอกาสเข้าถึงบริการทางการเงิน สร้างโอกาสเข้าถึงตลาด สร้างโอกาสเข้าถึงข้อมูล และปรับบทบาทและโอกาสการเข้าถึงบริการภาครัฐ

๓. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ เพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ ๓ และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง โดยกำหนดตัวชี้วัด ประกอบด้วย การพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะ และความเป็นอยู่ที่ดีของคนไทย ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาสังคมและครอบครัวไทย โดยประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย ๗ ประเด็น ได้แก่

๓.๑ การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ โดยการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมผ่านการเลี้ยงดูในครอบครัว การบูรณาการเรื่องความซื่อสัตย์ วินัย คุณธรรม จริยธรรม ในการจัดการเรียนการสอน ในสถานศึกษา การสร้างความเข้มแข็งในสถาบันทางศาสนา การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมที่พึงประสงค์จากภาคธุรกิจ การใช้สื่อและสื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคม และการส่งเสริมให้คนไทยมีจิตสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

๓.๒ การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต มุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย ประกอบด้วย ช่วงการตั้งครรภ์/ปฐมวัย เน้นการเตรียมความพร้อมให้แก่พ่อแม่ก่อนการตั้งครรภ์ ช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น ปลูกฝังความเป็นคนดี มีวินัย พัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ ๒๑ ช่วงวัยแรงงาน ยกกระดับศักยภาพ ทักษะและสมรรถนะแรงงานสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และช่วงวัยผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศ

๓.๓ ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา โดยการปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ การเปลี่ยนโฉมบทบาท “ครู” ให้เป็นครูยุคใหม่

การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกกระดับ ทุกประเภท การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างความตื่นตัวให้คนไทยตระหนักถึงบทบาท ความรับผิดชอบ และการวางตำแหน่งของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และประชาคมโลก การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และการสร้างระบบการศึกษาเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ

๓.๔ การตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย โดยการพัฒนาและส่งเสริมพหุปัญญาผ่านครอบครัว ระบบสถานศึกษา สภาพแวดล้อม รวมทั้งสื่อตั้งแต่ระดับปฐมวัย การสร้างเส้นทางอาชีพ สภาพแวดล้อมการทำงาน และระบบสนับสนุน ที่เหมาะสมสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษผ่านกลไกต่าง ๆ และการดึงดูดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญต่างชาติและคนไทยที่มีความสามารถในต่างประเทศให้มาสร้าง และพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้กับประเทศ

๓.๕ การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี ครอบคลุมทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และสังคม โดยการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาวะ การป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาวะ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดี การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัย สนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดี และการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างสุขภาวะที่ดีในทุกพื้นที่

๓.๖ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยการสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบครัวและชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การปลูกฝังและพัฒนาทักษะนอกห้องเรียน และการพัฒนาระบบฐานข้อมูล เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๓.๗ การเสริมสร้างศักยภาพการกีฬาในการสร้างคุณค่าทางสังคมและพัฒนาประเทศ โดยการส่งเสริมการออกกำลังกาย และกีฬาขั้นพื้นฐานให้กลายเป็นวิถีชีวิต การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมออกกำลังกาย กีฬาและนันทนาการ การส่งเสริมการกีฬาเพื่อพัฒนาสู่ระดับอาชีพ และการพัฒนาบุคลากรด้านการกีฬาและนันทนาการเพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมกีฬา

๔. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญที่ให้ความสำคัญการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำ เพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพสามารถพึ่งตนเอง และทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง กำหนดตัวชี้วัด ประกอบด้วย

ความแตกต่างของรายได้และการเข้าถึงบริการภาครัฐระหว่างกลุ่มประชากร ความก้าวหน้าของการพัฒนาคน ความก้าวหน้าในการพัฒนาจังหวัดในการเป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และคุณภาพชีวิตของประชากรสูงอายุ โดยประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ประกอบด้วย ๔ ประเด็น ได้แก่

๔.๑ การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ โดยปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก ปฏิรูประบบภาษีและการคุ้มครองผู้บริโภค กระจายการถือครองที่ดินและการเข้าถึงทรัพยากร เพิ่มผลิตภาพและคุ้มครองแรงงานไทยให้เป็นแรงงานฝีมือที่มีคุณภาพและความริเริ่มสร้างสรรค์ มีความปลอดภัยในการทำงาน สร้างหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับคนทุกช่วงวัย ทุกเพศภาวะและทุกกลุ่ม ลงทุนทางสังคมแบบมุ่งเป้า เพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยตรง สร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และการศึกษา โดยเฉพาะสำหรับผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างทั่วถึง

๔.๒ การกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี โดยพัฒนาศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีในภูมิภาค กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละกลุ่มจังหวัดในมิติต่าง ๆ จัดระบบเมืองที่เอื้อต่อการสร้างชีวิตและสังคมที่มีคุณภาพและปลอดภัย ให้สามารถตอบสนองต่อสังคมสูงวัย และแนวโน้มของการขยายตัวของเมืองในอนาคต ปรับโครงสร้างและแก้ไขกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อวางระบบและกลไกการบริหารงานในระดับภาค กลุ่มจังหวัด สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่บนฐานข้อมูลความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และการพัฒนากำลังแรงงานในพื้นที่

๔.๓ การเสริมสร้างพลังทางสังคม โดยสร้างสังคมเข้มแข็งที่แบ่งปัน ไม่ทอดทิ้งกัน และมีคุณธรรม โดยสนับสนุนการรวมตัวและดึงพลังของภาคส่วนต่าง ๆ การรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคมและภาคประชาชน ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและบทบาทของสตรีในการสร้างสรรค์สังคม สนับสนุนการพัฒนาบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสร้างสรรค์ เพื่อรองรับสังคมยุคดิจิทัล

๔.๔ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่ง ตนเอง และการจัดการตนเอง โดยส่งเสริมการปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือน ให้มีขีดความสามารถในการจัดการวางแผนชีวิต สุขภาพ ครอบครัว การเงินและอาชีพ เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเอง สร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างประชาธิปไตยชุมชน และสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้กับชุมชน

๕. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมาภิบาล และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกัน ทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการกำหนดกลยุทธ์และแผนงาน และการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามา มีส่วนร่วมในแบบทางตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานการเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะผ่านทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง ๓ ด้าน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืน เพื่อคนรุ่นต่อไป อย่างแท้จริง กำหนดตัวชี้วัด ประกอบด้วย พื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมได้รับการฟื้นฟู การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และปริมาณก๊าซเรือนกระจก มูลค่าเศรษฐกิจฐานชีวภาพ โดยประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ๖ ประเด็น ได้แก่

๕.๑ สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว โดยเพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน อนุรักษ์ และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในและนอกถิ่นกำเนิด อนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ รักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน

๕.๒ สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจภาคทะเล โดยเพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพทางทะเล ปรับปรุง ฟื้นฟู และสร้างใหม่ทรัพยากร ทางทะเลและชายฝั่ง ทั้งระบบ ฟื้นฟูชายหาดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชายฝั่งทะเลได้รับการป้องกันและแก้ไขทั้งระบบ และมีนโยบายการจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม พัฒนาและเพิ่มสัดส่วนกิจกรรมทางทะเลที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

๕.๓ สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ โดยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก มีการปรับตัว เพื่อลดความสูญเสียและเสียหายจากภัยธรรมชาติและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มุ่งเป้าสู่การลงทุนที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของภาครัฐและภาคเอกชน และพัฒนาและสร้างระบบรับมือปรับตัวต่อโรคอุบัติใหม่ และโรคอุบัติซ้ำที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

๕.๔ พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ มุ่งเน้นความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำแผนผังภูมินิเวศเพื่อการพัฒนา เมือง ชนบท พื้นที่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม รวมถึงพื้นที่อนุรักษ์ตามศักยภาพ และความเหมาะสมทางภูมินิเวศ อย่างเป็นเอกภาพ พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรม และ อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ที่มีการบริหารจัดการตามแผนผังภูมินิเวศอย่างยั่งยืน จัดการมลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสารเคมี

ในภาคเกษตรทั้งระบบ ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและค่ามาตรฐานสากล สงวนรักษา อนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิต พื้นถิ่นบนฐานธรรมชาติ และฐานวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พัฒนาเครือข่ายองค์กรพัฒนาเมืองและชุมชน รวมทั้งกลุ่มอาสาสมัคร ด้วยกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในท้องถิ่น และเสริมสร้างระบบ สาธารณสุขและอนามัยสิ่งแวดล้อม และยกระดับความสามารถในการป้องกันโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ

๕.๕ พัฒนาความมั่นคงน้ำ พลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดย พัฒนาการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบ เพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำของประเทศ เพิ่มผลิตภาพของน้ำ ทั้งระบบในการใช้น้ำอย่างประหยัด รู้คุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้น้ำให้ทัดเทียมกับระดับ สากล พัฒนาความมั่นคงพลังงานของประเทศ และส่งเสริมการใช้พลังงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานโดยลดความเข้มข้นของการใช้พลังงาน และพัฒนาความมั่นคงด้าน การเกษตร และอาหารของประเทศและชุมชน ในมิติปริมาณ คุณภาพ ราคาและการเข้าถึงอาหาร

๕.๖ ยกระดับกระบวนการทัศน์เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ โดยส่งเสริมคุณลักษณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของ คนไทย พัฒนาเครื่องมือ กลไก และระบบยุติธรรม และระบบประชาธิปไตยสิ่งแวดล้อม จัดโครงสร้างเชิงสถาบันเพื่อจัดการประเด็นร่วม ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ และพัฒนาและดำเนินโครงการ ที่ยกระดับกระบวนการทัศน์ เพื่อกำหนดอนาคตประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมบนหลักของการมีส่วนร่วม และธรรมาภิบาล

๖. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชน และประโยชน์ส่วนรวม” โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ แยกแยะบทบาท หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการกำกับหรือในการให้บริการ ยึดหลักธรรมาภิบาล ปรับวัฒนธรรม การทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อ การเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่า และปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส โดยทุกภาคส่วน ในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ความมัธยัสถ์ และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธ ไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้ กฎหมายต้องมีความชัดเจน มีเพียงเท่าที่ จำเป็น มีความทันสมัย มีความเป็นสากล มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและ

เอื้อต่อการพัฒนา โดยกระบวนการยุติธรรมมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และการอำนวยความสะดวกตามหลักนิติธรรม กำหนดตัวชี้วัด ประกอบด้วย ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะของภาครัฐ ประสิทธิภาพของการบริการภาครัฐ ระดับความโปร่งใส การทุจริต ประพฤติมิชอบ และความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม โดยประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ประกอบด้วย ๘ ประเด็น ได้แก่

๖.๑ ภาครัฐที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ตอบสนองความต้องการ และให้บริการอย่างสะดวกรวดเร็ว โปร่งใส โดยการให้บริการสาธารณะของภาครัฐ ได้มาตรฐานสากล และเป็นระดับแนวหน้าของภูมิภาค และภาครัฐมีความเชื่อมโยงในการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้

๖.๒ ภาครัฐบริหารงานแบบบูรณาการโดยมียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายและเชื่อมโยงการพัฒนาในทุกระดับ ทุกประเด็น ทุกภารกิจ และทุกพื้นที่ โดยให้ยุทธศาสตร์ชาติเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ระบบการเงินการคลังประเทศ สนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ และระบบติดตามประเมินผลที่สะท้อน การบรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติในทุกระดับ

๖.๓ ภาครัฐมีขนาดเล็กลง เหมาะสมกับภารกิจ ส่งเสริมให้ประชาชนและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ โดยภาครัฐมีขนาดที่เหมาะสม ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมการกระจายอำนาจและสนับสนุนบทบาทชุมชนท้องถิ่นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีสมรรถนะสูง ตั้งอยู่บนหลักธรรมาภิบาล

๖.๔ ภาครัฐมีความทันสมัย โดยองค์กรภาครัฐมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับ บริบทการพัฒนาประเทศ และพัฒนาและปรับระบบวิธีการปฏิบัติราชการให้ทันสมัย

๖.๕ บุคลากรภาครัฐเป็นคนดีและเก่ง ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึก มีความสามารถสูง มุ่งมั่น และเป็นมืออาชีพ โดยภาครัฐมีการบริหารกำลังคนที่มีความคล่องตัว ยึดระบบคุณธรรม และบุคลากรภาครัฐยึดค่านิยมในการทำงานเพื่อประชาชน มีคุณธรรม และมีการพัฒนาตามเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ

๖.๖ ภาครัฐมีความโปร่งใส ปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยประชาชนและภาคีต่าง ๆ ในสังคมร่วมมือกันในการป้องกันการทุจริตและประพฤติ มิชอบ บุคลากรภาครัฐ ยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต การปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ มีประสิทธิภาพมีความเด็ดขาด เป็นธรรม และตรวจสอบได้ และการบริหารจัดการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างเป็นระบบแบบบูรณาการ

๖.๗ กฎหมายมีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ และมีเท่าที่จำเป็น
โดยภาครัฐจัดให้มีกฎหมายที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลง มีกฎหมายเท่าที่จำเป็น และการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เท่าเทียม มีการเสริมสร้างประสิทธิภาพการใช้กฎหมาย

๖.๘ กระบวนการยุติธรรมเคารพสิทธิมนุษยชนและปฏิบัติต่อประชาชนโดยเสมอภาค
โดยบุคลากรและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเคารพและยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่พึงได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม ทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ทั้งทางแพ่ง อาญา และปกครอง มีบทบาทเชิงรุกร่วมกันในทุกขั้นตอนของการค้นหาความจริง และมีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ร่วมกัน ส่งเสริมระบบยุติธรรมทางเลือก ระบบยุติธรรมชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม และพัฒนามาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา

แนวคิดด้านความมั่นคง

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๗ ได้กำหนดหน้าที่ของกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ประการหนึ่งว่า เสริมสร้างให้ประชาชนตระหนักในหน้าที่ที่ต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สร้างความรักความสามัคคีของคนในชาติ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่กระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรและความสงบเรียบร้อยของสังคม (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๑ : ๓)

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (๒๕๖๑ : ๓ - ๔) กล่าวถึงความมั่นคงแห่งชาติ ในความหมายใหม่ตามแนวคิดของนักวิชาการ และนักบริหารยุคปัจจุบันมองว่า เป็นความมั่นคงในลักษณะองค์รวมที่มีความหมายกว้างขึ้นครอบคลุมถึงปัจจัยทุก ๆ ด้านมากขึ้น โดยไม่มองเฉพาะในความหมายเพียงความอยู่รอด ความปลอดภัยของรัฐ หรือความเข้มแข็งของชาติ ของชุมชน และของประชาสังคมในทุกด้าน แต่จะหมายรวมไปถึงนอกประเทศด้วย คือความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยเหตุผลว่า ประเทศไม่สามารถมั่นคงได้ ด้วยตนเองโดยลำพัง หากเพื่อนบ้านยังไม่มั่นคง แนวคิดในลักษณะองค์รวมนี้เรียกว่า ความมั่นคงสมบูรณ์แบบ หรือความมั่นคงเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ (Comprehensive National Security)

สหประชาชาติได้กล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์ในปัจจุบัน (Human Security Now) ว่าจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทัศน์ใหม่ ๒ ประการ คือ (มนัสวี อรุณชะกะ, ๒๕๖๑ : ๑๖)

๑. ความมั่นคงของมนุษย์มีความจำเป็นเพื่อสนองตอบต่อภัยคุกคามทั้งรูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่ตั้งแต่ความยากจนไปจนถึงความรุนแรงทางชาติพันธุ์ การค้ามนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การก่อการร้ายสากลและปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นแบบเฉียบพลัน ซึ่งภัยคุกคามดังกล่าวต้องได้รับการแก้ไขโดยก้าวข้ามมิติทางความมั่นคงแบบดั้งเดิมที่คำนึงถึงเฉพาะกำลังทหาร

๒. ความมั่นคงของมนุษย์ต้องการวิธีการแก้ไขปัญหาย่างรอบด้านและมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทั้งด้านการพัฒนา ด้านสิทธิมนุษยชน และความมั่นคงของชาติ

สถานการณ์และบริบทความมั่นคง

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (๒๕๖๑) ได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด และกลยุทธ์ในแต่ละประเด็นความมั่นคง รวมถึงได้มีการประเมินและ วิเคราะห์แนวโน้มบริบทความมั่นคงทั้งปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ การศึกษาแนวคิดกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี ของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) จัดทำนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ดังนี้

๑. บริบทความมั่นคงภายในประเทศ

๑.๑ ความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ความเคลื่อนไหวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถาบันฯ ได้เพิ่มระดับและขอบเขตที่กว้างขวาง ทั้งที่มีลักษณะเชื่อมโยงสถาบันฯ มาแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง ตลอดจนมีการกล่าวอ้างความเท็จ เพื่อดูหมิ่นใส่ร้ายอันเป็นการบ่อนทำลายต่อสถาบันฯ และการปรากฏแนวคิดในเชิงปฏิรูปรวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการหมิ่นสถาบันฯ ที่ขัดต่อหลักสิทธิ และเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหว นำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ประกอบกับความผูกพันเชื่อมโยงของประชาชนบางส่วน โดยเฉพาะในหมู่เยาวชนรุ่นใหม่ที่มีต่อสถาบันฯ ถูกลดทอนลง เนื่องจากขาดความเข้าใจ ความตระหนักรู้อย่างถูกต้องแท้จริงถึงความสำคัญของสถาบันฯ ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมจิตใจและจุดยึดเหนี่ยวของสังคมไทย

๑.๒ ความขัดแย้งของคนภายในประเทศ พัฒนาการทางการเมืองของไทยที่ผ่านมา มีทิศทางที่นำสังคมไทยวิวัฒน์ไปสู่วัฒนธรรมการเมืองที่ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ในนโยบายของรัฐมากขึ้น โดยเฉพาะการกระจายความมั่งคั่งและอำนาจจัดการทรัพยากรสำคัญ โดยประชาชนแสดงออกด้วยการใช้สิทธิทางการเมืองและเสรีภาพพลเมืองในการเลือกตั้ง และการปกป้องสิทธิของตนหรือสิทธิของชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่สังคมไทยกำลังอยู่ใน กระบวนการ

เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยที่ยังคงมีปัญหาเชิงโครงสร้างจาก ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงโลกทัศน์ที่แตกต่างกัน ของกลุ่มคนในสังคม เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดความแตกแยกทางความคิดระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ในห้วงที่ผ่านมาการเคลื่อนไหวทางการเมืองถูกขับเคลื่อนด้วยเป้าหมายสุดโต่งทางการเมืองส่งผลให้ สภาวะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองที่มีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น และโดยที่ความอดทนอดกลั้นของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีแนวโน้มลดต่ำลง ทำให้สถานการณ์ ความขัดแย้งทางการเมืองยังคงเป็นจุดเปราะบางในการรักษาเอกภาพของชาติ และการสร้าง ภูมิคุ้มกันของสังคมไทย หากการสร้างความสัมพันธ์ปรองดองและการแก้ไขรากเหง้าของปัญหา ความขัดแย้งยังคงไม่บรรลุผล

๑.๓ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ที่เกิดขึ้นมาเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนละเอียดอ่อน และมีความเชื่อมโยงกันหลายมิติ อันมี ปัจจัยหลักที่ถูกนำมาเป็นเงื่อนไขของปัญหา คือ ศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ โดยการต่อสู้ ที่ใช้ความรุนแรงเป็นผลมาจากคนกลุ่มหนึ่ง ที่มีอุดมการณ์ต้องการแบ่งแยกดินแดน ได้นำเงื่อนไข อัตลักษณ์เฉพาะมาขยายผลในการใช้ความรุนแรง นอกจากนี้ ได้ปรากฏ เงื่อนไขที่ทำให้สถานการณ์ ซับซ้อน ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ คือ ปัญหายาเสพติด ปัญหาภัยแทรกซ้อน บทบาท ของภาคประชาสังคม โดยเฉพาะเยาวชนที่เห็นต่างจากรัฐ และถูกดึงเข้ามามีส่วนร่วมในการ เคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของผู้เห็นต่างจากรัฐ การเข้ามามีบทบาทและแทรกแซงขององค์กร ระหว่างประเทศ

๑.๔ ความไม่เชื่อมั่นในการบริหารประเทศตามหลักนิติธรรม ประเทศไทยยังคงมี ปัญหาเชิงโครงสร้างที่ไม่เอื้อต่อการบริหารตามหลักนิติธรรม ความไม่เชื่อมั่นในการบริหารประเทศ และวิกฤตศรัทธาของผู้นำ รวมถึงโครงสร้างทางการเมืองการบริหาร ซึ่งแม้จะมีการกระจายอำนาจ มากขึ้น แต่ในภาพรวมยังคงมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลาง เป็นข้อจำกัดต่อการเข้ามามี ส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม ประกอบกับการทุจริตในภาครัฐ ขยายตัวออกไปทุกระดับส่งผล ให้เกิดความไม่เชื่อมั่นของประชาชน ในขณะเดียวกันประชาชนบางส่วนยอมรับ กระบวนการทุจริต เพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตน โดยผลของปัญหาดังกล่าวได้กัดกร่อนพื้นฐานทางคุณธรรมจริยธรรม ของสังคม

๑.๕ ปัญหายาเสพติด ปัจจุบันสถานการณ์ยาเสพติดของประเทศไทยมีแนวโน้ม รุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มของเยาวชน ซึ่งเป็น กลุ่มเสี่ยงที่สำคัญ ปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหา อาชญากรรม ปัญหาการทำลายศักยภาพของประชากร และปัญหาการขยายตัวขององค์กร อาชญากรรม นอกจากนี้ ประเทศไทยต้องเผชิญกับการลักลอบค้ายาเสพติดจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเป็นประเทศทางผ่านและประเทศปลายทาง ในขณะที่การลักลอบขนยาเสพติดและแหล่งพัก ยาเสพติดอยู่บริเวณพื้นที่ชายแดนฝั่งไทยและประเทศเพื่อนบ้าน โดยพื้นที่ชายแดนภาคเหนือเป็นพื้นที่ สำคัญ รองลงมา คือ พื้นที่ชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้กลุ่มนักค้าจากนอกภูมิภาค

เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการค้ายาเสพติดระหว่างประเทศ และการลำเลียงยาเสพติดจากหลายแหล่งผลิต ทั้งในและนอกภูมิภาคซึ่งการจับกุมกระทำได้อย่างขึ้นเนื่องจากลักษณะเฉพาะตัวขององค์กรและรูปแบบและวิธีการค้ายาเสพติดที่ปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ

๑.๖ ความเสี่ยงภัยพิบัติทางธรรมชาติ สภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสภาวะโลกร้อนเกิดขึ้นพร้อมกับการเพิ่มจำนวนของประชากรโลก รวมถึงการพัฒนาประเทศที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก นำไปสู่การใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยขาดความสมดุล ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ จนนำไปสู่ภัยพิบัติธรรมชาติเพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยมีพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัย วาตภัย รวมถึงสถานการณ์แผ่นดินไหวที่เพิ่มมากขึ้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถ ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และการเตรียมความพร้อมในลักษณะที่สามารถบริหารจัดการ วิกฤตการณ์และภัยพิบัติให้มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่ขั้นป้องกัน การแก้ไข และการฟื้นฟูสถานการณ์ ผลกระทบจากวิกฤตการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติในระดับรุนแรงมากขึ้น ควบคู่กับการขยายความร่วมมือกับประชาคมโลก เพื่อจัดการกับภัยพิบัติดังกล่าว

๒. ความเปลี่ยนแปลงของบริบทความมั่นคงข้ามพรมแดน

๒.๑ การเคลื่อนตัวของภัยคุกคามข้ามชาติ ปัจจุบันภัยคุกคามข้ามชาติได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ตามสภาวะโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และความมั่นคงของชาติโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบจากการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติในด้านปัญหาการก่อการร้าย แรงขับเคลื่อนของการต่อสู้เชิงอุดมการณ์ยังคงมีอยู่อย่างเข้มแข็ง และขยายอุดมการณ์ความเชื่อไปสู่คนและกลุ่มบุคคลในพื้นที่ที่มีเงื่อนไข พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงตนเองเป็นผู้ก่อการร้ายในหลายรูปแบบ โดยเงื่อนไขที่เป็นปัจจัยผลักดันที่สำคัญ ได้แก่ ความคับแค้นอันเนื่องมาจากปัญหาการไม่ได้รับความเป็นธรรม ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม และการแปรเปลี่ยนความเชื่อทางศาสนาให้เป็นพลังผลักดัน นอกจากนี้การเผยแพร่แนวคิดรุนแรง ของกลุ่มก่อการร้ายสากลและกลุ่มหัวรุนแรงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังคงดำรงอยู่ ทั้งการก่อการร้ายจากกลุ่มหัวรุนแรงในพื้นที่ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากต่างประเทศและการแทรกซึมเข้ามาปฏิบัติการเองจากกลุ่มก่อการร้ายนอกภูมิภาค โดยอาศัยช่องว่างด้านมาตรการการรักษาความปลอดภัยและชายแดนที่เปราะบางของประเทศในภูมิภาค รวมถึง การเชื่อมโยงติดต่อและการเผยแพร่ความคิดอุดมการณ์ของกลุ่มก่อการร้ายผ่านทางอินเทอร์เน็ตและสังคมออนไลน์ ทั้งนี้แม้ว่าประเทศไทยจะไม่ใช่เป้าหมายการโจมตีโดยตรงของกลุ่มก่อการร้าย แต่ยังคงมีความจำเป็นที่ต้องเฝ้าระวังความเสี่ยง โดยเฉพาะการใช้เป็นสถานที่พักพิงและอำนวยความสะดวกในการก่อการร้ายจากกลุ่มก่อการร้ายทั้งในและนอกภูมิภาค และการก่อความรุนแรงในเมือง สำหรับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ อันประกอบด้วย การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ การค้าอาวุธ การฟอกเงิน การกระทำ

อันเป็นโจรสลัด อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ มีแนวโน้มที่จะขยายตัว และควบคุมได้ยาก โดยมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการที่ซับซ้อนจากการใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้การก่ออาชญากรรมข้ามชาติทำได้สะดวก และรวดเร็วยิ่งขึ้น มีการพัฒนาเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งและมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังพบว่า ความเชื่อมโยงระหว่างการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นและมีขีดความสามารถสูงขึ้น โดยคาดการณ์ว่าภัยคุกคามทั้งจากการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ภายหลังจากการจัดตั้งประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ เนื่องจากการเปิดเสรีด้านการเดินทาง การขยายการท่องเที่ยว การแพร่ขยายแนวความคิดหัวรุนแรงและการรวมกลุ่มบุคคลที่มีความคิดดังกล่าว ในขณะที่ประสิทธิภาพการบังคับใช้ กฎหมายของประเทศสมาชิกยังมีความแตกต่างกัน และการบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงเป็นไปอย่างล่าช้า

๒.๒ การย้ายถิ่นฐานของประชากร การย้ายถิ่นฐานของประชากรจากประเทศรอบบ้านเข้าสู่ประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นการย้ายถิ่นในลักษณะเข้าเมืองผิดกฎหมายที่ส่งผลให้เกิดปัญหาการผลักดันและส่งกลับ ส่งผลให้มีผู้ย้ายถิ่นจำนวนมากยังตกค้างอยู่ในประเทศไทย และเกิดปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มที่ขัดแย้งกับรัฐบาลของประเทศต้นทาง สาเหตุการย้ายถิ่นที่สำคัญประกอบด้วย ปัจจัยด้านการเมือง ได้แก่ สถานการณ์ภายในประเทศเพื่อนบ้าน และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประเทศไทย กับประเทศเพื่อนบ้านที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลตามกฎหมาย ปัญหาการศึกษา ปัญหาความขัดแย้งกับชุมชนชาวไทย ตลอดจนปัญหาศักยภาพในการแข่งขันของประเทศไทยในระยะยาว นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ย้ายถิ่นที่ใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านเพิ่มมากขึ้น โดยปัญหาดังกล่าวมีความละเอียดอ่อน และส่งผลกระทบต่อทั้งความมั่นคงของมนุษย์ ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

๒.๓ บริบทการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ภัยคุกคามรูปแบบใหม่อื่น ๆ ปัจจุบันภัยคุกคามความมั่นคง มีขอบเขตที่กว้างขวาง มีความเชื่อมโยง ซับซ้อน และส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงมากขึ้น ภัยคุกคามความมั่นคง รูปแบบใหม่ประกอบด้วยทั้งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่เชื่อมโยงกับบริบทโลกในมิติต่าง ๆ ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมถึงการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและการใช้ประโยชน์จากการเชื่อมต่อในโลกริบบิ้นที่เชื่อมโยงระบบโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมขนส่ง ระบบเศรษฐกิจการเงินและอื่น ๆ มากขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของ สภาพภูมิอากาศของโลก และผลจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาประกอบกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยขาดความสมดุล ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ ปัญหาความมั่นคงทางอาหารและน้ำ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปัญหา

ความขัดแย้งเชิงทรัพยากร ตลอดจนภัยจากโรคระบาด โรคอุบัติใหม่ และอุบัติซ้ำ ภัยคุกคาม และความเสียหายเหล่านี้ส่งผลต่อเนื่องเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนและความขัดแย้งกับหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้ความต้องการพลังงานของโลกที่เพิ่มสูงขึ้นส่งผลต่อความมั่นคงทางพลังงานของไทย ในการแข่งขันแสวงหาแหล่งพลังงาน โดยเฉพาะการที่ประเทศไทยต้องพึ่งพิงแหล่งพลังงานจากภายนอกในสัดส่วนที่สูง

แผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๔)

๑. กรอบแนวคิด การขับเคลื่อนแผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๔) ยึดแนวพระราชดำริการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และยุทธศาสตร์แนวทางการดำเนินงาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามศาสตร์พระราชาเป็นกรอบการดำเนินงาน รวมทั้งแนวทางการพัฒนาที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) นโยบายและแผนระดับชาติ ว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) โดยมีกรอบแนวคิดการดำเนินงาน ดังนี้

๑.๑ การปรับกระบวนการความคิด มุ่งเน้นให้คนมีมุมมองและจุดมุ่งหมายร่วมในการดำเนินงาน โดยมีแนวคิด ทศนคติที่เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ตระหนักถึงความสมดุลมั่นคงยั่งยืนของการพัฒนาทุกมิติ ทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง การปกครอง และความมั่นคงของประเทศ

๑.๒ การดำเนินงานโดยยึดพื้นที่เป้าหมายเป็นหลัก โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้พื้นที่เป้าหมายที่มีความเสี่ยง หรือมีเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ปัญหาความมั่นคงมีการประเมินและจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่ มุ่งพัฒนาคนและพื้นที่ไปพร้อมกัน

๑.๓ การบูรณาการงานการพัฒนาและงานความมั่นคง ทั้งงานพัฒนา และงานความมั่นคง อย่างเป็นองค์รวมทุกมิติ ดำเนินการอย่างรวดเร็วต่อเนื่อง มีการบริหารจัดการอย่างเป็นเอกภาพ ในทุกระดับ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเชิงรุกเตรียมความพร้อมป้องกันปัญหาความมั่นคงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น และสามารถปรับตัวให้รอดพ้นวิกฤติความมั่นคงต่าง ๆ ได้

๑.๔ การมีส่วนร่วมตามแนวทางประชารัฐ ผนึกกำลังร่วมกันตามแนวทางพัฒนาประชารัฐ ในการป้องกันแก้ไขปัญหาความมั่นคงต่าง ๆ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชนและประชาชน ในทุกระดับให้สอดคล้องกับสถานการณ์และปัญหาความมั่นคง อย่างเป็นรูปธรรม

๒. วิสัยทัศน์ คน ชุมชน และพื้นที่เป้าหมายมีการพัฒนา มีจิตสำนึกความมั่นคง มีภูมิคุ้มกัน สามัคคีปรองดอง สามารถพัฒนาร่วมกับประเทศรอบบ้าน เพื่อความมั่นคง ปลอดภัย และประโยชน์สุขของประชาชน

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อน้อมนำศาสตร์พระราชาและแนวพระราชดำริมาเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคง

๓.๒ เพื่อพัฒนาคนและคุณภาพชีวิตของคน ชุมชน และพื้นที่เป้าหมายให้มีโครงสร้างประชากรที่เหมาะสม มีความเข้มแข็ง มั่นคง ปลอดภัย มีจิตสำนึกด้านความมั่นคงพึ่งตนเองได้ รวมทั้ง มีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตพร้อมเผชิญปัญหา ภัยคุกคาม และการเปลี่ยนแปลง

๓.๓ เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง และด้านการพัฒนากับประเทศรอบบ้าน พร้อมกับจัดระบบป้องกันเพื่อจัดระเบียบพื้นที่ชายแดน

๓.๔ เพื่อขยายผลองค์ความรู้ด้านการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคง การจัดการโดยสันติวิธี ไปพร้อมกับการนำนวัตกรรมมาใช้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓.๕ เพื่อเสริมสร้างฐานความมั่นคงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รักษาความสมดุลของระบบนิเวศน์ รองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๓.๖ เพื่อให้การบริหารจัดการแผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติมีการบูรณาการให้เกิดเอกภาพและประสิทธิภาพในทุกระดับ

๔. พื้นที่เป้าหมาย

๔.๑ พื้นที่เป้าหมายการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติคือ พื้นที่ที่มีปัญหาความมั่นคง หรือพื้นที่ที่มีเงื่อนไขของปัญหาความมั่นคง หรือพื้นที่ที่อาจก่อให้เกิดปัญหาทางความมั่นคง โดยมีขอบเขตพื้นที่ ทุกจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดชั้นใน จังหวัดชายแดน และจังหวัดชายทะเลและเกาะแก่ง

๔.๒ หลักเกณฑ์การจำแนกและจัดลำดับความสำคัญพื้นที่เป้าหมาย ให้มีการจำแนกพื้นที่ เป้าหมายเพื่อดำเนินการตามแผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติออกเป็น

๔.๒.๑ พื้นที่เป้าหมายที่จังหวัดประกาศ

๔.๒.๒ พื้นที่โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่

๔.๒.๓ พื้นที่เป้าหมายอื่น ๆ

๔.๓ หลักเกณฑ์การจำแนกและจัดลำดับความสำคัญพื้นที่เป้าหมาย

๔.๓.๑ พื้นที่เป้าหมายที่จังหวัดประกาศ การดำเนินงานให้กระทรวงมหาดไทย และจังหวัด ประกาศการจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่ ผ่านกลไกคณะอนุกรรมการจัดทำแผนงาน

ด้านความมั่นคง จังหวัดที่มีหน่วยงานด้านการพัฒนา หน่วยงานด้านความมั่นคงในระดับพื้นที่ ร่วมกับ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) จังหวัด ผู้แทนจากภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน โดยแจ้งให้หน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัดและภูมิภาค ได้รับทราบล่วงหน้าก่อนการจัดทำแผนและคำของบประมาณประจำปีรวมทั้งเผยแพร่ข้อมูลให้กลุ่ม/องค์กร ภาคประชาชนและภาคธุรกิจเอกชน ในพื้นที่ได้รับทราบ เพื่อประกอบการพิจารณาให้การสนับสนุน การดำเนินงานในเชิงบูรณาการแผนงานของ หน่วยงานภาครัฐ การจัดลำดับความสำคัญในแต่ละพื้นที่ ทั้งในระดับตำบลหรือระดับหมู่บ้าน ให้ใช้หลักเกณฑ์การพิจารณา ๕ หลักเกณฑ์ ได้แก่

- ๔.๓.๒.๑ ขนาดของพื้นที่ที่มีปัญหา
- ๔.๓.๒.๒ ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา
- ๔.๓.๑.๓ ความยากง่ายต่อการแก้ปัญหา
- ๔.๓.๑.๔ ผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
- ๔.๓.๑.๕ ความตระหนักรู้ของ ประชาชนในจังหวัดที่มีต่อปัญหา

๔.๓.๒ พื้นที่โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ (โครงการ พมพ.) เป็นพื้นที่ที่วิเคราะห์ และจัดลำดับความสำคัญเป็นลำดับแรกว่ามีความเสี่ยงต้องเร่งแก้ปัญหา เพราะหากไม่ดำเนินการแก้ไขจะเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงสูง โดยใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาเพื่อความมั่นคง ในระดับพื้นที่ร่วมกับจังหวัด กอ.รมน.จังหวัด กอ.รมน.ภาค และกองกำลังป้องกันชายแดน นำเสนอ ผ่านตามขั้นตอนระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ หลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ ได้แก่

- ๔.๓.๒.๑ ขนาดของพื้นที่ที่มีปัญหา
- ๔.๓.๒.๒ ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา
- ๔.๓.๒.๓ ความยากง่ายต่อการแก้ปัญหา
- ๔.๓.๒.๔ ผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
- ๔.๓.๒.๕ ความตระหนักรู้ของประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อปัญหา

๔.๓.๓ พื้นที่เป้าหมายอื่น ที่มีการนำเสนอผ่านกลไกตามตามระเบียบสำนัก นายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งคณะกรรมการนโยบาย และอำนวยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (นพช.) และสภาความมั่นคงแห่งชาติหรือ คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบในการดำเนินการ

๕. เป้าหมายการดำเนินงาน การพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติเป็นการ ดำเนินงานในเชิงพื้นที่ประสานเชื่อมโยงกับการดำเนินงานระดับกระทรวง/กรม มุ่งป้องกันและแก้ไข

ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา ภัยคุกคาม สภาพพื้นที่ และบริบทความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ จึงกำหนดเป้าหมายดำเนินงาน ดังนี้

๕.๑ พื้นที่พัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคง ได้น้อมนำศาสตร์พระราชา และแนวพระราชดำริ มาเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคง ขยายผลโครงการพระราชดำริสู่ประชาชนในพื้นที่ เป้าหมายเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต สืบสานเรียนรู้ และขยายผลศาสตร์พระราชาและหลักการ ทรงงานสู่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ พร้อมไปกับการสร้างแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้ในลักษณะพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ ที่มีชีวิตตามภูมิสังคม

๕.๒ คน ชุมชนในพื้นที่เป้าหมายมีจิตสำนึกด้านความมั่นคงได้รับการพัฒนาความเป็นอยู่ ให้พออยู่พอกิน มีโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานและองค์ความรู้ต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต พึ่งตนเองได้ และมีภูมิคุ้มกัน มีการจัดระเบียบและพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมตามแนวทางพระราชรัฐ

๕.๓ พื้นที่ชายแดน ชายฝั่งทะเล เกาะแก่ง และพื้นที่สูง มีการจัดระบบการป้องกัน และพัฒนา เพื่อจัดระเบียบ ดังนี้

๕.๓.๑ พื้นที่ชายแดน ที่มีเงื่อนไข หรือแนวโน้มปัญหาความมั่นคงได้รับการจัด ระเบียบในลักษณะการพัฒนา เพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ มีการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ ในการเสริมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดน จัดระบบและระเบียบประชากรและชุมชน เสริมสร้าง ระบบป้องกันตนเองและพัฒนาประสิทธิภาพระบบการสัญจรข้ามแดน และเร่งรัดการพัฒนาหมู่บ้าน เป้าหมาย โดยใช้การบูรณาการจากทุกภาคส่วน

๕.๓.๒ พื้นที่ชายฝั่งทะเลและเกาะแก่ง มีการจัดระเบียบพื้นที่ เพื่อคุ้มครอง ป้องกัน และรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล โดยใช้การบูรณาการจากทุกภาคส่วน ระบบ กลไก การช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยในทะเล และการสัญจรข้ามแดนมีการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทุกภาคส่วนมีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักในการใช้ประโยชน์ทางทะเลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๕.๒.๓ พื้นที่สูง มีการจัดระเบียบ พัฒนาคน ชุมชนบนพื้นที่สูงตามแนวพระราชดำริ บุคคลบนพื้นที่สูงได้รับการสำรวจ ตรวจสอบและพิจารณาให้สัญชาติไทยเร็วยิ่งขึ้น เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีความรัก และหวงแหนแผ่นดินไทย รวมทั้งมีการจัดระเบียบการจัดตั้งถิ่นฐาน เพื่อให้คนบนพื้นที่สูง ได้รับการพัฒนาความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๕.๔ หน่วยงานของรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีองค์ความรู้และความเข้าใจด้าน การพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคง สามารถนำนวัตกรรมมาใช้ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่น รวมทั้งสามารถใช้แนวทางสันติวิธี กระบวนการยุติธรรมชุมชน มาจัดการความขัดแย้ง สนับสนุนการดำเนินงาน เพื่อเสริมความมั่นคง การป้องกัน และแก้ไขปัญหา ที่กระทบต่อความมั่นคง

๕.๕ คน ชุมชนในพื้นที่เป้าหมายมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามแนวพระราชดำริ มีการจัดตั้งถิ่นฐานตามแนวทางการอยู่ร่วมกันของคนและป่า มีการใช้ประโยชน์ที่ดินพร้อมไปกับการป้องกัน แก้ไขปัญหาทรัพยากรดินเสื่อมโทรม และกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์อย่างชัดเจน รวมทั้งมีการป้องกันรักษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล

๕.๖ จังหวัดชายแดนไทยกับจังหวัดชายแดนประเทศรอบบ้าน ทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่น มีความสัมพันธ์และความร่วมมือที่เข้มแข็ง ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาท และบูรณาการการทำงาน ร่วมกันในการส่งเสริมประสานความร่วมมือ และสร้างความสัมพันธ์กับประเทศรอบบ้านบนพื้นฐานของกระบวนการความคิดในฐานะการเป็นพลเมืองโลก

๕.๗ การบริหารจัดการดำเนินงานพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติมีเอกภาพและประสิทธิภาพบุคลากรในพื้นที่การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงเกิดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในยุทธศาสตร์ และแผนที่เกี่ยวข้อง มีทักษะการบริหาร การวางแผน การแลกเปลี่ยนข้อมูล และมีตัวชี้วัดร่วมที่ชัดเจน ในการดำเนินงานทุกระดับ เกิดการบูรณาการและพัฒนาในพื้นที่เป้าหมายได้อย่างแท้จริง

หลักนิยมนด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก

กองทัพบก โดยกรมกิจการพลเรือนทหารบก ได้แบ่งกลุ่มงานกิจการพลเรือนของกองทัพบกไทยออกเป็น ๓ กลุ่มงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการของฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กองทัพบกกำหนด อันจะนำไปสู่ความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติต่อไปดังนี้ (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : ๑๐ - ๑๑)

๑. การสนับสนุนการปฏิบัติทางทหาร หมายถึง การผนึกกำลังทรัพยากรทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนเข้าด้วยกัน เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารในทุกมิติ แบ่งออกเป็นการปฏิบัติงานกิจการพลเรือน การปฏิบัติการจิตวิทยา และการประชาสัมพันธ์ ในการสนับสนุนการป้องกันประเทศ การรักษาความมั่นคงภายใน การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และการปฏิบัติการอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วยงาน ๓ งาน ได้แก่

๑.๑ การปฏิบัติการกิจการพลเรือน ซึ่งเป็นการดำเนินงานทั้งปวงของหน่วยทหารที่เกี่ยวข้องต่อส่วนราชการพลเรือน ประชาชน และทรัพยากรในพื้นที่รับผิดชอบทั้งในยามปกติและในยามสงคราม และในสภาวะไม่ปกติอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุภารกิจที่หน่วยทหารต้องการ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑.๑.๑ เพื่อให้การปฏิบัติการกิจของหน่วยทหารได้รับความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนจากส่วนราชการพลเรือน ภาคเอกชน และประชาชน

๑.๑.๒ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การปฏิบัติงานของส่วนราชการ พลเรือน ภาคเอกชน และประชาชน สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างต่อเนื่องด้วยความเรียบร้อย

๑.๑.๓ เพื่อควบคุมประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ มิให้เกิดขบวนการปฏิบัติการทางทหาร บรรเทาความสูญเสียหรือความเสียหายอันเกิดจากการสู้รบ

๑.๑.๔ เพื่อควบคุมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิให้ถูกทำลายหรือถูกฝ่ายตรงข้ามนำไปใช้ประโยชน์

๑.๑.๕ เพื่อช่วยเหลือ และบรรเทาความเดือดร้อนแก่ประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ และเพื่อนมนุษยธรรม

โดยได้กำหนดขอบเขตการปฏิบัติการกิจการพลเรือน จากสถานการณ์ทางทหารและลักษณะพื้นที่ปฏิบัติการทางด้านกิจการพลเรือนที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ประกอบด้วย (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : หน้า ๑๕)

๑. ในยามปกติ จะมุ่งเน้นการปฏิบัติในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีความรักใคร่ ศรัทธา และให้ความร่วมมือกับฝ่ายทหาร

๒. ในยามสงคราม จะมุ่งเน้นการควบคุมพื้นที่ และประชาชน เพื่อมิให้เกิดขบวนการปฏิบัติทางทหาร การใช้ประโยชน์จากส่วนราชการพลเรือน ประชาชน และทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติทางทหาร การสนับสนุนการปกครองดินแดนที่เข้ายึดครองได้

๓. หลังจากสงคราม หรือการปฏิบัติการทางทหารยุติลง งานด้านกิจการพลเรือนจะมุ่งเน้นในการฟื้นฟูบูรณะ ทั้งในเรื่องสิ่งก่อสร้าง และสภาพจิตใจของประชาชน

นอกจากนั้น กรมกิจการพลเรือนทหารบก (๒๕๕๒ : ๑๖) ยังได้แบ่งการปฏิบัติการกิจการพลเรือนตามสถานการณ์ออกเป็น ๓ เหตุการณ์ ได้แก่

๑. ยามปกติ โดยมุ่งเน้นในเรื่องของการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประชาชนกับฝ่ายทหาร และการเตรียมสนาหรับด้านกิจการพลเรือน เพื่อการเตรียมคน และพื้นที่ให้มีความพร้อมในการสนับสนุนความมั่นคงตามแนวชายแดน ตั้งแต่ยามปกติ มีงานที่สำคัญ ๗ ประการ ดังนี้

๑.๑ การสำรวจ รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ด้านกิจการพลเรือน

๑.๒ งานชุมชนสัมพันธ์

๑.๓ การเสริมสร้างอุดมการณ์รักชาติ และสร้างจิตสำนึกด้านความมั่นคง

๑.๔ การฝึกจัดตั้งและพัฒนาเครือข่ายกำลังประชาชนในพื้นที่ชายแดน

๑.๕ การพัฒนาเครือข่ายแจ้งข่าวสารภาคประชาชน

๑.๖ การพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคงให้เกื้อกูลต่อการปฏิบัติทางทหารในปัจจุบันและอนาคต

๑.๗ การจัดทำบัญชีทรัพยากรพลเรือนที่มีความเหมาะสมในการสนับสนุนการปฏิบัติทางทหาร

๒. ยามสงคราม แบ่งออกเป็น ๒ เรื่อง ได้แก่ (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : หน้า ๒๑)

๒.๑ การสนับสนุนการปฏิบัติทางทหาร เป็นการปฏิบัติภารกิจการพลเรือนที่มุ่งกระทำเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติทางทหารโดยตรง ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในการลดภาระของหน่วยที่จะต้องประสบปัญหากับประชาชนในพื้นที่การรบ และใช้ประโยชน์จากประชาชนในการสนับสนุนการปฏิบัติทางทหาร งานหลักที่กระทำเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติทางทหารประกอบด้วย การป้องกันการกีดขวางการยุทธ์ การพิทักษ์พื้นที่ส่วนหลัง/เขตหลัง การใช้กำลังประชาชน และการควบคุมและการใช้ทรัพยากรพลเรือนและการสนับสนุนการปฏิบัติของฝ่ายพลเรือน

๒.๒ การสนับสนุนการปฏิบัติของฝ่ายพลเรือน กระทำเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยมั่นคงในพื้นที่รับผิดชอบ โดยฝ่ายทหารอาจเข้าไปร่วมในการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น การช่วยเหลือในการรักษาความสงบเรียบร้อย การช่วยเหลือในการพัฒนาท้องถิ่น การช่วยเหลือในการบริหารราชการแผ่นดิน ในยามฉุกเฉิน/ในยามสงคราม และที่สำคัญยิ่งที่เกี่ยวข้องกับภารกิจทางทหารโดยตรงก็คือ การสนับสนุนการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ในการส่งเสริมสนับสนุนส่วนราชการพลเรือน ฝ่ายทหารมิใช่เป็นผู้ปฏิบัติหลัก แต่เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือ และสนับสนุนเท่าที่จำเป็นภายในขีดความสามารถเท่านั้น ยกเว้นในบางกรณีหรือบางสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่ส่วนราชการพลเรือนไม่สามารถปฏิบัติได้ ฝ่ายทหารจึงจำเป็นต้องเป็นผู้ปฏิบัติ

๓ หลังสงคราม ได้แก่ การปกครองดินแดนโดยฝ่ายทหาร ในบางสถานการณ์ที่ฝ่ายทหารมีความจำเป็นต้องเข้าไปปฏิบัติการในพื้นที่ที่ฝ่ายทหารเข้ายึดครอง อาจเป็นดินแดนของฝ่ายตรงข้าม หรืออาจเป็นดินแดนที่ฝ่ายตรงข้ามมีอิทธิพล ทั้งนี้ เพื่อให้เกื้อกูลต่อการปฏิบัติการทางยุทธวิธีของฝ่ายเรา เช่น การจัดให้มีพื้นที่ระวางป้องกันภายนอกประเทศ การเข้าตีเพื่อทำลายการเข้าตีกระทำได้โดยการสนับสนุนการดำเนินการปกครอง โดยรัฐบาลทหารเพื่อควบคุมประชาชนในพื้นที่มิให้ขัดขวางการปฏิบัติการของฝ่ายทหาร และการฟื้นฟูบูรณะ หลังจากสงคราม หรือสถานการณ์ความขัดแย้งยุติลง สภาพความเสียหายของบ้านเมือง สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ชำรุด ทรุดโทรม รวมทั้งสภาพจิตใจของประชาชนในพื้นที่เกิดเหตุ ก็เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องได้รับการเยียวยาฟื้นฟูอย่างรวดเร็ว หลังสถานการณ์ยุติลง (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : ๒๔)

๑.๒ การปฏิบัติการจิตวิทยา ซึ่งเป็นการดำเนินงานทั้งปวงทางด้านจิตวิทยาที่กระทำต่อเป้าหมายต่าง ๆ ทั้งฝ่ายตรงข้าม ฝ่ายเป็นกลาง และฝ่ายเดียวกัน ทั้งในยามปกติ และยามสงคราม

เพื่อมุ่งหวังให้เกิดอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความคิด ทักษะ ทักษะ ทักษะ และพฤติกรรมของ เป้าหมายให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ฝ่ายเรากำหนดไว้ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ (กรมกิจการ พลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : ๒๕-๒๖)

- ๑.๒.๑ เพื่อเสริมสร้างขวัญ กำลังใจ และความสามัคคีของฝ่ายเรา
- ๑.๒.๒ เพื่อทำลายขวัญ กำลังใจ และเป็นปึกแผ่นของฝ่ายตรงข้าม
- ๑.๒.๓ เพื่อการขัดขวาง และบั่นทอนการปฏิบัติของฝ่ายตรงข้าม
- ๑.๒.๔ เพื่อการต่อต้าน และตอบโต้การปฏิบัติการจิตวิทยาของฝ่ายตรงข้าม

โดยสามารถแบ่งรูปแบบการปฏิบัติการจิตวิทยาของกองทัพ ออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ การปฏิบัติการจิตวิทยาสืบสวนการปฏิบัติการรบ หรือการทำสงคราม และการปฏิบัติการ จิตวิทยาสืบสวนการแก้ปัญหาสำคัญของชาติ

๑.๓ การประชาสัมพันธ์ เป็นการดำเนินการเผยแพร่ข่าวสาร และการเสริมสร้าง ความเข้าใจ ด้วยวิธีการที่มีแผน และกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีภายในองค์กร และระหว่างองค์กรกับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเสริมสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรให้เป็นที่เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : ๓๓)

๑.๓.๑ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นภายในองค์กร ให้บุคลากร ของหน่วยงานมีความรัก ความสามัคคี และมีความเชื่อมั่นศรัทธาในองค์กรของตนอย่างไม่มีเสื่อมคลาย และพร้อมที่จะเป็นทูตที่ดีขององค์กรในทุกโอกาส

๑.๓.๒ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องกับกลุ่ม ประชาชนที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ และมีทัศนคติที่ดีต่อกันระหว่างองค์กรกับ กลุ่มประชาชน

๑.๓.๓ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างองค์กรกับชุมชน ที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่ความร่วมมือ และให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน

๑.๓.๔ เพื่อสร้างการยอมรับ และความเชื่อถือศรัทธาให้เกิดขึ้นในจิตใจของ ประชาชน และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนองค์กรในทุกโอกาส

๑.๓.๕ เพื่อปกป้อง และรักษาชื่อเสียงขององค์กร หรือเพื่อเสริมสร้าง ภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร และบริหารภาพลักษณ์ให้คงระดับความน่าเชื่อถืออย่างต่อเนื่อง

๒. การสนับสนุนพลเรือน หมายถึง การใช้ทรัพยากรของฝ่ายทหารที่มีความเหมาะสม ทั้งคน และเครื่องมือ เข้าไปให้การช่วยเหลือ และสนับสนุนฝ่ายพลเรือนในการบริหารราชการแผ่นดิน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีความปลอดภัยและมีความสุข เช่น การช่วยเหลือพัฒนาท้องถิ่นให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : ๔๘)

๒.๑ เพื่อช่วยเหลือ และสนับสนุนส่วนราชการพลเรือนให้สามารถบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และให้การสนับสนุนในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ

๒.๒ เพื่อใช้ศักยภาพของฝ่ายทหาร เข้าไปให้การสนับสนุนส่วนราชการพลเรือน และภาคเอกชน ให้การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยพิบัติให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทันเวลา และทันต่อสถานการณ์

๒.๓ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชน และชุมชนให้มีภูมิคุ้มกันที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียงได้ในทุกสถานการณ์

๒.๔ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างฝ่ายทหารกับฝ่ายพลเรือน ในการให้ความช่วยเหลือประชาชน รวมทั้งการสร้างคามอยู่ดีกินดี และความผาสุกให้กับประชาชน

๒.๕ เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาให้สังคมไทยก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และสังคมคุณธรรม โดยหวังผลให้เกิดเป็นวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่สำคัญของคนไทยในอนาคต

สำหรับการสนับสนุนพลเรือน กองทัพบก แบ่งรูปแบบการสนับสนุนพลเรือนออกเป็น ๔ ลักษณะ ดังนี้

๑. การพัฒนาประเทศ ฝ่ายทหารจะเข้าไปให้การช่วยเหลือ และสนับสนุนฝ่ายพลเรือนในการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ การบุกเบิก การอำนวยความสะดวก และการเสริมหรือสนับสนุน โดยการพัฒนาที่สำคัญที่ฝ่ายทหารสมควรเข้าไปให้การสนับสนุน คือโครงการพัฒนาที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และโครงการพัฒนาในพื้นที่ที่จะส่งผลเกื้อกูลต่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งสรุปในภาพรวมแล้วแบ่งภาพของการพัฒนาออกได้เป็น ๒ ประการ คือ “การพัฒนาพื้นที่” ให้มีความเจริญและส่งผลตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทศ อีกประการหนึ่งก็คือ “การพัฒนาคน” เพื่อให้ประเทศชาติมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ และมีขีดความสามารถในการแข่งขันในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ได้อย่างทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ

๒. การช่วยเหลือประชาชน เป็นการร่วมมือสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างฝ่ายทหารกับฝ่ายพลเรือน ในลักษณะการบูรณาการกันในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้การช่วยเหลือประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล โดยแบ่งการช่วยเหลือประชาชนออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ การช่วยเหลือประชาชนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการกินอยู่ของประชาชนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประชาชนที่ยากจน และด้อยโอกาส ในพื้นที่ทุรกันดาร และห่างไกลความเจริญ โดยน้อมนำเอาแนวทางการดำเนินการตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นหลักในการขับเคลื่อน และการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ การดำเนินการจะต้องมีการเตรียมการ และซักซ้อมการปฏิบัติตั้งแต่ยามปกติ ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเกิดภัยพิบัติ ซึ่งโดยทั่วไปกองทัพบกจะแบ่งขั้นตอนการดำเนินการออกเป็น ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนดำเนินการ (ขั้นปฏิบัติเมื่อเกิดภัยพิบัติ) และขั้นการฟื้นฟูบูรณะ (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : ๕๐)

๓. การสนับสนุนทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ประกอบด้วย (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : ๕๑-๕๒)

๓.๑ ด้านการเมือง เนื่องจากการพัฒนาทางด้านการเมืองเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่งต่อความอยู่รอดของชาติบ้านเมือง และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน กองทัพบกจึงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ด้วยการใช้ทรัพยากรทั้งปวงของกองทัพบก เข้าไปให้การช่วยเหลือและสนับสนุนทุกภาคส่วนที่มีหน้าที่ในกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย ให้สามารถดำเนินการไปตามกรอบแนวทางที่กำหนดได้อย่างสร้างสรรค์ นำมาซึ่งความสงบเรียบร้อย และความสันติสุขของบ้านเมืองอย่างถาวร

๓.๒ ด้านเศรษฐกิจ เป็นการสนับสนุนการดำเนินการตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โครงการพัฒนาพื้นที่ที่มีปัญหาความมั่นคงที่จำเป็น ต้องได้รับการแก้ไขเป็นกรณีพิเศษ และโครงการอื่น ๆ ตามที่รัฐบาลมอบหมาย โดยในยามปกติฝ่ายทหารจะเข้าร่วมกับฝ่ายพลเรือน ในการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนกินดีอยู่ดีตามแนวทางการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ และส่งเสริมให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

๓.๓ ด้านสังคม เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนฝ่ายพลเรือนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อธำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงาม ศิลปวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชาติ และพิธีกรรมทางศาสนา รวมทั้งส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนให้ความร่วมมือกับฝ่ายพลเรือนในการพัฒนาการศึกษา สาธารณสุข การประชาสัมพันธ์ และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพื่อจรรโลงสังคมให้คงคุณงามความดี และมีความสุข

๔. การสนับสนุนการแก้ปัญหาสำคัญของชาติ ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และวิธีการแก้ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย จนหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้โดยลำพัง ต้องใช้การบูรณาการร่วมกันหลายหน่วยงานจึงจะสามารถลดระดับของปัญหาลงได้ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เป็นต้น (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : ๕๒)

๓. การส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันหลักของชาติ โดยกองทัพบกได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับส่วนราชการอื่น ภาคเอกชน และประชาชน ในการจัดกิจกรรมที่แสดงออกถึงความจงรักภักดี และยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ รวมทั้งเป็นหน่วยริเริ่มในการจัดกิจกรรม และรณรงค์ให้สังคมไทยเกิดความรัก ความสามัคคี มีอุดมการณ์รักชาติ มีจิตสำนึกด้านความมั่นคง จรรโลงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตลอดจนแสดงออกอย่างชัดเจนในการปกป้องและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างเต็มความสามารถในทุกโอกาส โดยมีวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : ๕๕)

๓.๑ เพื่อยึดเหนี่ยวความคิด ความเชื่อของกำลังพลภายในหน่วยให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีความหมายซึ่งในคุณค่าและความสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๓.๒ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการแสดงออกถึงความจงรักภักดี พร้อมทั้งจะปกป้อง และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างเต็มความสามารถในทุกโอกาส

๓.๓ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชาติมีความรักความสามัคคี มีอุดมการณ์รักชาติ และมีจิตสำนึกด้านความมั่นคง

๓.๔ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพิทักษ์รักษาสถาบันหลักของชาติ

๓.๕ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนในการทำงานบำรุงศาสนา

๓.๖ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อสถาบันหลักของชาติ โดย กองทัพบก ได้กำหนดขอบเขตการดำเนินงานการส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันหลักของชาติ ไว้ดังนี้ (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : ๕๖)

๑. ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของทหารภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

๒. ดำเนินงานโครงการและกิจกรรมตามนโยบายของรัฐบาลและตามที่กองทัพบก ได้ริเริ่มขึ้น

๓. ดำเนินงานโครงการและกิจกรรมเพื่อป้องกันหรือลดผลกระทบต่อสถาบันหลักของชาติอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์

๔. ส่งเสริมสนับสนุนฝ่ายพลเรือนในการจัดทำโครงการและกิจกรรมที่แสดงออกถึงความจงรักภักดีที่เกี่ยวข้องกับสถาบันหลักของชาติ

แนวคิดด้านจิตสาธารณะ

กระแสของการให้หรือการทำความดีเพื่อสังคมด้วยการเป็นอาสาสมัคร หรือทำงานจิตอาสาเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก ทั้งในรูปกลุ่มบุคคลในรูปอาสาสมัครอิสระ และในรูปองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร โดยมุ่งทำประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ในประเทศไทยกระแสของงานจิตอาสา หรือการเป็นอาสาสมัครเริ่มปรากฏอย่างชัดเจน เมื่อเกิดเหตุการณ์สึนามิซัดชายฝั่งทะเลแถบอันดามันของไทยและประเทศใกล้เคียง ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตและสูญหายหลายพันคน ท่ามกลางภัยพิบัติร้ายแรงดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์หนึ่ง คือ การร่วมใจกันของผู้คนในสังคมรวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อหาทางช่วยเหลือผู้ประสบภัยเท่าที่จะทำได้ ตั้งแต่บริจาคทรัพย์สินของจนกระทั่งเป็นอาสาสมัครในพื้นที่เฉพาะ ประเทศไทยมีอาสาสมัครมากกว่าพันคนหมุนเวียนกันเข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย จนเกิดเป็นคลื่นมวลชนจิตอาสาทำงานต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน แล้วขยาย

เป็นเครือข่ายการทำงานจิตอาสาทำความดีเพื่อสังคม ถือเป็นความเติบโตทางคุณธรรมก้าวใหม่ของสังคมไทย เหตุการณ์ดังกล่าวได้ทำให้ประเทศไทยได้เริ่มรู้จักและคุ้นเคยกับคำว่า “จิตอาสา” หรือ “Volunteer Spirit” ซึ่งหมายถึง การมีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน (มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ, ๒๕๕๐ : ก) มีเครือข่ายการทำงานจิตอาสา การสนับสนุนการสร้างเสริมจิตอาสาและคุณธรรมแก่เยาวชน โดยทำงานอย่างเป็นระบบ แม้ว่าการมีจิตอาสา หรือการอุทิศตนเป็นอาสาสมัคร เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคมเป็นคุณธรรมที่พึงประสงค์ที่สรรค์สร้างสังคมให้เกิดสันติสุขและน่าอยู่ แต่ในความเป็นจริง ผู้ที่เสียสละตนเป็นอาสาสมัครมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีจำนวนอาสาสมัครประมาณ ๙.๗ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕ ของประชากรวัยผู้ใหญ่ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการสวัสดิการสังคมแห่งชาติและสำนักงานมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อ้างถึงในทิมวิชัย TRN, ๒๕๔๘ : ๕๐) นับว่าค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่ประเทศชาติเผชิญอยู่ นอกจากนี้การทำงานจิตอาสาหรือการเป็นอาสาสมัครนั้นยังต้องเผชิญกับปัญหา และอุปสรรคในรูปแบบต่าง ๆ จนมีไม่น้อยที่อาสาสมัครเกิดความทุกข์และท้อไม่ว่าจะเป็นปัญหาอันเกิดจากการทำงานร่วมกับอาสาสมัครอื่น ๆ ปัญหาทางสภาพจิตใจ ปัญหาขาดความรู้หรือทักษะในการทำงาน เป็นต้น และอาจกลายเป็นปัญหาที่กระทบตัวอาสาสมัครเองให้ต้องเผชิญกับความทุกข์ใจ และไร้ซึ่งความสุขสงบอย่างที่ควรจะเป็น (พระไพศาล วิสาโล, ม.ป.ป : ๒๒ - ๒๕) และกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานจิตอาสา นั้น ๆ นอกจากนี้หากงานจิตอาสาขาดการวางแผนและการบริหารจัดการที่ดีแล้ว การจัดกิจกรรมอาสาสมัครอาจกลายเป็นการสร้างภาระต่อสังคมและทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาในงานอาสาสมัครก็เป็นได้ (ศุภรัตน์ รัตนมูขย์, ๒๕๔๘)

๑. ความหมายของจิตอาสา

ท่ามกลางสังคมโลกปัจจุบัน คุณธรรมข้อหนึ่ง คือ การให้ หรือความเสียสละช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันอันเป็นหลักการของจิตอาสา นับเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยสร้างอุปนิสัยที่ดีงาม ก่อให้เกิดความสุขแก่ผู้ปฏิบัติและเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม “จิตอาสา” หมายถึง การมีจิตที่อาสาช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในรูปแบบต่าง ๆ หรือช่วยให้ผู้อื่นมีความสุขหรือมีชีวิตที่ดีขึ้น โดยที่ไม่หวังสิ่งใดตอบแทน (มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ, ๒๕๕ : ข) เป็นจิตที่ไม่นิ่งเฉย เมื่อพบปัญหาและความทุกข์เกิดขึ้นกับผู้อื่น และสังคม เป็นจิตที่พร้อมจะเสียสละเวลา กำลังทางกาย จิตใจ ทรัพย์สิน หรือสติปัญญา เพื่อก่อให้เกิดสิ่งที่ดีแก่ผู้อื่นและเพื่อสาธารณประโยชน์ (ศูนย์คุณธรรม, ๒๕๔๘ : ๔๑) รวมไปถึงการทำความดี เพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม จิตอาสาเกิดขึ้นเพราะสาเหตุหลัก ๆ ดังนี้

๑.๑ เกิดจากความรู้สึกสงสาร เนื่องจากพบเห็นผู้ที่มีความเดือดร้อนกว่าตนเอง และต้องการหาทางช่วยเหลือผู้อื่นในรูปแบบต่าง ๆ

๑.๒ เกิดจากประสบการณ์ที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นแล้วตนเองมีความสุข จึงอยากจะช่วยเหลือผู้อื่นอีก

๑.๓ เป็นความรู้สึกต่อเนื่อง เมื่อบุคคลได้รับการช่วยเหลือแล้วรู้สึกประทับใจ จึงอยากทำสิ่งดี ๆ เพื่อผู้อื่นบ้าง (สุธาทิพย์ แก้วเกลี้ยง, ๒๕๔๙ : ๖)

๒. แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา

ตามแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา เหตุที่บุคคลตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครนั้น มาจากปัจจัยหลายประการ เช่น บุคคลนั้นมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Hospitality) เข้าใจและเห็นใจผู้อื่น (Sympathy) เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง (Altruism) รวมทั้งมีพฤติกรรมเพื่อสังคม (Pro-Social Behavior) คือ การกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือต่อสังคมด้วยความสมัครใจ (ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, ๒๕๔๘) ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning View of Motivation) อธิบายว่า แรงจูงใจเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างอัตลักษณ์และการเลียนแบบจากบุคคลที่ตนเองชื่นชม หรือคนที่มีความเสี่ยงในสังคม หรือแม้แต่ตัวแบบอื่น ๆ ที่ไม่มีชีวิต เช่น สื่อต่าง ๆ (สุรางค์ โค้วตระกูล, ๒๕๔๘ : ๒๔๐-๒๔๔) และทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) อธิบายว่า การเกิดขึ้นของพฤติกรรมการทำงานจิตอาสาเป็นผลจากการตัดสินใจเลือกทำด้วยความสำนึกที่เกิดจากความเชื่อและทัศนคติ โดยส่งผลต่อความสุขของตนเอง หรือไม่ก็ลดความทุกข์ใจที่มีอยู่เดิมนั่นเอง (Lunenburg, 2013) การศึกษาเรื่องแรงจูงใจดังกล่าวนี้จะมีประโยชน์ในการหาแนวทางสร้างหรือพัฒนาแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาแก่คนในสังคมต่อไป

๓. ลักษณะและหลักการทำงานจิตอาสา

ในภาคปฏิบัติ การทำงานจิตอาสา คือ การสมัครใจช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์หรือเดือดร้อน หรือเป็นการทำงานหรือทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม โดยเสียสละเวลา กำลังทางกาย จิตใจ ทรัพย์สินหรือสติปัญญา งานจิตอาสาที่มีอยู่หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ที่ต้องการการช่วยเหลือของอาสาสมัคร เช่น บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านการแก้ปัญหาสังคม ด้านการพัฒนาสังคม ด้านการพัฒนาองค์กร ด้านการส่งเสริมความมั่นคงของชาติ และแสดงออกโดยการช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย อาจใช้วิธีสอน แนะนำ ถ่ายทอดความรู้หรือการช่างฝีมือด้านต่าง ๆ งานอาสาสมัครแบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ งานทางด้านการใช้ความคิด การใช้กำลังกาย หรือแรงงาน และด้านกำลังทรัพย์ในการทำงานจิตอาสาที่มีหลักการสำคัญ คือ อาสาสมัครต้องมีจิตวิญญาณของอาสาสมัครอันเกิดจากความสำนึกและความรับผิดชอบที่มีต่อผู้อื่นและสังคมเป็นผู้ปฏิบัติงานด้วยความสมัครใจ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน สังคมและประเทศชาติ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นผู้มีความอดทนโดยถือประโยชน์ส่วนรวมเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตัว ทำงานด้วยความเสียสละ กระตือรือร้น เอื้ออาทร บริสุทธิ์ใจ และมีศรัทธามุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือหรือบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อผู้อื่น โดยทำงานด้วยปัญญา มีทักษะ และใช้ความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงานอาสา (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ๒๕๓๔ : ๑๙-๒๐) รวมทั้งประพฤติตนอยู่ในจริยธรรมอันดี เคารพกฎระเบียบของหน่วยงานและของบ้านเมือง มีบุคลิกลักษณะและการวางตนที่เหมาะสม มีสุขภาพดี ทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งมีคุณธรรม ที่สำคัญคือ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ (ดวงใจ ทองหล่อ, ๒๕๔๙ : ๒๙ - ๓๐) และมี

ความอดทนและตั้งใจจริง เป็นต้น นอกจากนี้ อาสาสมัครควรมีคุณสมบัติที่สำคัญคือ มีแรงจูงใจเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ตระหนักถึงคุณค่าของความสามัคคี สามารถทำงานเป็นทีมได้ มีการเตรียมความพร้อมทางจิตใจ มีความมั่นใจในตนเองสามารถเอาชนะความกลัว และอารมณ์ด้านลบในจิตใจได้ด้วยสติ มีจิตใจเปิดกว้าง พร้อมที่จะเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ เตรียมตัวที่จะเผชิญกับงานที่ยากลำบาก ความเป็นอยู่ที่ไม่สะดวก หรือไม่เป็นอย่างที่ใจคิด เช่น พบเพื่อนอาสาที่มีพฤติกรรมไม่ถูกใจ เป็นต้น อาสาสมัครควรเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น รวมไปถึงควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมและดีงาม (พระไพศาล วิสาโล, ม.ป.ป.)

๔. ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานจิตอาสา

ในการทำงานจิตอาสา อาสาสมัครหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องอาจจะต้องพบปัญหาและอุปสรรคบ้าง เช่น อาสาสมัครบางคนขาดความรับผิดชอบหรือขาดจิตสำนึก เชื้อชาติ ไม่พัฒนาและปรับปรุงตนเอง แม้ว่าอาสาสมัครจะมีความหวังดีหรือปรารถนาดีต่อผู้ที่เดือดร้อนและมีจิตใจที่เมตตา ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น แต่อาสาสมัครบางคนก็เกียจคร้าน บางเวลาเบื่อบริษัทต่อการทำงาน จิตอาสาซึ่งเป็นอารมณ์และความรู้สึกของคนทั่วไปที่สามารถเกิดขึ้นได้และสามารถแก้ไขได้โดยการหาแนวทางเสริมสร้าง หรือพัฒนาจิตอาสาให้เกิดขึ้นในจิตสำนึกของอาสาสมัครอย่างยั่งยืน นอกจากนี้อาสาสมัครบางคนอาจมีปัญหาส่วนตัวที่ต้องรับผิดชอบ เป็นผลทำให้เกิดความกังวล ไม่สามารถทุ่มเทกับการทำงานจิตอาสาได้อย่างเต็มที่ได้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาและอุปสรรคของอาสาสมัครด้านขาดความพร้อมทางเศรษฐกิจ และอาสาสมัครขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และแนวทางการปฏิบัติงานของตนเองรวมทั้งขาดเครื่องมือ ขาดอุปกรณ์ในการทำงาน และขาดการประชาสัมพันธ์งาน ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งไม่ให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานอาสาสมัคร ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจและขาดความเชื่อมั่นในงานอาสาสมัคร ไม่มีกฎหมายคุ้มครองและสวัสดิการ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ และไม่มีศูนย์กลางในการประสานงานต่าง ๆ ให้อาสาสมัคร เป็นต้น (ปิยะนถ สุวิสูตร, ๒๕๕๒ : ๔๕ - ๔๖) อุปสรรคในแง่ของจิตใจ ได้แก่ ผู้ทำงานจิตอาสาหวั่นไหวต่อคำสรรเสริญ นินทา และหวั่นไหวต่อความสำเร็จและล้มเหลว (เพชรภี ปิ่นแก้ว, ๒๕๕๔ : ๑๘) ซึ่งต้องอาศัยแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ต่อไป

๕. สิ่งที่ได้รับจากการทำงานจิตอาสา

การทำงานจิตอาสาก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าต่อตัวของอาสาสมัครและต่อสังคมหลายประการ ประโยชน์ที่เกิดต่อตัวอาสาสมัครก็คือ ทำให้เกิดความสุขและความภาคภูมิใจในตนเอง เกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวม รวมทั้งก่อให้เกิดการพัฒนาสภาวะจิตใจและอารมณ์ให้บังเกิดความมั่นคงสูงขึ้น ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าของชีวิตของตนเองมีคุณค่า มีประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกเชิงบวกต่อตนเอง (สุนิตย์ เชมภู และ วินัย เมฆไตรภาพ, ๒๕๔๘ : ๓๖ - ๓๗) และช่วยสร้างนิสัยที่อ่อนโยน จิตใจดีงาม เกิดการเรียนรู้ที่จะรู้จักเคารพผู้อื่น เข้าใจความแตกต่างกันของเพื่อนมนุษย์ นอกจากนี้ อาสาสมัครยังได้เรียนรู้และเพิ่มศักยภาพ ความรู้และทักษะการทำงานใหม่ ๆ ได้สัมผัสกับประสบการณ์ใหม่ ๆ อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน และขยายโลกทัศน์ส่วนตัวให้กว้างขึ้น (ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ : ๒๕๔๘) เป็นต้น

ประโยชน์และคุณค่าของการทำงานจิตอาสาต่อสังคมและประเทศชาติคือ ประเทศที่มีจำนวนประชากรอาสาสมัครมากแสดงให้เห็นว่าเป็นประเทศที่มีประชากรที่มีคุณภาพ เข้าใจปัญหาที่ประเทศชาติเผชิญอยู่ และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังและจริงจัง นำไปสู่สภาพประชาสังคม (Civil Society) (ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ : ๒๕๔๘) อาสาสมัครยังเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติในการพัฒนาต่าง ๆ ของสังคมโดยรวม ก่อให้เกิดบรรยากาศความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือและมีน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมน่าอยู่และสงบสุขตามสมควร นอกจากนี้ หากจำแนกประเภทของสถาบันทางสังคม งานอาสาสมัครยังเป็นประโยชน์ต่อองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐอีกด้วย (สุนิตย์ เชมภู และ วินัย เมฆไตรภพ, ๒๕๔๘ : ๑๖, ๒๖)

๖. แนวทางการพัฒนาจิตอาสา

การพัฒนาจิตอาสา มีอยู่หลายแนวทางด้วยกันแต่ละแนวทางต้องอาศัยองค์ความรู้และกระบวนการที่มีประสิทธิภาพพอในการปลูกฝังและเสริมสร้างการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาจิตอาสาให้เกิดขึ้นแก่บุคคลและเยาวชนทั่วไป และตัวของอาสาสมัคร เช่น สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา องค์กร หรือสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ควรมีบทบาทสนับสนุน ปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามคุณธรรมจริยธรรม และสร้างบรรยากาศให้เยาวชนหรือประชาชนเกิดความต้องการร่วมตัว เพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เปิดโอกาสให้ได้ทำประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือสังคม โดยส่งเสริมให้เกิดการศึกษาหรือเรียนรู้ และสัมผัสสถานการณ์จริง เช่น ปัญหาและความทุกข์ ความเดือดร้อนของคนในสังคม อันจะส่งผลให้เยาวชนหรือประชาชน เห็นความสำคัญของส่วนรวม เห็นใจต่อความทุกข์ยากของผู้อื่น เกิดความเมตตา กรุณาและนำไปสู่การมีจิตอาสา หรือจิตสำนึกสาธารณะ เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม นำไปสู่การบำเพ็ญประโยชน์หรือช่วยเหลือสังคม (สัญญา รัตนวราภักษ์, ๒๕๕๕)

หากต้องการทำให้คนมีสำนึกที่ดีจะต้องส่งเสริมทั้งปัจจัยภายใน คือ ส่งเสริมให้เกิดความรักหรือสร้างสำนึกที่ดีให้ตนเอง ซึ่งเป็นแรงจูงใจภายใน ให้พร้อมช่วยเหลือสถาบันทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เครือญาติ บุคลากรทางศาสนา เพื่อน ครูอาจารย์ สื่อมวลชน เป็นต้น พยายามหาวิธีผลักดัน ส่งเสริม หนุนเสริมให้สังคมโดยทั่วไป ทั้งกลุ่มคนและองค์กรสร้างกิจกรรมหรือโครงการที่จะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกที่ดี ซึ่งเป็นแรงจูงใจภายนอก ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับปัจจัยทุกด้านโดยรวม เพื่อให้การพัฒนาจิตอาสาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจ, ๒๕๔๓ : ๑๓)

หลักการงานจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ

หลักการงานจิตอาสาในทรรศนะของ “จิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ” สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ประเด็น ดังนี้ (สรณีย์ สายศร, ๒๕๕๘)

๑. หลักคิดในการทำงานจิตอาสา

๑.๑ แนวคิดหลักก่อนวัดตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

๑.๑.๑ ผู้ที่ทำงานจิตอาสาควรสร้างแรงจูงใจที่เป็น “ฉันทะ” ให้เกิดขึ้นในการทำงาน ถือเป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่ต้องมี และเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้เกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นในคุณค่าของสิ่งที่ตนเองกระทำ รวมทั้งยังส่งผลให้เกิดความสุขและเกิดความมุ่งมั่นในการทำงาน

๑.๑.๒ ผู้ทำงานจิตอาสาควรมีหรือพัฒนาคุณธรรมหลัก ๓ ประการตามความเหมาะสมแก่สถานะของตน คือ การมีปัญญา ทั้งปัญญาทางโลก และปัญญาทางธรรม รู้เท่าทันสิ่งทั้งหลาย ด้วยใจสุขสงบ มีความบริสุทธิ์ใจ และความเมตตากรุณาเป็นคุณสมบัติที่สำคัญ

๑.๑.๓ ผู้ที่ทำงานจิตอาสาควรสร้างสมดุลในชีวิตของตนเองและทำงานด้วยการให้ความสำคัญกับทั้งการทำประโยชน์แก่สังคม การดูแลตนเองและครอบครัว ญาติมิตร รวมทั้งทำหน้าที่การงานของตนให้ดีไปพร้อม ๆ กันอย่างเหมาะสม

๑.๑.๔ ผู้ที่ทำงานจิตอาสาควรพัฒนา ฝึกฝน และขัดเกลาตนเองในด้านต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กับช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม โดยพัฒนาศักยภาพของตนเองก่อน ทั้งทางกายภาพ จิตใจ และสติปัญญา ตามหลักไตรสิกขา และสละกิเลส ความเห็นแก่ตัวตามหลักจาคะ ตามคติที่ว่า “การทำงานคือ การปฏิบัติธรรม” ตามหลัก “ประโยชน์ ๓” ทั้งประโยชน์แก่ตน ประโยชน์แก่ผู้อื่น และประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย

๑.๑.๕ การมีจิตอาสาหรือการทำงานจิตอาสา ควรเป็นการเสียสละ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจอันเกิดจากสำนึกและความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคม โดยไม่มีความเห็นแก่ตัวหรือหวังผลประโยชน์หรือผลตอบแทนส่วนตน

๑.๑.๖ ผู้มีจิตอาสาหรือผู้ที่ทำงานจิตอาสา ควรช่วยเหลือผู้อื่นอย่างผู้มีความรู้หรือทักษะ มีความสามารถที่จะให้ผู้รับได้รับประโยชน์ในเรื่องนั้น ๆ สูงสุด

๑.๑.๗ ในการปฏิบัติงานจิตอาสา ผู้ที่ทำงานจิตอาสา ควรมีความพร้อมในตนเองระดับหนึ่ง โดยเฉพาะความพร้อมเรื่องคุณธรรม รู้ว่าสิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำสามารถดำรงตนอยู่ในทำนองคลองธรรมหรือศีลธรรมอันดีได้

๑.๑.๘ ในการช่วยเหลือผู้อื่น หรือการทำงานจิตอาสาควรเตรียมความพร้อม และลงมือกระทำด้วยความตั้งใจที่รอบคอบ ไม่ประมาท มีสติในการทำงาน ให้การทำงานจิตอาสาเป็นโอกาสในการเจริญสติรู้เท่าทันทั้งการกระทำทางกาย และความรู้สึกนึกคิดในจิตใจ ปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นในผลของงานหรือการคาดหวังใด ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความทุกข์ ความกังวลได้

๑.๑.๙ ผู้ที่ทำงานจิตอาสาสามารถเป็นแรงบันดาลใจและเสริมสร้างจิตอาสาให้แก่ผู้อื่นได้ด้วยการแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น

๑.๑.๑๐ ผู้ที่ทำงานจิตอาสาควรมีคุณธรรมในการทำงาน ประกอบด้วย การพัฒนาตนเองของผู้ที่ทำงานจิตอาสา ได้แก่ หลักอริยสัจ ๔ และไตรสิกขา การช่วยเหลือ หรือการสงเคราะห์

ด้วยจิตอาสา ได้แก่ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ เวทยาวัจจมัย การทำงานจิตอาสา ได้แก่ สติปัญญา
๔ สาราณียธรรม ๖ สัมปยุตธรรม ๗ อิทธิบาท ๔ และขันติธรรม และคุณสมบัติของผู้ที่ทำงานจิตอาสา
ได้แก่ บารมี ๑๐ กัลยาณมิตรธรรม ๗ พรหมวิหาร ๔ และ สังคหวัตถุ ๔ ซึ่งสัมปยุตธรรมลงเป็น ปัญญา
และกรุณา

กล่าวโดยสรุป ผู้ที่ทำงานจิตอาสาควรพัฒนาสติปัญญา และความเมตตากรุณา
ให้เจริญขึ้นในตน เพื่อสร้างคุณสมบัติที่ดีงามและมีความพร้อมอย่างแท้จริงที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่น
และนำปัญญานี้มาประยุกต์กับการทำงานจิตอาสา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้คลายจากทุกข์ได้ตามความเหมาะสม
ทั้งนี้การมีสติปัญญาควรต้องควบคู่กับการมีเมตตากรุณา ซึ่งก็คือการมีจิตใจที่ปรารถนาดีต่อผู้อื่นและ
ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ยากลำบากด้วยความจริงใจ และเห็นใจ อันนำไปสู่การให้
ความช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นอย่างแท้จริง

**๑.๒ แนวคิดเสริม อนุวัตตามแนวคิดในบริบทของสังคมปัจจุบันและการถอดบทเรียน
ของอาสาสมัคร** เพื่อให้การทำงานจิตอาสาเป็นไปอย่างมีความสุข และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในทาง
ปฏิบัติ ผู้ที่ทำงานจิตอาสาควรมีหลักคิดเสริมเพื่อเตรียมความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ รวมไปถึง
อุปกรณ์ และเครื่องมือต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานจิตอาสาด้วย ดังนี้

๑.๒.๑ การทำงานจิตอาสา เป็นเหมือนการส่งมอบคุณงามความดี และทำชีวิต
ให้มีค่า นั่นคือ ควรตระหนักว่างานอาสาสมัครเป็นการพาตนมาเดินอยู่บนเส้นทางแห่งการพัฒนาตน
ควบคู่ไปกับการช่วยเหลือ เกื้อกูลผู้อื่น โดยมีจิตอาสาเป็นแก่นแท้ในจิตใจ

๑.๒.๒ อาสาสมัครควรมีความฉลาดในการทำใจ โดยมีมุมมองและทำที่ในการมอง
สิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นกุศล หรือมองแง่บวกและฝึกจิตใจ วางใจให้เป็นกุศลและเกิดประโยชน์อาสาสมัคร
ควรมีสติในการทำงาน เรียนรู้ที่จะไม่หวั่นไหวกับความล้มเหลว และไม่ยึดติดกับความสำเร็จ ซึ่งจะ
ทำให้จิตใจเป็นอิสระและเป็นสุข

๑.๒.๓ อาสาสมัครควรทำตัวเหมือนอากาศ คือ ควรทำงานเสมือนอยู่เบื้องหลัง
ทำงานเต็มที่แต่ไม่สนใจว่าจะมีใครเห็นความดีที่ตนกระทำหรือไม่ เท่ากับเป็นการลดอัตตา มานะ
และทิฐิของตน

๑.๒.๔ อาสาสมัคร หรือผู้ที่ทำงานจิตอาสา ควรยอมให้ผู้อื่นฝึกสอนหรือ
แนะนำได้ คือ พร้อมที่จะเรียนรู้และหาประสบการณ์ใหม่ ๆ จากการทำงานจิตอาสา

๑.๒.๕ ผู้ที่ทำงานจิตอาสาต้องทำงานด้วยความจริงจัง ตั้งใจ ใส่ใจ ไม่ใช่
ทำแบบทดลองทำ

๑.๒.๖ อาสาสมัคร หรือผู้ที่ทำงานจิตอาสาควรฝึกการบริหารจัดการตนเอง
ในเบื้องต้นได้อย่างเหมาะสม สามารถดูแลตนเอง ไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น เพื่อให้ตนเอง พร้อมที่จะ
ช่วยเหลือผู้อื่น

๑.๒.๗ ในกรณีของการทำงานจิตอาสาที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นโครงการที่ทำงานจิตอาสาควรเตรียมความพร้อม ได้แก่ มีแรงจูงใจเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น สำรองความพร้อมและความถนัดของตนเองเพื่อตัดสินใจเลือกงานอาสาที่เหมาะสมกับตนเองหรือที่ตนเองสนใจ ตระหนักถึงคุณค่าของความสามัคคี สามารถทำงานเป็นทีมได้ ตั้งใจฟังและศึกษางานที่จะทำให้ดีและรอบคอบ มีจิตใจเปิดกว้าง พร้อมที่จะเรียนรู้ ผูกฝนและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ควรศึกษา ทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ เรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน รวมทั้งเคารพผู้ที่รับความช่วยเหลือ ก่อนและขณะทำงานควรเตรียมความพร้อมทั้งด้านความคิดและจิตใจ สามารถจัดการกับความกลัว ความคาดหวังและความกังวลของตนเองได้ด้วยสติ รวมทั้งควรเตรียมความพร้อมด้านทักษะความรู้ สุขภาพร่างกาย และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น รวมถึงควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมและดีงามทั้งพฤติกรรมและคำพูด นอกจากนี้ เมื่อเสร็จงานแล้ว ควรใช้เวลาทบทวนตนเอง เช่น อาสาสมัครได้ทำตามสิ่งที่ตั้งใจไว้แต่แรกหรือไม่ มีอะไรประทับใจบ้าง ได้เรียนรู้อะไรบ้าง มีอะไรที่ต้องการปรับปรุงหรือทำให้ดีขึ้น รวมไปถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ และสุดท้าย คือ นำประสบการณ์การทำงานจิตอาสาที่มีคุณค่าไปบอกต่อ ซึ่งจะเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นทำงานจิตอาสาเป็นการสื่อสารเรื่องจิตอาสาให้สังคมได้รับรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ

๒. แนวทางการในการทำงานจิตอาสา

๒.๑ แนวคิดหลักก่อนปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา การทำงานจิตอาสา ผู้ที่ทำงานจิตอาสาสามารถให้ความช่วยเหลือต่อผู้อื่นได้ในทุกโอกาสที่เหมาะสม ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นงานที่เป็นทางการหรือมีลักษณะเป็นโครงการหรือกิจกรรมเท่านั้น การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคมนั้น ก็สามารถกระทำได้โดยตรง คือ ให้ความช่วยเหลือด้วยตนเอง หรือการถ่ายทอด สอนหรือปลุกฝัง รวมไปถึงการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อื่น เพื่อให้เขาเห็นคุณค่าของการมีจิตอาสา และเกิดความเมตตากรุณาต่อผู้ที่เป็นทุกข์และเดือดร้อน รวมทั้งเกิดฉันทะ ในการทำงานจิตอาสาและปรารถนาจะช่วยเหลือผู้อื่นบ้างนั่นเอง ซึ่งเป็นการทำงานจิตอาสาทางอ้อม รวมไปถึงการให้โอกาสแก่ผู้อื่นในการทำงานจิตอาสาด้วยการเผยแพร่ หรือประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วมในการทำงานจิตอาสา ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างค่านิยมหรือบรรยากาศแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม แนวทางการทำงานจิตอาสาหรือช่วยเหลือแก่ผู้อื่น สามารถทำได้ทั้งด้านกายภาพ จิตใจ ปัญญา และสังคม กล่าวคือ การให้ความช่วยเหลือทางด้านกายภาพ เป็นการให้ความช่วยเหลือทางวัตถุ สิ่งของ หรือความรู้ต่าง ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ที่กำลังเดือดร้อนและขาดแคลนวัตถุ เช่น การช่วยเหลือด้านปัจจัย ๔ รวมไปถึงให้ความรู้เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถนำความรู้ขึ้นไป ประกอบสัมมาอาชีพหรือแสวงหาปัจจัย ๔ ได้ด้วยตนเอง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน บางคนแม้จะไม่มีภาวะเดือดร้อน ด้านวัตถุหรือกายภาพ แต่ก็มีไม่น้อยที่ต้องประสบความทุกข์ทางจิตใจ ดังนั้น การช่วยเหลือหรือทำงาน

จิตอาสาที่เน้นการเยียวยาจิตใจจึงเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน การให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจนั้นสามารถประยุกต์จากพระพุทธรูปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

๒.๑.๑ ผู้ให้ความช่วยเหลือ ควรแสดงความเมตตา กรุณา และให้ความเป็นกันเองกับผู้ที่ประสบความทุกข์

๒.๑.๒ ผู้ให้ความช่วยเหลือควรใช้คำพูดที่อ่อนโยน เพื่อปลอบใจให้ผู้ที่กำลังเป็นทุกข์คลายจากความเศร้าหมองในเบื้องต้นและมีสติเพื่อพร้อมรับความช่วยเหลือต่อไป

๒.๑.๓ ผู้ให้ความช่วยเหลือควรเป็นผู้รับฟังที่ดี หรืออาจเปิดโอกาสให้ผู้ที่กำลังประสบความทุกข์ได้บอกเล่าปัญหาหรือเรื่องราวของตน โดยการถามไถ่ด้วยความห่วงใย หรือ รับฟังด้วยความเมตตากรุณาและความอดทน

๒.๑.๔ เมื่อผู้ประสบความทุกข์นั้นสามารถคลายจากความทุกข์ในเบื้องต้นได้ระบายความทุกข์ของตนออกมา ผู้ให้ความช่วยเหลือควรให้คำปรึกษาที่เป็นข้อคิด โดยประยุกต์หลักธรรมะ เพื่อให้ผู้ประสบความทุกข์ได้พิจารณาความเป็นจริง และมีใจน้อมไปในการยอมรับและคลายความยึดมั่นถือมั่น รวมทั้งละคลายความทุกข์หรือความกังวลทั้งปวง ในขั้นตอนนี้ ผู้ให้ความช่วยเหลือจะต้องพิจารณาการให้คำปรึกษาหรือข้อคิดอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ และสภาพของผู้ที่กำลังประสบความทุกข์นั้น โดยคำนึงถึงประโยชน์และความสุขของผู้ประสบความทุกข์เป็นสำคัญ นอกจากการให้ความช่วยเหลือโดยเน้นการเยียวยาผู้ที่ประสบปัญหาความทุกข์ใจแล้ว ด้านจิตใจก็สามารถให้ความช่วยเหลือในลักษณะการให้สติปัญญาหรือข้อคิด เพื่อเกื้อกูลต่อชีวิตอย่างมีสัมมาทิฐิ หรือความเห็นที่ถูกต้อง กล่าวคือ เป็นการให้ธรรมทาน เพื่อให้บุคคลนั้น ๆ ได้เห็นและเข้าใจถึงสัจธรรมของชีวิต เกิดปัญญาสามารถคลายความยึดมั่นถือมั่นอันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ หรือละจากการกระทำอันไม่ถูกต้อง หรือเห็นผิดและกลับมาดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมได้ นอกจากนี้ผู้มีจิตอาสาสามารถทำงานจิตอาสา โดยการบำเพ็ญประโยชน์ทางสังคมในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สังคมเจริญไปในทางที่ดีงาม และเกิดประโยชน์สุขแก่คนในสังคม นอกจากการช่วยเหลือสังคมโดยผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมและแก้ปัญหาสังคมแล้ว เราสามารถช่วยเหลือสังคมได้ โดยการเผยแพร่ความรู้ทั้งทางโลก และทางธรรม เพื่อเป็นการแก้ปัญหาสังคม พัฒนาสังคม เพื่อให้คนในสังคมเกิดปัญญาเจริญในสิ่งที่ควรเจริญละในสิ่งที่ควรละ เพื่อให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีงามและถูกต้องตามธรรม แม้ว่าแนวทางในการทำงานจิตอาสาที่ประยุกต์มาจากการบำเพ็ญพุทธกิจของพระพุทธเจ้านั้นแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน แต่ในการปฏิบัติจริงจะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์ทรงอนุเคราะห์ทั้ง ๔ ด้านควบคู่กันไป ดังนั้น ผู้ที่ทำงานจิตอาสาจึงควรช่วยเหลือผู้อื่นโดยบูรณาการให้ความช่วยเหลือทั้ง ๔ ด้านคือ ด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ควบคู่กันไปอย่างเหมาะสมตามสถานการณ์บุคคล และปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องด้วย

๒.๒ แนวคิดเสริม อนุวัตตามแนวคิดในบริบทของสังคมปัจจุบันและการถอดบทเรียนของอาสาสมัคร ในการทำงานจิตอาสาต้องมีการทำงานเป็นกลุ่ม (Teamwork) การมีสัจจะหรือความซื่อตรง (Integrity) มีโครงสร้างหรือระบบงานและการแบ่งหน้าที่ (Structure) มีเจ้าภาพหรือผู้รับผิดชอบ (Honor Ship) รวมทั้งมีการประชุมและการประเมินผล (Meeting and Assessment) รวมไปถึงการฝึกสอน (Training) ระหว่างงานด้วย หลักการทำงานจิตอาสาดังกล่าว เป็นการนำระบบการจัดการสมัยใหม่หรือเทคนิคการบริหารงานทั่วไปเข้ามาประยุกต์ใช้นั่นเอง

๒.๓ ผลที่มุ่งหวังจากการทำงานจิตอาสา การทำงานจิตอาสาเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้ทำงานจิตอาสา นั้น ไม่ใช่ประโยชน์จากการคาดหวังผลตอบแทนในรูปของวัตถุ รางวัล สินจ้าง หรือค้ายกย่องใด ๆ แต่เป็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย อันเป็นผลของการกระทำดี เช่น ความสุขใจ ความภาคภูมิใจ การได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ การได้สร้างบารมีหรือคุณงามความดี เป็นต้น และประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้ได้รับความช่วยเหลือถือเป็นเป้าหมายโดยตรงของผู้ทำงานจิตอาสา นั่นคือมุ่งหวังประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้ได้รับความช่วยเหลือ นั้นเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งประโยชน์ที่เป็นปัจจุบัน ได้แก่ มีความสุขกาย สบายใจ มีความเป็นอยู่ที่ดี พ้นจากความทุกข์ ความลำบากเดือดร้อน เป็นต้น หรือประโยชน์เบื้องหน้า ได้แก่ การมีความสุขสงบในจิตใจ มีคุณธรรมและสภาวะในจิตใจที่เจริญงอกงามขึ้น ได้แก่ โอกาสในการรู้แจ้งสัจธรรมหรือสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง มีสติปัญญาที่พัฒนา มีจิตใจที่เป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบาน มีชีวิตอยู่อย่างไรทุกข์ เป็นอิสระจากกิเลส

กล่าวโดยสรุป การทำงานจิตอาสาหรือให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมตามแนวทางของหลักการทำงานจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ มี ๒ ประการ คือ ให้ความช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ทั้งในระดับโลกียสุข และในระดับโลกุตตรสุข เป็นการสงเคราะห์ที่มุ่งหวังผล คือการเน้นการหลุดพ้นจากปัญหา และความทุกข์ทางจิตใจโดยสิ้นเชิง โดยผู้ทำงานจิตอาสา นอกจากจะให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้ที่เดือดร้อนพ้นจากความทุกข์จากการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปแล้ว ก็ควรให้ธรรมทาน อันเป็นการแนะนำ หรือสั่งสอน หรือชี้ทางให้บุคคลนั้นได้เข้าใจความจริงของชีวิตและธรรมชาติ รวมทั้งแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามเพื่อส่งเสริมสติปัญญา และคุณธรรมในระดับต่าง ๆ รวมไปถึงแนะนำแนวทางการปฏิบัติธรรมหรือพัฒนาจิต เพื่อสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต เพื่อให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือได้รับประโยชน์ยิ่งขึ้น มีโอกาสที่จะขัดเกลากิเลสและหลุดพ้นจากความทุกข์ไปตามลำดับ ในประเด็นนี้ที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของแนวคิด “หลักการทำงานจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ” ที่แตกต่างจากแนวคิดจิตอาสาโดยทั่วไปที่มุ่งให้ความช่วยเหลือเพื่อให้ผู้คนและสังคมประสบความสำเร็จในระดับโลกียะ

๒.๔ แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตามแนวทางของหลักการทำงานจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานจิตอาสาตาม

แนวทางของ “หลักการดำเนินงานจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ” เป็นการนำหลักพุทธธรรม มาประยุกต์ควบคู่กับแนวทางการแก้ปัญหาในบริบทของสังคมปัจจุบันเพื่อใช้แก้ไขปัญหาและอุปสรรค ทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดภายในตัวของอาสาสมัครเอง คือ จากจิตใจ พฤติกรรมของอาสาสมัคร ปัญหาและอุปสรรค จากภายนอกที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือปัจจัย หรือเหตุการณ์แวดล้อม ซึ่งการแก้ปัญหาจะเน้นให้ความสำคัญกับการแก้ไข หรือพัฒนาจิตใจของอาสาสมัครก่อนเป็นสำคัญ แต่ก็ไม่ ละเลยที่จะคำนึงถึงการแก้ปัญหาและอุปสรรคภายนอกด้วย (สรณีย์ สายศร, ๒๕๕๘)

๒.๔.๑ สิ่งที่ได้รับจากการดำเนินงานจิตอาสา ในทรรศนะของจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ “จิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ” มีทรรศนะว่า การดำเนินงานจิตอาสาก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตัวอาสาสมัครเอง ทั้งในแง่ของการได้พัฒนาขีดความสามารถในตนเองไปพร้อมกับ การช่วยเหลือผู้อื่น เป็นโอกาสในการปฏิบัติธรรม เจริญสติ ฝึกลดความเห็นแก่ตัว รวมทั้งเพิ่มพูน คุณธรรมในตนประการต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้ที่ทำงานจิตอาสายังได้รับความสุข ความภาคภูมิใจ ในตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเองอีกด้วย รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่อาสาสมัครให้ความช่วยเหลือ นั้นคือผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน หรือได้รับโอกาสหรือความสุข ความสำเร็จในชีวิต หรือมีชีวิตที่ดีขึ้น เป็นต้น และเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม นั่นคือสังคมที่มีผู้ที่มี จิตอาสาอยู่ร่วมกันต่างก็มีความเกื้อกูลช่วยเหลือกัน ย่อมก่อให้เกิดสังคมที่น่าอยู่และอบอุ่น มีความสงบสุข ตามสมควร นอกจากนี้ในการดำเนินงานจิตอาสาควรเป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายที่ตรงตามหลักประโยชน์ ๓ ประการ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์เบื้องหน้า และประโยชน์อย่างยิ่งด้วย

๒.๔.๒ การพัฒนาจิตอาสาตามหลักจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ การพัฒนาจิตอาสาคือการสร้างสำนึกที่ดีต่อสังคม ต้องอาศัยการส่งเสริมทั้งปัจจัยภายใน หรือ แรงจูงใจภายในเพื่อให้เกิดสำนึกที่ดีด้วยตนเอง เช่น การพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา การสร้าง ฉันทะ หรือความรัก ความสนใจงานจิตอาสาอันเนื่องมาจากการเห็นคุณค่าของงานจิตอาสา นั้น รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจที่ประกอบไปด้วยปัญญาและกรุณา เป็นต้น ร่วมกับการสร้างแรงจูงใจ ภายนอกจากครอบครัว ญาติ เพื่อน บุคลากรทางศาสนา ครู สื่อมวลชน คนในสังคม รวมไปถึงสถาบัน ทางสังคม และกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ที่เป็นแบบอย่างที่ดีและให้การสั่งสอน อบรม ปลูกฝังส่งเสริม และ สนับสนุนให้มีการสร้างกิจกรรม หรือโครงการที่จะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกที่ดี หรือมีพฤติกรรม จิตอาสา และเมื่อบุคคลมีโอกาสทำงานจิตอาสาแล้วได้สัมผัสถึงคุณค่าของการมีจิตอาสา รวมทั้งได้รับ ความสุข ความภาคภูมิใจจากการปฏิบัติงานจิตอาสา ก็จะทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการหาโอกาสช่วยเหลือ ผู้อื่นและสร้างประโยชน์ต่อไปได้

สรุป

หลักการดำเนินงานจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน จิตอาสาได้ กล่าวคือ ผู้ที่ทำงานจิตอาสาสามารถปฏิบัติตนตาม “หลักคิด” ที่เน้นสร้างความเข้าใจหรือ

สร้างคุณสมบัติภายในจิตใจให้เตรียมพร้อมสำหรับการทำงานที่ต้องเสียสละเพื่อผู้อื่น โดยอาศัย การประยุกต์หลักการทางพระพุทธศาสนา ควบคู่ไปกับการสร้างการเตรียมความพร้อมภายนอก ในการลงภาคสนามของการทำงานจิตอาสา ทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความคิด ทักษะ ความรู้ และ อุปกรณ์ต่าง ๆ จากนั้นจึงเข้าสู่ภาคปฏิบัติที่ต้องอาศัย “วิธีการ” เพื่อเป็นแนวทางในการลงมือ ช่วยเหลือผู้อื่นผ่านการทำงานจิตอาสาทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านปัญญา และด้าน สังคม ซึ่งจะช่วยเหลือทั้ง ๔ ด้านแบบบูรณาการควบคู่กันไปตามความเหมาะสม รวมทั้งยังมีการประยุกต์หลักการการจัดการสมัยใหม่เพื่อการบริหาร จัดการงานจิตอาสา เพื่อให้อาสาสมัคร สามารถทำงานได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพอย่างเหมาะสมกับองค์กรจิตอาสาในปัจจุบัน ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เป็นไปตาม “ผลที่มุ่งหวัง” นั่นคือ ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อบุคคลผู้ทำงานจิตอาสา ประโยชน์ต่อผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือ และประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ให้บรรลุถึงประโยชน์ทั้งในแง่ ของการใช้ชีวิตประจำวันโดยทั่วไป เพื่อให้ผู้คนพ้นจากความลำบาก มีความสุขกาย สบายใจ และ บรรลุถึงประโยชน์ในด้านคุณค่าทางจิตใจ คือ มีจิตใจที่สุขสงบและพัฒนาขึ้น และผู้ทำงานจิตอาสา และผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือยังสามารถพัฒนาตนเองไปถึงประโยชน์ในขั้นสูงสุด คือ การพัฒนา ฝึกฝน ขัดเกลาตนเอง จนกระทั่งเกิดปัญญาหลุดพ้นจากกิเลส และความทุกข์ไปได้โดยลำดับ จนเข้าถึง โลกุตตรสุขได้ นอกจากนี้ ผู้ที่ทำงานจิตอาสาควรหมั่นตรวจสอบและพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรม อันเป็นคุณสมบัติที่เหมาะสมของผู้ที่ทำงานจิตอาสา เพื่อให้การทำงานจิตอาสาเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ และเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิต และจิตใจของผู้ที่ทำงานจิตอาสา กล่าวได้ว่า บุคคล กลุ่ม หรือองค์กรที่ทำงานด้านจิตอาสา สามารถนำรูปแบบของ “หลักการงานจิตอาสาแนวพุทธ เชิงบูรณาการ” มาต่อยอดหรือประยุกต์ในการทำงานจิตอาสาให้เหมาะสมกับลักษณะงาน กลุ่มหรือ องค์กรของตนได้ โดยสามารถนำไปประยุกต์กับการทำงานจิตอาสาได้อย่างหลากหลายตาม ความเหมาะสมของแต่ละประเภทงาน รวมทั้งยังสามารถนำแนวคิดที่ได้ศึกษามาประยุกต์ เพื่อสร้าง เสริมหรือพัฒนาจิตอาสาให้แก่คนในสังคมหรือในองค์กร และสามารถนำมาแก้ไขปัญหา และอุปสรรค ของการทำงานจิตอาสาที่เกิดขึ้นได้ เพื่อวางรากฐานและสร้างสรรค์การดำเนินชีวิตที่ดีงามและ มีความสุข และจรรโลงสังคมให้เป็นสังคมแห่งน้ำใจและความเอื้อเฟื้อ มีความสงบสุขและสันติที่ยั่งยืน อย่างแท้จริง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เจนเท เดนฮาร์ดท์ และ โรเบิร์ต เดนฮาร์ดท์ (Denhardt, Janet V. and Robert B. Denhardt, 2003, 42 - 43) อธิบายถึงการบริหารภาครัฐในอดีตว่าเป็นเรื่องที่รัฐบาลให้ความสนใจ อยู่ที่ทำให้บริการโดยผ่านหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีการกำหนดนโยบายสาธารณะ การบริหารงาน และ

การปฏิบัติตามนโยบาย ที่อาจมีเรื่องทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง และนักบริหารรัฐกิจจะเป็นเพียงผู้มีบทบาทในการปฏิบัติตามนโยบายเสียมากกว่า ผู้บริหารจะรับผิดชอบต่อนักการเมืองที่ถูกเลือกเข้ามาตามวิถีประชาธิปไตยมากกว่ารับผิดชอบต่อประชาชน มีเรื่องของการรายงานตามลำดับชั้นในการทำงาน ตามแผนงาน และโครงการต่าง ๆ มีการควบคุมโดยผู้บริหารระดับสูงๆ คำนิยมสาธารณะจะเป็นเรื่องของประสิทธิภาพและการมีเหตุผล องค์กรจะดำเนินการไปด้วยระบบปิด เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีจำกัด บทบาทของนักบริหารจึงเป็นเพียงการวางแผน จัดองค์กร การจัดหาบุคลากร การสั่งการ การประสานงาน การรายงานและการทำงบประมาณ ส่วนในปัจจุบันการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ที่ให้ความสำคัญกับหลักการของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การให้ความสำคัญกับประชาชน การมุ่งให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีตามแนวคิดของการบริหารแนวใหม่ จึงเกิดขึ้นเป็นหลักการที่ใช้การดำเนินงานแบบเอกชนและธุรกิจในภาคราชการ หรือทำราชการให้เหมือนธุรกิจแต่ไม่ใช่เป็นองค์กรทางธุรกิจ เจเนท เดนฮาร์ดท์ และ โรเบิร์ต เดนฮาร์ดท์ (Denhardt, Janet V. and Robert B. Denhardt, 2003 : 42 – 43) จึงได้เสนอหลักสำคัญของการบริการภาครัฐแนวใหม่ ประกอบด้วย

๑. เน้นการให้บริการมากกว่าคอยกำกับ (Serve Rather Than Steer) บทบาทของหน่วยของรัฐควรจะมุ่งเน้นการช่วยให้พลเมืองได้รับประโยชน์ตามสิทธิของตนแทนที่การควบคุมหรือกำกับให้สังคมเป็นไปในแนวทางที่ตนต้องการ โดยหน่วยงานจะต้องมีบทบาทในการอำนวยความสะดวก (Facilitation) การเจรจา (Negotiation) หรือการเป็นตัวแทน (Broker) เพื่อแก้ปัญหาของประชาชน

๒. มุ่งประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) หน่วยงานต้องหาหนทางในการสร้างประโยชน์ร่วมกันและการร่วมกันมีส่วนรับผิดชอบของประชาชน หนทางหนึ่ง คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมาร่วมกันคิดร่วมกันทำโดยผ่านวาทกรรม (Discourse) ที่ไม่มีข้อจำกัดและมีความจริงจัง ซึ่งหน่วยของรัฐจะเป็นผู้ที่ให้เกิดความมั่นใจว่า แนวทางของประชาชนมีจุดมุ่งหมายที่ประโยชน์สาธารณะ และสอดคล้องกับหลักของความยุติธรรมความเป็นธรรมและความเสมอภาค

๓. การคิดในเชิงยุทธศาสตร์แต่ลงมือปฏิบัติแบบประชาธิปไตย (Think Strategically Act Democratically) หมายความว่า นโยบายและโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะจะสามารถบรรลุความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมีความพยายามร่วมกันและผ่านกระบวนการของการมีส่วนร่วม เนื่องจากปัจจุบันเป็นเรื่องยากที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงานตามนโยบาย หากผู้บริหารเพียงแต่กำหนดวิสัยทัศน์ แล้วปล่อยให้ข้าราชการในหน่วยงานเป็นผู้นำไปปฏิบัติ แต่หน่วยงานภาครัฐจะต้องลงมาแสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งโครงการที่ดำเนินการ

๔. สนองรับใช้ประชาชนในฐานะพลเมืองไม่ใช่แค่ลูกค้า (Serve Citizens Not Customers) หน่วยงานภาครัฐไม่ใช่เพียงแค่สนองต่อความต้องการของลูกค้าซึ่งเป็นเรื่องของผลประโยชน์ระหว่างบุคคลหรือหลายบุคคลรวมกัน แต่เป็นการมุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่มีความเชื่อมั่น (Trust) และการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับพลเมือง หรือในระหว่างพลเมืองด้วยกัน

๕. ควรมุ่งเน้นที่ข้าราชการมากกว่าการตลาดและข้าราชการควรเอาใจใส่ต่อเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญ ค่านิยมชุมชน และปทัสถานทางการเมือง มาตรฐานวิชาชีพ และประโยชน์ของพลเมืองมากกว่าอย่างอื่น เนื่องจากการบริหารรัฐกิจแนวตั้งเดิมที่เน้นให้ข้าราชการมีหน้าที่พึงปฏิบัติตามนโยบายของนักการเมืองและในหลักการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ต้องการให้ข้าราชการให้คุณค่าต่อการมีประสิทธิภาพ การลดต้นทุน และตอบสนองต่อกลไกตลาดมากกว่าสิ่งอื่นใด ซึ่งขัดกับความเป็นจริงที่ข้าราชการเป็นตัวแปรหนึ่งซึ่งส่งผลและได้รับผลจากปทัสถาน ค่านิยม และธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ มากมายในระบบการบริหารกิจการบ้านเมือง (Governance)

๖. เน้นคุณค่าของคนมากกว่าความสามารถในการผลิต เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐมักจะประสบความสำเร็จในระยะยาวหากเป็นกระบวนการของการสร้างการมีส่วนร่วมต่อการและการมีภาวะผู้นำร่วมกัน (Shared Leadership) โดยตั้งอยู่บนฐานของการเคารพประชาชน

๗. เน้นคุณค่าการเป็นพลเมือง และการให้บริการสาธารณะ มากกว่าการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) เนื่องจากประโยชน์สาธารณะจะบรรลุได้ก็ด้วย ข้าราชการและพลเมืองมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์อย่างมีคุณค่าให้แก่สังคม ไม่ใช่โดยผู้ประกอบการที่ปฏิบัติราวกับว่าเงินของแผ่นดินเป็นเงินของตนเอง เพราะที่จริงแล้วเป็นเงินของประชาชน ดังนั้นผู้บริหารภาครัฐจะทำหน้าที่การเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ของประชาชน (Steward)

โดย คลารา ไอเรซาเบ็ล (Irazábal, Clara E., 2005 : 49 – 51) ได้ประเมินระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนและความเป็นประชาธิปไตยในเมืองต่าง ๆ โดยเสนอกรอบแนวคิด ลำดับขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น ๓ ระดับ จากการที่ประชาชนไม่มีอำนาจควบคุมเลยไปถึงประชาชนมีอำนาจควบคุมอย่างเต็มที่ ดังนี้

๑. การไม่มีส่วนร่วมของประชาชน (Nonparticipation) ซึ่งได้แก่ การที่ระบอบราชการสามารถควบคุมหรือชักจูงประชาชนได้ (Manipulation) ไปถึงระดับที่สามารถเบี่ยงเบนความสนใจของประชาชนจากสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ของท้องถิ่นไปสู่เรื่องอื่นที่ต้องการ

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นเพียงแบบรูปแบบทางพิธีกรรมมากกว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง (Tokenism) ได้แก่ การที่หน่วยงานภาครัฐทำเพียงแค่ชี้แจง (Informing) ผลการตัดสินใจของหน่วยงานที่ทำไปแล้วให้ประชาชนทราบหรือ การปรึกษาหารือ (Consulting) โดยการทำการประชาพิจารณ์ หรือสำรวจความคิดเห็นของประชาชน และใช้วิธีการแต่งตั้งประชาชนเข้ามาเป็นกรรมการที่ปรึกษาเหมือนเพียงการเอาใจประชาชน (Placation) แต่ไม่ได้มีการมอบอำนาจหน้าที่ที่แท้จริงให้

๓. ระดับที่ประชาชนมีอำนาจในการควบคุม (Citizen Power) การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจหน้าที่โดยการเข้าเป็นหุ้นส่วนร่วม (Partnership) กับหน่วยราชการ เช่น การที่ประชาชนได้รับมอบอำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบต่อแผนงานหรือโครงการ (Delegated Power) และในที่สุดประชาชนมีอำนาจควบคุม (Citizen Control) อย่างแท้จริงต่อการตัดสินใจของหน่วยงานราชการ

ชัชวราวรรณ มีทรัพย์ทอง (๒๕๕๙) การให้ความหมายและที่มาของความหมาย กระบวนการ และแนวทางในการจัดกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ พบว่าการให้ความหมาย “จิตอาสา” คือ การช่วยเหลือสังคม การทำประโยชน์ต่อสังคม การตอบสนองประเด็นปัญหาทางสังคมโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนมีกระบวนการในการทำงานจิตอาสาทั้งหมด ๔ ขั้นตอน คือ การวางแผนการลงมือทำ การติดตามและประเมินผล และการปรับปรุงมาตรฐานในการทำงานให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม (PDCA)

ธรรณพร หงษ์ทอง (๒๕๖๑) ทำการศึกษา แรงจูงใจของจิตอาสาเฉพาะกิจในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการเป็นจิตอาสาเฉพาะกิจมีค่าเฉลี่ยทางสถิติดังนี้ แรงจูงใจด้านผลสำเร็จ (Achievement Motivation) เท่ากับ ๔.๘๖ แรงจูงใจด้านความผูกพัน (Affiliative Motivation) เท่ากับ ๔.๗๘ และแรงจูงใจด้านการแสดงพลัง (Power Motivation) เท่ากับ ๔.๗๙ และทั้ง ๓ ด้านนี้มีค่าเฉลี่ยรวม ๔.๘๑ สำหรับผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ พบว่า จิตอาสาเฉพาะกิจ จำนวน ๕๐ คน มีความรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของในหลวงรัชกาลที่ ๙ โดยต้องการทำความดีถวายเป็นพระราชกุศล สร้างความรักความสามัคคี อำนวยความสะดวกให้กับทุกคน ต่างรู้สึกภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานอันมีเกียรติยิ่ง โดยการเป็นจิตอาสาเฉพาะกิจ และต้องการแสดงพลังแห่งความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย

ศิริพงษ์ ฐานมัน (๒๕๖๐) ศึกษา จิตอาสาประตูสู่ CSR ที่ยั่งยืน พบว่า ความรับผิดชอบ ต่อสังคมเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสามารถกระทำได้ในระดับองค์กร กลุ่ม และบุคคล จิตอาสาเป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่องค์กรสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น ๆ จุดเริ่มต้นของกิจกรรมจิตอาสา เกิดจากการรวมกลุ่มของผู้ที่มีจิตแบบเดียวกัน กล่าวคือจิตที่เป็นกุศล จิตที่เป็นสุขเมื่อเป็นผู้ให้มากกว่า เป็นผู้รับ มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกันในระดับกลุ่มย่อย และต่อยอดเป็นแผนงานหรือโครงการ ในระดับองค์กรโดยมีเป้าหมายคือการสร้างความสุขให้กับสังคม

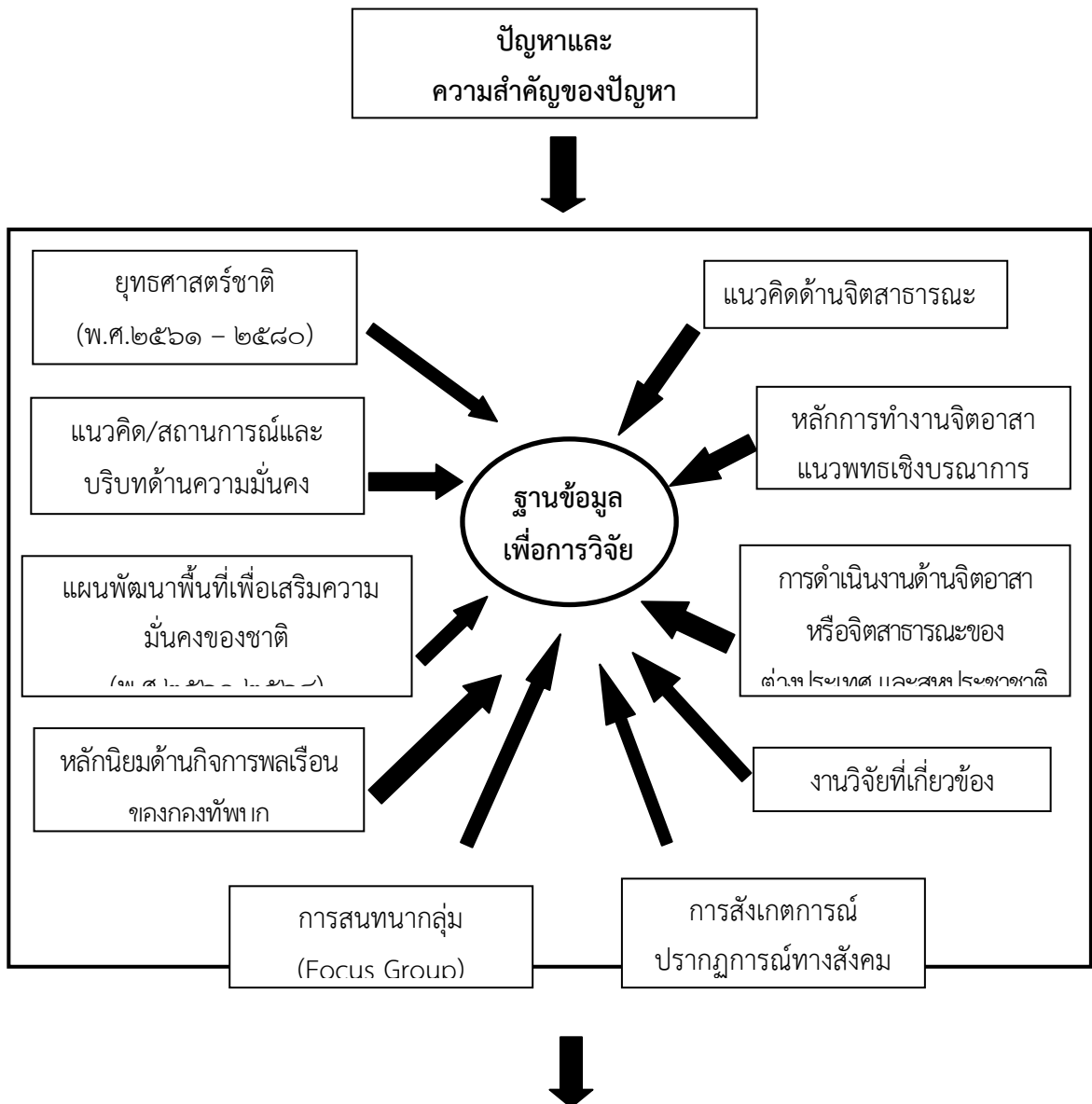
สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (๒๕๖๒) ได้สำรวจความเห็นของประชาชน เรื่อง การเป็นจิตอาสา จากเหตุการณ์ นักฟุตบอลเยาวชนและโค้ช ๑๓ คน ติดอยู่ในวนอุทยานถ้ำหลวง ขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย ทำให้หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในและต่างประเทศ ระดมกำลังเข้าช่วยเหลือจำนวนมาก โดยเฉพาะจิตอาสา ในแต่ละสาขาอาชีพ ได้หลั่งไหลกัน มาช่วยเหลืออย่างคึกคัก จนภารกิจนี้สำเร็จ จากตัวอย่างจำนวน ๑,๑๗๖ คน ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ผลสำรวจพบว่า จากเหตุการณ์ดังกล่าว คนไทยอยากเป็นจิตอาสา สูงถึงร้อยละ ๖๓.๕ เมื่อสอบถามเพิ่มเติมว่า งานจิตอาสาด้านใด ที่อยากทำมากที่สุด พบว่า อันดับ ๑ งานช่วยเหลือคนด้อยโอกาส ร้อยละ ๓๖.๐ อันดับ ๒ งานทำความสะอาดและจัดภูมิทัศน์พื้นที่สาธารณะ ร้อยละ ๑๘.๗ อันดับ ๓ บริจาคทรัพย์ ร้อยละ ๑๑.๖ อันดับ ๔ งานปลูกป่าหรืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ร้อยละ ๑๑.๔

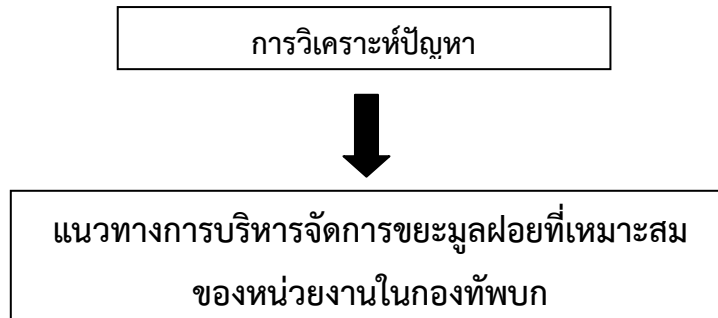
อันดับ ๕ งานกู้ภัย ร้อยละ ๗.๐ อันดับ ๖ งานจราจร ร้อยละ ๕.๘ อันดับ ๗ งานดูแลความปลอดภัย ร้อยละ ๔.๕ อันดับ ๘ งานบริการการแพทย์/พยาบาล ร้อยละ ๔.๓ และอันดับ ๙ งานอื่น ๆ ร้อยละ ๐.๗

โดยปัจจัยที่เอื้อต่อการให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมเป็นจิตอาสา พบว่าส่วนใหญ่ ทราบข่าวจากสื่อ การประชาสัมพันธ์ของภาครัฐ และการชักชวนกันในกลุ่มของจิตอาสาเอง

ส่วนอุปสรรคของการมาเป็นจิตอาสา พบว่า มากที่สุด คือ คนไม่ค่อยมีเวลา สูงถึงร้อยละ ๔๓.๐ รองลงมา เดินทางไม่สะดวก ร้อยละ ๒๒.๗ การที่คนไม่รู้ว่ามีงานจิตอาสาที่ไหน ร้อยละ ๑๖.๗ และไม่มีเพื่อนหรือ กลุ่มที่จะไปทำจิตอาสาด้วยกัน ร้อยละ ๑๔.๘ โดยความถี่ในการทำงานจิตอาสา ประมาณ ๑๐ ครั้ง/ปี และครั้งละประมาณ ๓ ชั่วโมง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) มุ่งตอบสนองความต้องการในการแก้ปัญหาของประชาชนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งในมิติความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยต้องการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง มีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้วยการส่งเสริมให้คนไทยมีจิตสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๗ กำหนดหน้าที่ประการหนึ่งว่า เสริมสร้างให้ประชาชนตระหนักในหน้าที่ที่ต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่ง ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สร้างความรักความสามัคคีของคนในชาติ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่กระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักร และความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งประกอบด้วยไป ปัญหาความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ ความเคลื่อนไหวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถาบันฯ ความขัดแย้งของคนภายในประเทศ จากพัฒนาการทางการเมืองของไทย ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความไม่เชื่อมั่นในการบริหารประเทศตามหลักนิติธรรม ความไม่เชื่อมั่นในการบริหารประเทศและวิกฤติศรัทธาของผู้นำ ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติที่มีแนวโน้มที่จะขยายตัวและควบคุมได้ยาก และการย้ายถิ่นฐานของประชากรจากประเทศรอบบ้านเข้าสู่ประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย

แผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔) ที่มีวัตถุประสงค์ประการหนึ่ง เพื่อพัฒนาคนและคุณภาพชีวิตของคน ชุมชน และพื้นที่เป้าหมายให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง ปลอดภัย มีจิตสำนึกด้านความมั่นคง พึ่งตนเองได้ รวมทั้งมีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตพร้อมเผชิญปัญหา ภัยคุกคาม และการเปลี่ยนแปลง และเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง โดยมุ่งเน้นในเรื่องของการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประชาชนกับฝ่ายทหาร และการเตรียมสนามรบด้านกิจการพลเรือน เพื่อการเตรียมคน และพื้นที่ให้มี

ความพร้อมในการสนับสนุนความมั่นคง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว เป็นงานด้านกิจการพลเรือน ในการสนับสนุนพลเรือน เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยและมีความสุข

ส่วนแนวทางการพัฒนาจิตอาสา จะต้องส่งเสริมทั้งปัจจัยภายใน คือ ส่งเสริมให้เกิดความรักหรือสร้างสำนึกที่ดีให้ตนเอง ซึ่งเป็นแรงจูงใจภายใน ให้พร้อมช่วยเหลือสถาบันทางสังคมไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เครือญาติ บุคลากรทางศาสนา เพื่อน ครูอาจารย์ สื่อมวลชน เป็นต้น พยายามหาวิธีผลักดัน ส่งเสริม รณรงค์ให้สังคมโดยทั่วไป ทั้งกลุ่มคนและองค์กรสร้างกิจกรรมหรือโครงการที่จะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกที่ดี ซึ่งเป็นแรงจูงใจภายนอก ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับปัจจัยทุกด้าน โดยรวม เพื่อให้การพัฒนาจิตอาสาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ ๓

งานด้านจิตสาธารณะของต่างประเทศ

มุมมองอาสาสมัครในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งเป็นยุคเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นก็แตกต่างจากอาสาสมัครในยุคก่อน ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่ว่างงานหรือกลุ่มแม่บ้านที่มีเวลาในการเป็นอาสาสมัครมาก และพร้อมจะทำงานในระยะเวลายาวนาน ในศตวรรษที่ ๒๑ อาสาสมัครส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้รับการจ้างงานอยู่แล้ว มีความสามารถที่สูงพร้อมจะแบ่งปัน แต่มีเวลาในการอุทิศที่จำกัดและต้องการผลตอบแทนในด้านความพึงพอใจแบบเห็นผลรวดเร็ว จึงเป็นงานระยะสั้นที่ได้รับผลตอบแทนที่สูง อาจไม่ใช้เงิน แต่ในเชิงคุณค่าและคุณภาพมากกว่า อาสาสมัครปัจจุบันต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตามสิ่งที่ตัวเองได้ลงมือทำ เป็นเพราะกระแสโลกาภิวัตน์และมักไม่ค่อยมีความผูกมัดในระยะยาวที่คงที่เหมือนแต่ก่อน ซึ่งการเปลี่ยนมุมมองที่มีต่ออาสาสมัครในปัจจุบันจะทำให้เข้าใจในอาสาสมัครได้มากขึ้น ในจุดเชื่อมเปลี่ยนของประวัติศาสตร์ภาคประชาสังคมในปัจจุบันมีโอกาที่จะเชื่อมโยงพลังอาสาสมัครทั่วไปเข้ากับอาสาสมัครยุคใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการแก้ปัญหาของมนุษย์และสังคมอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์ร่วมกันสูงสุด

ในประเทศไทยมีระบบอาสาสมัคร หรือจิตอาสาที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีความชัดเจนยิ่ง เป็นกลไกสำคัญยิ่งในด้านการยกระดับจิตใจของคนไทยให้มีความเห็นใจและร่วมช่วยเหลือสังคมตลอดมา อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังใหม่อยู่มากในด้านการพัฒนาโครงสร้างงานอาสาสมัครอย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพและมุ่งส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมทางสังคม นอกจากนั้นพัฒนาการด้านงานอาสาสมัครจากต่างประเทศทั้งในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนานั้นก็มีความก้าวหน้าอย่างมาก สุนิตย์ เชมภู และ วินัย เมฆไตรภาพ (๒๕๔๘) จากสถาบันไทยรัฐเนตต์ จึงได้ศึกษาและการประยุกต์บทเรียนงานอาสาสมัครจากต่างประเทศ เพื่อการพัฒนากระบวนการอาสาสมัครในประเทศไทย เพื่อประยุกต์บทเรียนต่าง ๆ มาใช้กับประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

งานจิตสาธารณะของต่างประเทศ

ประเทศออสเตรเลีย

ในประเทศออสเตรเลียแบ่งประเภทของกิจกรรมอาสาสมัครไม่เป็นทางการ (Informal Volunteer) และกิจกรรมอาสาสมัครทางการ (Formal Volunteer) กิจกรรมอาสาสมัครไม่เป็นทางการนั้น เป็นการช่วยเหลือเพื่อน เพื่อนบ้าน รวมไปถึงการเอาเวลาไปอาสางานต่าง ๆ

ส่วนกิจกรรมอาสาสมัครทางการนั้นถือเป็นการทำเพื่อชาติ มีการปฏิญญาอาสาสมัครร่วมกัน เป็นการ
ทำงานอาสาสมัครก็บอกรับอาสาสมัครอย่างเป็นระบบ ว่าเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในองค์กรที่ไม่
แสวงผลกำไรหรือโครงการเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและอาสาทำด้วยตัวเจตจำนงเสรีของอาสาสมัครเอง
ปราศจากการบังคับ โดยไม่เป็นไปเพื่อผลตอบแทนทางการเงิน เป็นไปเพื่องานอาสาสมัครเท่านั้น
เมื่อเราพูดถึงอาสาสมัครและงานอาสาสมัครของออสเตรเลียในปัจจุบันนั้น เราพูดถึงบุคคลที่มีความ
ความสนใจและความสามารถที่หลากหลาย ตั้งแต่ มัคคุเทศก์ในพิพิธภัณฑ์ โค้ชนักฟุตบอล คนขับ
รถไฟไอน้ำ คนกำจัดวัชพืชในสวนสาธารณะ ผู้ประท้วงที่นั่งบนแทรกเตอร์ อาจารย์ที่เกษียณแล้ว
มาช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส ผู้ซึ่งช่วยซื้อของแทนเพื่อนบ้าน ประธานคณะกรรมการ นักศึกษาช่วยงาน
ค่ายเกษตรกรที่ช่วยป้องกันไฟป่าและปัญหาอุบัติเหตุทางถนน บรรณาธิการนิตยสาร คนไปเยี่ยม
สถานเลี้ยงเด็ก คนที่ขอบริจาคข้าวเปิดกระป๋องตามร้านซูเปอร์มาเก็ต ผู้จัดการเทศกาลงานละคร
นักลอบบี้ยีสต์ ที่แนะนำการบริการสุขภาพที่ดีกว่า เหล่านี้อาจเป็นงานในองค์กร หรือกลุ่มที่ประกอบ
ไปด้วยอาสาสมัครทั้งหมด บางคนทำงานในองค์กรได้รับค่าตอบแทน บางคนทำคนเดียว ทั้งหมดนี้
เป็นความเกี่ยวข้องอาสาสมัครเข้าไว้เป็นหนึ่งเดียว

การเป็นอาสาสมัครอย่างเป็นทางการในออสเตรเลียได้ถูกสำรวจตั้งแต่ปี ๒๕๓๙ ถึง
๒๕๔๓ พบว่ามีการเติบโตของอาสาสมัครทั้งในแง่ของเพศและกลุ่มอายุ โดยเฉพาะกลุ่มอายุ ๑๘ - ๒๔
จากร้อยละ ๑๗ มาเป็นร้อยละ ๒๗ ในด้านการร่วมมือชายหญิงมีความเท่าเทียมกัน ในสถิติ
ที่ออสเตรเลียปี ๒๕๔๔ พบว่ากลุ่มวัยกลางคนอายุระหว่าง ๓๕ - ๔๔ เป็นผู้ที่อาสาเป็นอาสาสมัคร
มากที่สุด ในขณะที่กลุ่มคนเกษียณอายุมีอัตราเฉลี่ยเวลาในการอาสาสมัครเป็นจำนวนชั่วโมง
ต่อสัปดาห์มากที่สุด คนที่มีงานไม่ว่าจะเต็มเวลาหรืองานชั่วคราวมีแนวโน้มที่จะอาสามากกว่าบุคคล
ที่ไม่มีงานทำ ตกงานหรือไม่อยู่ในภาคแรงงาน อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความแตกต่างระหว่างผู้ชายกับ
ผู้หญิงในกลุ่มนี้ โดยกลุ่มอาสาสมัครชายจะมาจากคนที่ทำงานเต็มเวลาเป็นส่วนใหญ่ และอาสาสมัครหญิง
ส่วนมากจะมาจากบุคคลที่ไม่อยู่ในภาคแรงงาน ผู้คนส่วนใหญ่จะอาสาที่เป็นอาสาสมัครมีภูมิลำเนา
อยู่นอกเมืองหลวง หรือในมุมมองด้านวัฒนธรรม คนที่เกิดในออสเตรเลียมีแนวโน้มที่จะมีจิตอาสา
มากกว่าคนที่เกิดนอกออสเตรเลีย เหตุผลที่ทำให้คนเป็นอาสาสมัครลำดับแรกนั้นมาจากความต้องการ
ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม รองลงมาคือความพึงพอใจส่วนตัว หลังจากนั้นจึงเป็นความต้องการพัฒนาตน
สัมพันธ์กับผู้อื่น ตามลำดับ

ประเทศบอสเนีย

ในประเทศบอสเนีย ซึ่งได้ผ่านสงครามเป็นเวลากว่า ๕ ปี และจบลงด้วยสนธิสัญญา
เสรีภาพเดย์ตันในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ทำให้ ชาวบอสเนียกว่า ๓ แสนคน อพยพไปอาศัยต่างประเทศกว่า
๘ แสนคน ไม่มีที่อยู่ จากประชากรทั้งประเทศ ๒ ล้านคนในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ผลกระทบทางสงคราม
รวมไปถึงการฟื้นฟูสาธารณูปโภคต่าง ๆ จนในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ UNDP ได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยหลักแห่ง

ความยากจน อันประกอบไปด้วยปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจในช่วงเปลี่ยน ผลแห่งสงครามและที่กำลังดำรงอยู่เป็นหย่อม และการจัดการทางเศรษฐกิจต่ำกว่าความคาดหมายเนื่องจากความชะงักงันทางการเมืองหลังสัญญาเดย์ตัน สิ่งเหล่านี้เป็นแรงขับเคลื่อนทำให้ผู้คนมาเป็นอาสาสมัครเป็นจำนวนมาก ในสภาวะฉุกเฉินแบบนี้อาสาสมัครเป็นเสมือนแกนกลางที่คอยบูรณาการการพัฒนาของชุมชน

โดยประวัติศาสตร์อาสาสมัครในบอสเนีย และเฮอเซโกวาเนียนั้น เริ่มจากเป็นไปเพื่อศาสนาคริสต์ เป็นการรับใช้พระเจ้า ช่วงสังคมนิยมหลังสงครามโลกที่สองและชาตินิยม จะพบได้ว่า กระแสอาสาสมัครแปรผันตรงกันกระแสชาตินิยม ในขณะที่แปรผกผันกับระบบสังคมนิยม เพราะไม่ได้เปิดพื้นที่ให้ปัจเจกชนได้ตัดสินใจตามเจตจำนงเสรีของตน ซึ่งช่วงปัจจุบันนี้มีกระแสอาสาสมัครที่เพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก โดยจากงานวิจัยอาสาสมัครในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ของประเทศบอสเนียและ

เฮอเซโกวาเนีย มีอัตราส่วนชายและหญิงที่มาเป็นอาสาสมัครใกล้เคียงกันโดยอาสาสมัครกว่าร้อยละ ๓๕.๓๐ มีระยะเวลาอาสาเฉลี่ยสูงสุดมากกว่า ๑ ปี ร้อยละ ๑๑.๘ อาสาเป็นเวลากว่า ๖ เดือน และร้อยละ ๑๓.๔ อาสาในระยะเวลา ๒ - ๖ วัน

ระดับการศึกษาก็เป็นปัจจัยในการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครเช่นกัน กว่าร้อยละ ๘๐ ของอาสาสมัครได้รับการศึกษาขั้นมัธยม อาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาขั้นมัธยมปลายหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ รองลงมาด้วยผู้ที่มีวุฒิปริญญาตรีและตามมาด้วยผู้ที่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งพบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยมีความรู้ความสามารถที่ดีพร้อม ซึ่งสามารถบำเพ็ญประโยชน์ให้ชุมชนได้มากที่สุด กลับเลือกที่จะใช้ไปในโอกาสในการทำงานมีรายได้เป็นหลัก โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง ๑๘ - ๒๔ ปีมีมากถึงร้อยละ ๔๐ โดยเทียบกับอาสาสมัครจากกลุ่มอายุอื่น ซึ่งกิจกรรมและการบริการที่เกิดขึ้นโดยอาสาสมัครนั้น ช่วยแต่งเติมให้เห็นถึงความสำคัญของอาสาสมัครต่อส่วนรวม

เนื่องด้วยกลุ่มอาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นที่ต้องการใช้ทักษะความรู้ความสามารถที่มีอยู่ และวัยรุ่นบอสเนียและเฮอเซโกวาเนียก็ไม่มีทางเลือกมากนักในการใช้เวลาว่างงานอาสาสมัคร จึงเป็นทางเลือกแรกของวัยรุ่น ทศนคติของการเป็นอาสาสมัครพบว่าต้องการพบปะรู้จักคนที่มีความเกี่ยวพันร่วมกันในด้านงานอาสาสมัครเป็นหลัก และรองลงมาเป็นความต้องการเรียนรู้ทักษะใหม่ตามมาด้วย ความต้องการส่วนตนซึ่งจากงานวิจัยพบว่า กลุ่มทางสังคมคอยสนับสนุนงานอาสาสมัครหลัก ๆ คือ กลุ่มเพื่อน กลุ่มงานรณรงค์ทางสังคม และครอบครัว มีการรณรงค์และสนับสนุนอาสาสมัครประสบผลที่สุด

ส่วนวิธีที่อาสาสมัครจะได้เข้ามาทำงานอาสาสมัครนั้นในบอสเนียนั้น จะมาจากการที่อาสาสมัครเดินเข้ามาที่องค์กรที่ต้องการรับอาสาเป็นส่วนใหญ่ ตามมาด้วยการประชาสัมพันธ์อาสาสมัครผ่านเครือข่ายโรงเรียนต่าง ๆ พบว่าอาสาสมัครจากโรงเรียนมัธยมปลายสร้างความมั่นคง

ให้กับองค์กรพัฒนาเอกชน เพราะอาสาสมัครใช้เวลาอยู่กับองค์กรกลางมากกว่าข้างอาสาสมัครประเภทอื่น และอาสาสมัครยังช่วยเป็นกระบอกเสียงชุมชน ช่วยสะท้อนถึงความต้องการของชุมชน ผ่านการประชาสัมพันธ์ปากต่อปาก (Word of Mouth) ซึ่งเป็นการตลาดที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ในยุคปัจจุบัน และอนาคตที่อินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทต่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้การประชาสัมพันธ์แบบนี้ยิ่งมีประสิทธิภาพเป็นพหุคูณ สามารถเรียกได้ว่าอาสาสมัครปัจจุบันมีเครื่องมือในการสื่อสารไปสู่มวลชนอยู่ในกำมือ (Tool of Mass Communication) ผ่านเครือข่ายเสมือน เว็บไซต์ อีเมล เว็บบล็อก เป็นต้น และในบอสเนียกลุ่มทางสังคมหลักที่ผลต่อการตัดสินใจในการเป็นอาสาสมัครคือเพื่อน กลุ่มการจัดงานชุมนุมอีเวนต์และครอบครัว

ประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษ ได้มีการทำวิจัยไปที่การรณรงค์งานอาสาสมัครโดยเยาวชน เพื่อเยาวชน ซึ่งจำนวนเยาวชนอังกฤษ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ที่มีอายุระหว่าง ๑๖ ถึง ๒๕ ปีมีมากกว่า ๗ ล้านคน กว่าร้อยละ ๔๑ จากจำนวนนั้นได้มีการอาสาสมัครในองค์กรต่าง ๆ อย่างน้อย ๑ ครั้ง ในรอบ ๑๒ เดือนภายใน พ.ศ. ๒๕๔๖ มีเยาวชนเป็นอาสาสมัคร ประมาณ ๒.๘ ล้านคนต่อปี ได้พบว่า งานส่วนใหญ่เป็นการช่วยจัดกิจกรรม อีเวนต์ต่าง ๆ รองลงมาเป็นการช่วยระดมทุนให้งานและ

องค์กร ตามมาด้วยการเหลืองานพื้นฐานต่าง ๆ ในอังกฤษนั้นได้มีการทำให้บัตรประจำตัวให้อาสาสมัคร เพื่อใช้เป็นส่วนลดในการใช้บริการและสาธารณูปโภคของรัฐ และเอกชนที่ร่วมมือ มีการสะสมแต้มเวลาในการเป็นอาสาสมัครเพื่อแลกกับของรางวัล เป็นการรณรงค์อาสาสมัครอีกรูปหนึ่ง โดยเน้นไปที่เยาวชน

ช่วงหลังการก่อเหตุวินาศกรรม World Trade Center ทำให้ชาวมุสลิมโดนแปลกแยกทางสังคม มีปัญหาทางจิตใจต่าง ๆ ทำให้มีการจัดเสวนาโดยกลุ่มเยาวชนมุสลิมถึงปัญหาสังคมที่รุนแรงขึ้นในกลุ่มมุสลิมรุ่นใหม่ จนได้มีการร่วมกันจัดตั้งศูนย์ปรึกษาเยาวชนมุสลิม (The Muslim Youth Helpline) ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยเลือกเอาอาสาสมัครเยาวชนมุสลิมที่มีความสามารถเป็นที่ปรึกษามาแนะนำและพร้อมที่จะเป็นเพื่อนกับเยาวชนชาวมุสลิมที่มีปัญหาผ่านทางโทรศัพท์ ในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๔๔ ทางศูนย์ได้มีการขยายเวลาดำเนินการและเปิดให้ทุกคนได้เข้าถึงบริการนี้โดยไม่เสียค่าโทรศัพท์

จากงานวิจัยจากองค์กรพัฒนาเอกชนในอังกฤษ เนเธอร์แลนด์และเดนมาร์กที่ศึกษาต้นทุนอาสาสมัครเป็นมูลค่าเทียบกับอัตราค่าจ้างทั่วไปต่อเวลาของอาสาสมัคร พบว่า ใน ๑.๕๗ ดอลลาร์ที่ลงทุนในอาสาสมัครไปนั้น องค์กรจะได้มูลค่ากลับมาอยู่ที่ระหว่าง ๒.๐๕ - ๒๒.๐๔ ดอลลาร์ หน่วยลงทุนภาครัฐและเอกชน (Public/Private Ventures, PPV) ในการศึกษาการทำตลาดอาสาสมัครให้ได้มูลค่าสูงสุด ได้ประเมินค่าใช้จ่ายที่ลงทุนในกิจกรรมอาสาสมัครต่อคนอยู่ที่ ๓๐๐ ดอลลาร์ต่อคน

ต่อปี โดยรวมตั้งแต่การรับสมัคร คัดเลือก ฝึกอบรมไปถึงเรียนรู้กระบวนการจัดการทั่วไปยังมีอีก งานวิจัย Making A Difference: An Impact Study of Big Brothers Big Sisters ได้ประเมินไว้ถึง ๑,๐๐๐ ดอลลาร์ต่อคนต่อปี โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้ประเมินรวมไปถึงการลงทุนในการนำอาสาสมัคร ไปทำงานในพื้นที่ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม การสนับสนุนการสื่อสารอย่างต่อเนื่องระหว่าง อาสาสมัครกับผู้มีส่วนร่วมในพื้นที่ บ่อยครั้งที่องค์กรในพื้นที่ไม่ต้องการอาสาสมัครที่มากขึ้นตาม ต้นทุนที่สูงขึ้นตาม อย่างไรก็ตามพบว่าความท้าทายในการคิดต้นทุนของอาสาสมัครในมูลค่าด้าน ปริมาณของงานวิจัยทั้ง ๒ ชิ้นสามารถที่จะกล่าวได้ว่า **อาสาสมัครนั้นไม่ฟรี**

ประเทศอินเดีย

ประเทศอินเดีย ได้อาสาสมัครเป็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเยล มาช่วยในการคิดการ วางแผนเชิงยุทธศาสตร์เป็นให้กับการทำตลาดสินค้าวัฒนธรรมชาวบ้าน ทำให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่มีคุณค่า มาช่วยพัฒนาระบบรากหญ้า ให้มีการคิดเป็นธุรกิจเพื่อสังคมมากขึ้น ซึ่งเหล่านี้เป็นการช่วยเหลือ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเท่ากับไปจ้างที่ปรึกษาบริษัทเอกชนทั่วไป องค์กรพัฒนาเอกชนควรเปลี่ยนความคิด ที่จะเอาอาสาสมัครมาทำงานทดแทนงานจ้าง โดยให้อาสาสมัครทำในงานที่ไม่สามารถจ้างบุคคลทั่วไป มาทำได้ เพราะอาสาสมัครเหล่านี้จะเพิ่มมูลค่าให้กับองค์กรพัฒนาเอกชนอย่างมาก แต่ก็ไม่ได้ หมายความว่า อาสาสมัครที่ทำงานพื้นฐานไม่มีความหมาย เพียงแต่เป็นทางเลือกที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม จากการพูดคุยกับองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นส่วนใหญ่ซึ่งสวนทางกับความคิดที่ว่า การเปิดรับให้คนมา เป็นอาสาสมัครมากขึ้นเป็นทางเดียวที่จะบรรณรงค์ให้คนมาเป็นอาสาสมัครเพิ่มมากขึ้น เพราะว่า ถ้าองค์กรไม่มีความสามารถในการรับรองอาสาสมัครได้จริงกลับทำให้อาสาสมัครที่สมัครเข้ามาไม่ตรงตาม ที่คาดหวังไว้ทั้งต่อตนเองและต่อองค์กร อาสาสมัครเป็นเหมือนภาพลักษณ์ขององค์กรเอกชน

อาสาสมัครกับประเด็นการพัฒนาขององค์กรสหประชาชาติ

องค์กรสหประชาชาติได้เห็นถึงบทบาทความสำคัญของอาสาสมัครเป็นอย่างยิ่งในการ บรรลุเป้าหมายในประเด็นด้านการพัฒนาต่าง ๆ ขององค์กร ดังนี้

๑. อาสาสมัครกับการพัฒนา

อาสาสมัครท้องถิ่นคือปัจจัยที่สำคัญในการต่อสู้กับความยากจนและการพัฒนา สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน แต่ในขณะเดียวกันอาสาสมัครท้องถิ่นจำนวนมากขาดความรู้ด้านเทคนิค ทักษะ และการประสานระหว่างผู้วางนโยบายทางภาครัฐและเอกชน ทำให้ยากที่จะริเริ่มดำเนินโครงการต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้เองทำให้องค์กรสหประชาชาติยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมศักยภาพของอาสาสมัคร ท้องถิ่น เช่น โครงการ Africa 2000 Network of United Nations Development Program ที่มี สมาชิกมากกว่า ๑๖.๕ ล้านคน และให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศในแอฟริกาทั้งสิ้น ๑๒ ประเทศ นอกจากนี้โครงการอาสาสมัครยังเป็นการฝึกฝนให้บุคคลมีศักยภาพทางเศรษฐกิจ เช่น โครงการ

รณรงค์ช่วยกันเก็บขยะในเมืองหลวงของชาติ ที่ริเริ่มโดย United Nations Volunteers (UNV) เนื่องจากทางการปฏิเสธที่จะให้มีการบริการดังกล่าว ถึงแม้อาสาสมัครเหล่านี้จะไม่ได้รับค่าจ้าง แต่เป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคม เพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ในอนาคต ในขณะที่เดียวกันอาสาสมัครเริ่มมีความสามารถในการจัดการ คำนวณรายรับและราคาต้นทุน และสามารถปรับเปลี่ยนไปเป็นองค์กรเอกชนที่มีรายได้จากการจัดการขยะ

อาสาสมัครยังเป็นสิ่งสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ก่อให้เกิดความเชื่อใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการทำธุรกรรม โครงสร้างเครือข่ายของอาสาสมัครเป็นแรงกดดันที่จะทำให้กิจกรรมดำเนินไปได้อย่างราบรื่นแม้ว่าจะปราศจากกฎหมาย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดได้แก่ Micro - Finance ในการขจัดปัญหาความยากจน ข้อได้เปรียบของอาสาสมัครใน Micro - Finance ได้แก่ ความได้เปรียบในเรื่องความเสี่ยงของเจ้าหนี้ เนื่องจากมีความกดดันของกลุ่มอยู่ ทำให้โอกาสที่ลูกหนี้จะไม่คืนมีต่ำ และความได้เปรียบในเรื่องของค่าใช้จ่าย เนื่องจากมีการช่วยเหลือของการอาสาสมัครจึงทำให้ค่าใช้จ่ายด้านแรงงานถูกลง

๒. อาสาสมัครกับการขจัดความยากจน

การขจัดความยากจนที่ยั่งยืน ต้องอาศัยการสร้างโอกาสให้ผู้คนมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนาโครงการขององค์กรสหประชาชาติหลายโครงการได้ร่วมมือกับองค์กรอาสาสมัครท้องถิ่น โดยการช่วยเหลือด้านเทคนิคและการเงิน เพื่อแลกเปลี่ยนกับความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่น และการเข้าถึงชุมชน ตัวอย่างเช่น การช่วยเหลือชาวนาในชนบทผ่านทางเงินกู้และความเชี่ยวชาญทางการเกษตร ของ Food and Agriculture Organization (FAO) แห่งองค์การสหประชาชาติ โครงการที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดภายใต้ FAO ได้แก่ FAO People's Participation Programme (PPP) ซึ่งลดความขัดแย้งและเพิ่มแรงขับเคลื่อนในกลุ่มเป็นเพราะก่อตั้งขึ้นจากคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีภูมิหลังคล้ายคลึงกัน ประโยชน์ของโครงการนี้ได้แก่ การผลิตอาหารเพิ่มขึ้น รายได้สุทธิของครัวเรือนมากขึ้น การจ้างงานมากขึ้น การออมเพิ่มขึ้น การพัฒนาความสามารถใหม่

นอกจากนี้ยังมีโครงการ World Food Programme (WFP) ที่ร่วมกับองค์กรของชาวนาชาวเปรูในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคทางการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในระยะยาว โดยการสนับสนุนจาก UNV ทาง WFP ยังได้ก่อตั้งองค์กรผู้หญิงในชนบท เพื่อดำเนินงานในเรื่องการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของประชาชน และเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการวางแผนและการปฏิบัติตามโครงการ ซึ่งโครงการนี้มีผู้หญิงเข้าร่วม ๓๓,๐๐๐ คน และให้ประโยชน์แก่นักเรียนก่อนชั้นประถมในประเทศเปรูกว่า ๖๖,๐๐๐ คน ในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็ก การส่งเสริมให้มีการรู้หนังสือรวมทั้งประสบการณ์ในการทำการเกษตรขนาดเล็ก

หน่วยงานต่าง ๆ ขององค์การสหประชาชาติได้มีความพยายามที่จะโน้มน้าวผู้มีอำนาจให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของความร่วมมือของชุมชน โดยการนี้ United Nations Centre for Human Settlements (UNCHS หรือ Habitat) ทำสัญญากับคนยากจนในเมือง โดยใช้เครือข่ายกับรัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อเปิดโอกาสทางการเมืองให้องค์กร เช่น South African Homeless People's Foundation และ National Slum Dwellers Federation ในอินเดีย

องค์การสหประชาชาติ ตระหนักว่าปัญหาความยากจนไม่ได้แก้ได้จากปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวแต่ต้องมีรากฐานมาจากปัจจัยทางสังคม United Nation Drug Control Programme (UNDCP) ได้จัดตั้งทีมในหลายประเทศเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติด และชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการรณรงค์ป้องกันและลดจำนวนยาเสพติด เมื่อปัญหาเสพติดเบาบางลงผลกระทบที่เกิดจากปัญหานี้ ซึ่งคือ ความยากจนก็จะเบาบางลง

๓. อาสาสมัครกับการบริหาร

หากการบริหารประเทศเป็นไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสมแล้ว ผู้ที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุดก็คือคนจน เนื่องจากคนเหล่านี้ต้องพึ่งพาสินค้าสาธารณะ และอาศัยความช่วยเหลือจากรัฐมากที่สุด องค์การสหประชาชาติจึงมีนโยบายที่จะส่งเสริมการบริหารที่มีประสิทธิภาพ โดยมีหลักอยู่ ๒ ประการ คือ ความร่วมมือกับองค์กรส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาสมาชิกที่ด้อยโอกาสในสังคม และความร่วมมือกับรัฐบาลในการจัดการสินค้าสาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน

United Nations Development Program ร่วมมือกับ รัฐบาลของประเทศแอฟริกาใต้ และเครือข่ายองค์กรสาธารณประโยชน์ จัด South African War on Poverty Forum ขึ้น เพื่อเปิดเวทีทางการเมืองให้กับผู้ที่ต้องการโอกาสโดยตรงเพื่อให้ปัญหาเป็นที่เข้าใจตรงกันและได้รับการแก้ไขอย่างตรงจุด อาสาสมัครยังมีส่วนทำให้ความสามารถของรัฐบาลในการกระจายสินค้าสาธารณะที่จำเป็นอย่างพอเพียงและเท่าเทียมกัน เข้มแข็งมากขึ้น

๔. อาสาสมัครกับช่องว่างทางเทคโนโลยี

องค์การสหประชาชาติตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ โดยที่ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงทุนทางข้อมูลก็ไม่สามารถเติบโตทางเศรษฐกิจได้

United Nations Information Technology Service (UNITeS) อาศัยกลุ่มที่มีเทคโนโลยีสูงในการแก้ปัญหาความยากจน โดยมีการใช้ประโยชน์จาก Information Technology (IT) อาสาสมัครของ UNITeS จะทำงานร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นในการแก้ปัญหาทางเทคนิคใช้โปรแกรมที่มีราคาถูกลง และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมต่อความต้องการท้องถิ่นได้ง่าย ถึงแม้จะมีอุปสรรคทางด้านของความรู้ ความสามารถ สาธารณูปโภคพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ และอุปสรรคทางภาษา

ในปัจจุบันการเผยแพร่ Information and Communication Technology (ICT) รายบุคคลยังมีค่าใช้จ่ายที่สูงเกินที่ประเทศกำลังพัฒนาจะรับได้ UNESCO จึงจัดให้มีศูนย์รวมเทคโนโลยีสาธารณะในเคนยา และมาลี และในปี ๒๐๐๒ องค์การสหประชาชาติเริ่มโครงการรับอาสาสมัคร Online ผ่านทาง NetAid.org อาสาสมัครเหล่านี้ใช้เวลาทำงานผ่าน Internet

ในการให้คำปรึกษาเรื่องสุขภาพเด็ก สร้างกราฟฟิคและฐานข้อมูล และให้ความรู้ทางเทคนิคแก่ประชาชนที่อยู่ไกล

๕. อาสาสมัครกับประเด็นเรื่องเพศ

United Nation Development Fund for Woman (UNIFEM) ให้การสนับสนุนอาสาสมัครในการสร้างโอกาสให้แก่ผู้หญิง โดยร่วมมือกับรัฐบาลและและองค์กรอาสาสมัครที่เกี่ยวข้องผู้หญิง อย่างเช่นความร่วมมือกับ Cambodian Women's Crisis Center ในการต่อสู้กับความรุนแรง โดยการสนับสนุนให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น UNIFEM ยังใช้ ICT ในการสร้างเครือข่ายองค์กรผู้หญิงระหว่างประเทศ เพื่อให้ผู้หญิงได้รับโอกาสที่จะพัฒนาตนเอง

๖. อาสาสมัครกับสภาวะการทำงาน

ให้การสนับสนุนการก่อตั้งสหภาพแรงงาน โดยมีเป้าหมายที่จะให้แน่ใจว่าลูกจ้างไม่ถูกเอาเปรียบ ให้มีความเท่าเทียมกัน และมีความปลอดภัยในที่ทำงาน

๗. อาสาสมัครกับการสร้างสันติภาพ

ในมุมมองขององค์การสหประชาชาติการขจัดปัญหาความยากจนเป็นก้าวสำคัญที่จะนำไปสู่การป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง ความเชื่อมโยงระหว่างมูลค่าทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่เกิดโดยอาสาสมัครนั้นก่อให้เกิดความเชื่อใจและการได้รับประโยชน์ร่วมกัน UNV ปฏิบัติงานด้านสันติภาพครั้งแรกเมื่อปี ๑๙๙๑ ในโครงการ United Nations Advance Mission in Cambodia (UNAMIC) อาสาสมัครราว ๗๐๐ คน ได้รับความไว้วางใจจากชาวกัมพูชาในการจัดเตรียมสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้มีการบูรณะประเทศหลังจากสงคราม จนถึงปัจจุบันมีอาสาสมัครกว่า ๔,๐๐๐ คนที่ทำงานใน ๑๙ ประเทศ ในเฮติ โมซัมบิก ทิมอร์ตะวันออก บังกลาเทศ และกานา อาสาสมัครขององค์การสหประชาชาติอำนวยความสะดวกแก่การเลือกตั้งระดับชาติ และท้องถิ่นให้การสนับสนุนแก่องค์การเลือกตั้งส่วนกลาง และส่วนจังหวัด รวมทั้งมีโครงการที่เกี่ยวกับการปฏิรูปกฎหมาย และความช่วยเหลือที่จำเป็นต่อการพัฒนา

๘. อาสาสมัครกับการกลับสู่สภาพเดิมของสังคม

การกลับสู่สภาพเดิมหมายถึงระดับของผลกระทบจากอันตรายทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อระบบสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับ การตื่นตัวต่อสิ่งอันตรายที่เกิดขึ้น รูปแบบของการตั้งถิ่นฐาน สาธารณูปโภค การบริหารและความสามารถในการจัดการกับวิกฤตขององค์กร อาสาสมัครจากองค์การสหประชาชาติกลายมาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยภาครัฐในความพยายามที่จะสร้างศักยภาพในการต่อสู้กับวิกฤต ตัวอย่างเช่น การให้การช่วยเหลือรัฐบาลเปรู ในการช่วยเหลือประชาชนที่อยู่ในที่ห่างไกล หลังจากสงครามกลางเมืองระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มกบฏหลายกลุ่มสิ้นสุดลง นอกจากนี้ ยังให้การช่วยเหลือผู้อพยพโดยให้ผู้อพยพ

ได้ริเริ่มโครงการพัฒนาด้วยตนเอง ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)

๙. อาสาสมัครกับภัยธรรมชาติ

ความสามารถในการกลับสู่สภาพเดิมของชุมชนจะช่วยบรรเทาผลที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้จากการใช้ระบบเตือนภัยล่วงหน้า การตอบสนองต่อวิกฤตที่มีประสิทธิภาพ และการฟื้นฟูหลังจากเกิดภัยพิบัติ ในปัจจุบันอาสาสมัครเป็นกำลังสำคัญที่ช่วยในการรายงานสภาพอากาศ เนื่องจากกรมอุตุนิยมวิทยามีขีดจำกัดในการรับรู้สภาพอากาศในพื้นที่ห่างไกล จึงอาจเป็นผลกระทบทางลบที่สำคัญในการพยากรณ์อากาศให้ได้ผลที่แม่นยำ และยังมีหน่วยงาน United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Activities (OCHA) ที่รับผิดชอบในการประสานงานและการลำเลียงความช่วยเหลือจากนานาชาติไปให้แก่ผู้ประสบภัย

๑๐. อาสาสมัครกับสุขภาพ

อาสาสมัครมีความสำคัญอย่างมากต่อโครงการรณรงค์เกี่ยวกับสุขภาพระดับโลก เช่น โครงการ Global Polio Eradication Initiative ในปี ๒๐๐๐ มีอาสาสมัคร ๑๐ ล้านคน ให้ความช่วยเหลือการสร้างภูมิคุ้มกันของเด็ก ๕๕๐ ล้านคน ซึ่งอาสาสมัครส่วนใหญ่มาจากประชาชนในชุมชนเอง ในปี ๒๐๐๑ องค์การอนามัยโลกได้คำนวณมูลค่าความช่วยเหลือของอาสาสมัคร คิดเป็น ๑๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งมูลค่านี้เกินกว่าความสามารถขององค์การสหประชาชาติ หากไม่ได้ความช่วยเหลือจากเหล่าอาสาสมัคร ประโยชน์จากโครงการ Global Polio Eradication Initiative ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การควบคุมโรค แต่เป็นการพัฒนาบุคลากรด้านการรณรงค์ทางสาธารณสุข สร้างวัฒนธรรมการป้องกันโรค และเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีขึ้น รัฐจะได้รับประโยชน์จากความสัมพันธ์ระหว่างอาสาสมัครกับภาครัฐและจากการพัฒนาความสามารถในการทำงานในองค์กรของประชาชนที่มาจากแหล่งต่าง ๆ กัน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม จะได้รับการส่งเสริมผ่านทาง การให้ทุนทางสังคมระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกันทางด้านเศรษฐกิจ

๑๑. อาสาสมัครกับประเด็นด้านประชากร

มีคนจำนวนมากที่อาสาสมัครในการช่วยประชาสัมพันธ์ที่สนับสนุนความพยายามขององค์การสหประชาชาติที่จะลดอัตราการเพิ่มของประชากรผ่านทางหน่วยงานที่มีความสำคัญต่อชุมชน เช่น โบสถ์ ซึ่งในช่วงแรก บางแห่ง อย่างเช่น ปาปัวนิวกินี เกิดการต่อต้านอย่างมากต่อการให้ความรู้ในเรื่องเพศ อาสาสมัครที่ช่วยในการรณรงค์ไม่ได้รับค่าจ้างแต่อย่างใด แต่หากพวกเขาเหล่านั้นเห็นถึงความจำเป็นในเรื่องนี้ต่อการพัฒนาชุมชน

๑๒. อาสาสมัครและ HIV/AIDS

ระหว่าง ๑๙๘๑ ถึง ๒๐๐๑ ประชากรกว่า ๑๔ ล้านคน ตายเนื่องจากเอดส์ เดือนมกราคม ๒๐๐๑ มีประชากรประมาณ ๓๖.๑ ล้านคนมีเชื้อ HIV และมี ๑๑ คน กำลังติดโรคทุกนาที่

สองในสามของผู้ที่ติดเชื้ออาศัยอยู่ในแอฟริกาและถูกกีดกันไม่ให้มีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม ในการหยุดการแพร่ของโรค เนื่องจากเหตุผลที่ผู้ที่ติดเชื้อไม่ได้รับโอกาสในการให้ข้อมูลจาก ประสพการณ์ และถึงแม้ว่าจะมีโอกาส คนเหล่านั้นก็ขาดความสามารถและสถานะทางสังคมและ เศรษฐกิจที่จะผลักดันให้เกิดความร่วมมือจากภาครัฐและองค์กรอื่น ๆ United Nations Programme on HIV/AIDS (UNAIDS) และ UNV จึงได้มีการจัดทำโครงการ Greater Involvement of People Living with or Affected by HIV/AIDS (GIPA) เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้

๑๓. อาสาสมัครกับการรักษาสีงแวดล้อม

สภาวะแวดล้อมที่แย่งของโลกทำให้คนรุ่นใหม่เริ่มใส่ใจกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น United Nations Environment Programme (UNEP) สนับสนุนการเคลื่อนไหวในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมของคนรุ่นใหม่ ให้การช่วยเหลือทางด้านเงินทุนและแนะนำแนวทางโดยที่ไม่มี การปิดกั้น ความคิด เชื่อมโยงเครือข่ายอาสาสมัคร และให้เงินสนับสนุนสื่อประชาสัมพันธ์และการประชุม เชิงปฏิบัติการที่สร้างสรรค์โดยคนรุ่นใหม่

วงจรชีวิตของอาสาสมัคร

การเป็นอาสาสมัครนั้นมีความหลากหลายแตกต่างกัน อายุและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ในชีวิตคนเป็นอาสาสมัครเมื่อเป็นวัยรุ่นและมากขึ้น ๆ จนลดลงเมื่ออายุใกล้ ๕๐ อย่างไรก็ตาม การศึกษาการรูปแบบการเป็นอาสาสมัครช่วงชีวิต ขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไรในแคนาดา ในปี ๒๕๔๐ พบว่าความเปลี่ยนแปลงการเป็นอาสาสมัครนั้น ไม่สามารถดูที่อายุเพียงอย่างเดียวโดยต้องดู ปัจจัยประกอบสามอย่าง การแต่งงาน การมีบุตร และการจ้างงาน

โดยจากการศึกษาพบว่า ผู้ที่แต่งงานมีอัตราการเป็นอาสาสมัครมากกว่าผู้ที่ไม่แต่งงาน และผู้ที่หย่าโดยเปรียบเทียบในช่วงอายุ ๒๖ - ๒๔ เดียวกัน ในขณะที่ไม่แตกต่างกันผู้แต่งงานและ ไม่แต่งงานในช่วงอายุ ๑๕ - ๒๔ ที่น่าสนใจพบว่าผู้ที่แต่งงานมีบุตรที่มีอายุมากกว่า ๖ ปีขึ้นไป จะมีการ เป็นอาสาสมัครเพิ่มขึ้นเปรียบเทียบกับคนที่แต่งงานในช่วงอายุเดียวกันแต่มีบุตรอายุน้อยกว่า ๖ ปี และยังไม่มีเป็นที่น่าสนใจเพราะคิดว่าน่าจะมีเวลามากกว่า เพราะไม่มีการแบ่งปันเวลาให้คนอื่นมากนัก กลับไม่ใช้เวลา และร่างกายในงานอาสาสมัคร อาจเป็นเพราะผู้ที่มีบุตรทำงานอาสาสมัครมากขึ้นเป็น เพราะคาดหวังจะเป็นแบบอย่างพ่อแม่ที่ดี

นักศึกษาและพนักงานทำงานชั่วคราวมักมีเวลาในการเป็นอาสาสมัครมากกว่าผู้ที่ ทำงานเต็มเวลาและผู้ว่างงาน และที่น่าสนใจคือผู้ที่แต่งงานมาแล้วมีอายุมากกว่า ๖๕ ปีขึ้นไป มีอัตราในการเป็นอาสาสมัครมากกว่าผู้ที่ไม่แต่งงานอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป ในด้านกลุ่มศาสนานั้น พบว่า ผู้ที่มีอายุ ๑๖ - ๒๔ ที่ไม่ได้แต่งงานนับถือศาสนาคริสต์แบบโปรเตสแตนต์มีอัตราการเป็นอาสาสมัคร

มากกว่าคาทอลิก แต่เมื่อใช้เกณฑ์นี้กับผู้ที่ตั้งงานและยังไม่มีบุตรแล้วกลับไม่แตกต่าง โดยผู้หญิงที่ตั้งงานอายุ ๒๕ - ๖๔ นับถือโปรเตสแตนต์และมีลูกที่อายุมากแล้วอัตราการเป็นอาสาสมัครต่อผู้หญิงที่นับถือคาทอลิกในกลุ่มเดียวกันถึง ๖ : ๔ หรือ ๖ ใน ๑๐ คนของผู้หญิงที่นับถือศาสนาคริสต์ พบได้ว่า มีปัจจัยที่หลากหลายมีผลกระทบต่อวงจรชีวิตของการเป็นอาสาสมัครตลอดชั่วอายุคน แต่สิ่งหนึ่งที่แน่นอนคือการเป็นอาสาสมัครและการมีส่วนร่วมในชุมชน ที่แสดงให้เห็นว่าการมีอาสาสมัครที่มากขึ้นนั้น ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนมากขึ้น และการมีส่วนร่วมในชุมชนก็ก่อให้เกิดการเป็นอาสาสมัครมากขึ้นด้วย ซึ่งสรุปได้ว่าการเชื่อมโยงกันทางสังคมนั้นมีผลบวกต่อการเป็นอาสาสมัคร

การจัดการระบบอาสาสมัคร

การจัดการระบบอาสาสมัครเป็นเหมือนการจัดการทรัพยากรบุคคลวิธีหนึ่ง แต่มุ่งเน้นไปที่ภาคประชาสังคมเป็นหลัก โดยมูลค่าเกิดจากการจัดการอาสาสมัครนั้น ส่งให้เกิดการพัฒนาเป็นวงกว้างในทุกด้านของสังคม องค์ประกอบหลักสำคัญในการจัดการอาสาสมัครให้ประสบความสำเร็จนั้นประกอบไปด้วย การวางแผนและจัดการทรัพยากร การออกแบบงานอาสาสมัคร การประชาสัมพันธ์ และรับสมัครอาสาสมัคร การสัมภาษณ์คัดเลือกและประสานอาสาสมัคร การปฐมนิเทศ การจัดอบรมอาสาสมัคร การสร้างความสัมพันธ์อาสาสมัครและผู้ทำงาน การประสานงาน การให้คำแนะนำ การประเมินผล การทำให้เป็นที่ยอมรับ การบันทึกและรายงานข้อมูล ตลอดไปจนการรับคำแนะนำในการปรับปรุงพัฒนาจากอาสาสมัคร ซึ่งสามารถแบ่งการจัดการเป็น การจัดการอาสาสมัครและการจัดการองค์กรรับอาสาสมัครดังนี้

๑. การจัดการอาสาสมัคร สิ่งที่เป็นหลักการในการเป็นอาสาสมัครทางการจากงานวิจัยสถิติแห่งชาติออสเตรเลีย คือ

๑.๑ ต้องให้ตัวอาสาสมัครเป็นผู้ตัดสินใจทำงานเอง (Free Choice) โดยพบว่า ร้อยละ ๗๐ คน ที่เป็นอาสาสมัครเพราะมีปรารถนาที่จะเติมเต็มความต้องการของผู้อื่นผ่านการช่วยเหลือ ในขณะที่ร้อยละ ๓๐ มีความรักความต้องการช่วยเหลือผู้อื่น บ่อยครั้งที่จุดประสงค์ของการทำงานอาสาสมัครไม่ได้ตรงกับสิ่งที่ทำแต่อาสาสมัครมีความคาดหวังว่างานอาสาที่ทำจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายส่วนตนนั้น

๑.๒ ต้องให้อาสาสมัครมุ่งไปที่ชุมชนเป็นหลักเพราะว่าอาสาสมัครมีองค์ความรู้ในพื้นที่ชุมชนไม่ว่าจะเป็น วัฒนธรรม ประเพณี ภาษาและวิถีชีวิต เป็นสะพานเชื่อมระหว่างชุมชน

กับองค์กรภายนอก แต่โดยพื้นฐานอาสาสมัครไม่รู้สึกรู้สีกแตกต่างที่จะอาสาในพื้นที่ที่ตนรู้จักหรือพื้นที่ที่ตนไม่รู้จัก เป็นการอาสาออกไปจากชุมชนของตน ชุมชนยังสนับสนุนอาสาสมัครในด้านเป็นผู้ส่งงาน ต้องการให้ช่วยเหลือ ผู้นำชุมชนยังช่วยสนับสนุนโครงการที่อาสาสมัครทำอยู่ในพื้นที่ และโครงการที่มีการวางแผนที่ต้องมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชน

๑.๓ เป็นการทำงานผ่านองค์กรพัฒนาเอกชน อาสาสมัครเหมือนตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชนที่ช่วยประสานงานสร้างความไว้วางใจ และเชื่อถือจากคนในชุมชน เมื่ออาสาสมัครได้ไปทำงานในพื้นที่ที่องค์กรได้มีการปฏิบัติการต่อเนื่องมาแล้ว การต่อยอด และการได้รับความร่วมมือจากคนในพื้นที่ก็สะดวกยิ่งขึ้น

๑.๔ อาสาสมัครไม่ได้ทำงานเพื่อรายได้เป็นหลัก งานที่อาสาสมัครได้ทำไม่ควรหวังผลตอบแทนในรายได้เป็นหลัก ถึงอย่างไรก็ตาม องค์กรควรมีการสนับสนุนค่าจ้างที่จำเป็นหรือจ่ายคืนค่าใช้จ่ายที่อาสาสมัครจ่ายไปก่อนล่วงหน้า

โดยสัญญาไรส์เชลได้เสนอระบบขั้นตอนการจัดการอาสาสมัครสำหรับเยาวชน (อายุ ๑๘ - ๒๕ปี) ให้องค์กรประสานงานอาสาสมัครมีการพัฒนาระบบการจัดการอาสาสมัครให้มีประสิทธิภาพและชัดเจนขึ้น โดยที่กระบวนการรับอาสาสมัครนั้น เริ่มตั้งอาสาสมัครติดต่อเข้ามาผ่านทางโทรศัพท์หรืออีเมล สนใจงานหาข้อมูลจากศูนย์ข้อมูลอาสาสมัครกลางบนโลกเสมือน พร้อมทั้งรับคำแนะนำการเป็นอาสาสมัครในพื้นที่ ค้นหาฐานอาสาสมัครที่สนใจจากนั้นกรอกข้อมูลในแบบฟอร์มอาสาสมัคร และองค์กรจะมีการเรียกสัมภาษณ์ถึงความเหมาะสมศักยภาพต่องานที่เข้าไปจนปฐมนิเทศเป็นอาสาสมัคร และการประเมินผลกลับมา โดยมีการทำเป็นแผนการพัฒนาอาสาสมัครระดับชาติ โดยผ่านการคิดวางแผน โดยกลุ่มเยาวชนเป็นหลัก ให้เยาวชนร่วมกันคิดแผนพัฒนางานอาสาสมัครระดับชาติด้วยตัวเยาวชนเอง ผ่านการนำ การประสานงาน ทำพันธสัญญา และหาทุน โดยมีกลุ่มบุคคลอื่นเป็นผู้คอยสนับสนุนโดยสรุปได้เป็น

๑. การหาหนทางให้เยาวชนมาร่วมเป็นอาสาสมัครผ่านการรณรงค์ระดับชาติ ตามสื่อที่หลากหลาย เครือข่ายเยาวชน

๒. มีการหาโอกาสการเป็นอาสาสมัครที่เพิ่มมากขึ้นทั้งระยะสั้น ถึงเต็มเวลา

๓. มีการพัฒนาเป็นจุดเปลี่ยนแปลงร่วมกัน พัฒนาคุณภาพงานอาสาสมัคร สร้างรางวัลเป็นแรงจูงใจ มีการประเมินผลของงานอาสาสมัคร

๔. ทำให้สิ่งที่วางแผนไว้เกิดขึ้น มีการสร้างช่องทางสนับสนุนเงินทุนอาสาสมัคร ให้เป็นหนึ่งเดียวไปที่องค์กรจัดการสนับสนุนกลางที่ดำเนินการ โดยเยาวชนเป็นผู้จัดการสนับสนุนงานองค์กรและอาสาสมัครเยาวชนต่อไป จนถึงการพัฒนาอบรมสร้างกระบวนการเรียนรู้

๒. การจัดอบรมอาสาสมัคร

ในการคิดการจัดอบรมปฐมนิเทศอาสาสมัครนั้นอย่างต้องถามว่า ความหมายของจัดอบรมคืออะไร จะจัดที่ไหน เหตุผลในการจัดอบรม จัดอบรมไปเพื่อใคร หัวข้อสำคัญในการจัดอบรมคืออะไร และจะจัดงานเมื่อใดโดยใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง ส่วนในด้านหัวข้อนั้น ถ้าเป็นการโดยต้องการให้อาสาสมัครเห็นภาพรวมนั้นสามารถเริ่มแบ่งตามกลุ่มมิติต่าง ๆ สามารถแบ่งองค์ความรู้ได้เชิงกลุ่มและเชิงเนื้อหาให้อาสาสมัครใหม่ได้เข้าใจถึงภาพรวมงานอาสาสมัคร การจัดอบรมที่ดีที่สุดสำหรับอาสาสมัครนั้นควรเป็นแบบตัวต่อตัวหรือให้เป็นกลุ่มน้อยที่สุดแต่หลายองค์การก็ยังมักที่จะจัดเป็นกลุ่มซึ่งแบ่งเป็นองค์กรและโครงการ หน้าที่ในการแนะนำดูแลอาสาสมัครต้องมีอยู่ในหน้าที่ที่ต้องทำของคนในองค์กรพัฒนาเอกชนอย่างชัดเจนแลมีการประเมินผลถึงสิ่งที่ตัวเองแนะนำด้วยสิ่งที่อาสาสมัครทำนั้นมาจากความต้องการส่วนบุคคลมากกว่าความต้องการครองชีพพื้นฐานเพียงเงินเพราะฉะนั้นแรงผลักดันและรางวัลที่ต้องการได้รับของอาสาสมัครย่อมแตกต่างกับแรงงานที่ถูกจ้างทั่วไป โดยองค์ประกอบทำงานที่สำคัญนั้นคือการทำให้เกิดดุลยภาพในสามส่วน คือ ด้านคน กระบวนการและผลิตภัณฑ์ (เป้าหมายหรือหน้าที่) การทำงานส่วนใหญ่เน้นไปที่ผลเพราะเชื่อว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดได้งานตามเป้าหมายในระยะเวลาที่จำกัด อย่างไรก็ตามการจัดอบรมที่ประสบความสำเร็จต้องไม่ลืมปัจจัยด้านคนด้วย โดยจะทำอะไรให้คนแต่คนที่อบรมมีความรู้สึกเป็นส่วนร่วมกันเป็นทีม ซึ่งจะเป็นที่ที่จะต้องมีการสร้าง กฎเกณฑ์ ความเข้าใจในรับผิดชอบของแต่ละคนผ่านกระบวนการ โดยการสร้างสมดุลทั้งสามก่อให้เกิดความสร้างสรรค์อย่างพรั่งพร้อมร่วมกัน

ขั้นตอนที่ผ่านมาก็เป็นขั้นตอนในการศึกษาความต้องการจัดอบรมที่แท้จริง โดยศึกษาว่าการจัดอบรมนั้นที่แท้แล้วจำเป็นหรือไม่เพราะในการจัดอบรมคนหมู่มากย่อมมีการเกิดค่าเสียโอกาส ถ้าเกิดการจัดไม่ได้ตามที่หวังไว้ การประเมินผลศึกษาความเป็นไปได้ก่อนนี้ช่วยลดความเสี่ยงในการลงทุนจัดอบรมแก่องค์กร โดยเริ่มจากจัดการองค์ความรู้ที่ต้องการให้ตรงกับจุดประสงค์ของการอบรม ผ่านการวิเคราะห์ห้วงค์กรที่จะจัดอบรม หน้าที่ในการจัดอบรม และบุคคลที่จะมาปฏิบัติงาน ร่วมไปกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการจัด ไม่ว่าจะเป็กฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ รวมไปถึงปัจจัยระหว่างประเทศถ้าเป็นการจัดอบรมนานาชาติ โดยนำทั้งหมดนี้ไปวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อให้ใกล้เคียงผลที่คาดหวังที่สุดบนพื้นฐานความเป็นไปได้จริง ไม่ว่าจะอยู่เป็นการจัดอบรมระดับใดการศึกษาความต้องการจัดอบรมที่แท้จริงก็เป็นสิ่งจำเป็น เพราะส่วนใหญ่องค์กรรับอบรมต้องการอบรมมากขึ้น หรือต้องการคนที่มีทักษะจำนวนมากขึ้น แต่คำถามที่มักได้ยินไม่ค่อยบ่อยครั้งคือ “ทำไม” ต้องมีการอบรมและเป็นคำตอบที่สามารถวัดผลได้ เพราะฉะนั้นทุกการอบรมควรมีการศึกษาความต้องการจัดอบรมที่แท้จริง ถึงแม้ว่าเราจะศึกษาได้ไม่สมบูรณ์แต่คงไม่เป็นที่คาดหวังเป็นแน่ถ้าทำที่สุดแล้วเรายังไม่สร้างความน่าเชื่อถือในการสร้างโปรแกรมการอบรมที่ดีและมีประสิทธิภาพ ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการจัดอบรมสามารถดูได้ที่ด้านอุปสงค์ที่ต้องการจัดอบรมขององค์กรที่จัดอบรมพัฒนาและอุปทานของบุคคลและ

องค์กรที่รับการอบรมนั้นว่า มีคุณภาพกันแค่ไหน โดยในอาณาเขตที่ถือว่าการอบรมมีอิทธิพลต่อการพัฒนา (Zone of Influence) อันจะประกอบไปด้วยนักอบรมที่มีคุณภาพและผู้ที่ต้องการอบรม เพื่อพัฒนาตน ในบริเวณนั้นจะถือได้ว่าการอบรมที่มีประสิทธิภาพขณะเดียวกันองค์กรพัฒนาเอกชนที่เลือกมาอบรมก็สามารถเป็นพันธมิตรหรือแข่งขันกันได้ขึ้นกับรูปแบบวัตถุประสงค์ในการอบรม

๓. การพัฒนาอาสาสมัครผ่านเครือข่ายทางสังคม

ในการพัฒนาอาสาสมัครระยะยาวและยั่งยืนนั้น จะต้องสามารถพัฒนาผู้ที่เป็นอาสาสมัครที่สนใจมีเวลา และมีความสามารถ ให้เข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาอาสาสมัครใหม่ด้วย เพราะเนื่องด้วยทรัพยากรที่จำกัด การส่งเสริมให้อาสาสมัครได้พัฒนากลุ่มอิสระของตัวเองก่อให้เกิดการพึ่งตนเอง และคงเอกลักษณ์ไว้ได้ ในขณะที่ยังมีภาพรวมของงานอาสาสมัครอยู่ซึ่ง สามารถเรียกได้ว่า เป็นการพัฒนาอาสาสมัครผ่านเครือข่ายเฝ้าระวัง อีกรหัสในปัจจุบันเทคโนโลยีต่าง ๆ เขามีบทบาทมากในชีวิตประจำวัน และเป็นเครื่องมือหลักที่กลุ่มอาสาสมัครยุคใหม่ ใช้การพัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครอย่างก้าวกระโดด

๔. อาสาสมัครเสมือน

แม้ว่าการอาสาสมัครที่ทำงานอยู่ข้างนอกองค์กรต้นสังกัดนั้น จะไม่ใช่เรื่องใหม่ เพราะเมื่อก่อนก็มีอาสาสมัครที่ทำงานอยู่ข้างนอกอย่างมากมาย แต่การอาสาสมัครอาสาสมัครเสมือน (Virtual Volunteer) นั้น เป็นสิ่งที่เติบโตมากกับเทคโนโลยีอย่างอินเทอร์เน็ต โดยนิยามทั่วไปแล้วอาสาสมัครเสมือน นั้นคืองานอาสาสมัครที่ที่ผู้อาสาสมัครนั้น ทำการปฏิบัติงานของตน โดยผ่านทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นที่เริ่มใช้มาตั้งแต่กลางยุคปี ๙๐ แล้ว แต่ก็เมื่อเร็ว ๆ นี้เอง ที่มีการตื่นตัวกันอย่างมากขึ้นถึงหนทางใหม่ของของงานอาสาสมัครดังกล่าว ดังนั้นคำถามจึงมีอยู่ว่า

- ๔.๑ อาสาสมัครเสมือนนั้นเกิดขึ้นมากแค่ไหน
- ๔.๒ งานประเภทไหนที่อาสาสมัครเสมือนนั้นได้รับมอบหมาย
- ๔.๓ ต้นสังกัดประเภทไหนที่ต้องการอาสาสมัครเสมือน
- ๔.๔ ใครคืออาสาสมัครเสมือน
- ๔.๕ ต้นสังกัดนั้นมีความพอใจกับงานอาสาสมัครเสมือนเพียงใด

รายงานชิ้นหนึ่งของประเทศแคนาดานามว่า VIRTUAL VOLUNTEERING : Current Status and Future Prospects นั้นได้พยายามจะตอบคำถามเหล่านี้ในประเทศของเขา

สำหรับคำถามแรกนั้นก็อาจพบว่า มีอาสาสมัครเสมือนเกิดขึ้นไม่มากนักในแคนาดา แต่ทว่า งานอาสาสมัครเสมือนนั้น ก็ยังเป็นงานที่มีอนาคตอันสดใสที่จะเติบโตไปกับคนรุ่นใหม่ที่ใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ดี เพราะมีคนจำนวนมากที่ไปลงทะเบียนในเว็บไซต์ของ Canada's Volunteer

Opportunities Exchange (VOE) ที่ได้ทำการอาสาสมัครเสมือนจริง ๆ ในขณะที่กลุ่มคนที่ทำงานอาสาสมัครในรูปแบบเก่าๆ นั้นมีแนวโน้มที่จะไม่ทำงานอาสาสมัครเสมือน สำหรับบรรดางานที่เหล่าอาสาสมัครเสมือนนั้นได้รับมอบหมายก็ได้แก่ งานเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ งานเกี่ยวกับเว็บไซต์ งานวิจัย, งานระดมทุน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็คือกิจกรรมหลักๆ ของบรรดาอาสาสมัครเสมือน แต่ทว่าก็มีการรายงานถึงกิจกรรมอื่น ๆ ของอาสาสมัครเสมือนเช่นกันเช่น ดั่งนั้นจึงยังมีช่องว่างของงานที่อาจได้รับการเติมให้เต็มด้วยบรรดาอาสาสมัครเสมือนได้อยู่ สำหรับต้นสังกัดที่ต้องการอาสาสมัครเสมือนนั้นจากการวิจัยจะพบได้ว่ามักจะเป็นต้นสังกัดที่มีผู้บริหารรุ่นใหม่ ซึ่งมักจะเปิดกว้างกับการทดลองสิ่งใหม่ๆ มากกว่าผู้บริหารรุ่นเก่า และสำหรับหนทางในการค้นหาอาสาสมัครเสมือนนั้น การเข้าไปขอความร่วมมือตรง ๆ เอยนั้นดูจะได้ผลว่า การนั่งรอให้คนมาอาสา หรืออีกวิธีก็คือไปหาเอาตามแหล่งอาสาสมัครออนไลน์อย่าง เว็บไซต์ของ Canada's Volunteer Opportunities Exchange เป็นต้น สำหรับคุณภาพของงาน และความไว้วางใจที่บรรดาต้นสังกัดมีต่อบรรดาอาสาสมัครเสมือนนั้นก็ได้มีน้อยไปกว่าอาสาสมัครแบบอื่นเลย เพราะจากรายงานนั้น บรรดาต้นสังกัดนั้นมีความไว้วางใจอาสาสมัครเสมือนพอๆ กับอาสาสมัครธรรมดา และก็มีความเห็นว่าคุณภาพของงานของอาสาสมัครเสมือนนั้นมีสูงพอๆ กับอาสาสมัครธรรมดาอีกด้วย นี่ก็เป็นเพียงตัวอย่างเล็กน้อย ๆ กับสภาพของอาสาสมัครเสมือนในปัจจุบันในกรณีศึกษาของประเทศแคนาดา ซึ่งอาสาสมัครเสมือนนั้นยังมีศักยภาพในการเจริญเติบโตได้อีกมาก เพื่อเป็นกำลังสำคัญของสังคมต่อไปในอนาคต โดยมีระดับขั้นตอนการเป็นอาสาสมัครเสมือนโดยเริ่มจากรับข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตมีการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลบนโลกเสมือน จนถึงส่งข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต มีการทำงานเกิดขึ้นบนโลกจริงแต่ทำในสถานที่และเวลาที่ต่างไปแต่มีระยะเวลาผลลัพธ์เกิดขึ้นจริง อาจทำงานตอนกลางคืนก็ได้จนงานเสร็จสิ้นส่งกลับมาผ่านเครือข่ายเสมือนเป็นขั้นตอนอาสาสมัครเสมือน

ปัจจุบัน ๑ ใน ๓ ของผู้จัดการอาสาสมัครในแคนาดาได้เปิดช่องทางอาสาสมัครเสมือนขึ้น งานส่วนใหญ่จะเป็นการทำ Website การจัดการฐานข้อมูล โครงการ สนับสนุนเทคโนโลยี แปลภาษา ทำแผนชุมชนเสมือนงาน Desktop งาน MS office ทั่วไป จะเห็นได้ว่าการจัดการอาสาสมัครมีรูปแบบวิธีที่หลากหลาย ทั้งผ่านกระบวนการในโลกจริง และโลกเสมือน โดยอาจมีการใช้ควบคู่กันไป ในปัจจุบันก็มีอาสาสมัครประเภทใหม่เกิดขึ้น คือ อาสาสมัคร ICT โดยเป็นอาสาสมัครที่ทำงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่จำกัดว่าต้องเป็นโลกจริงหรือโลกเสมือน แต่ทำงานอาทิ การตัดต่อวิดีโอ การเขียนโปรแกรม การเขียน Website การถ่ายวิดีโอ เป็นต้น เรียกได้งานอาสาสมัครเป็นงานที่มีพัฒนาการควบคู่ไปกับพัฒนาการความก้าวหน้าในโลกแต่เน้นที่การพัฒนา

๕. การจัดการฐานข้อมูลอาสาสมัคร

มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการจัดการฐานข้อมูลการงานอาสาสมัครและองค์กรอาสาสมัครขึ้น โดยเริ่มจากความร่วมมือระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านอาสาสมัคร เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถนำข้อมูลมาใช้ให้ก่อเกิดประโยชน์ พร้อมทั้งกำหนดนโยบาย และทิศทางร่วมกันของงานอาสาสมัครในประเทศไทย ได้มีเครือข่ายภาคีที่มีความพยายามร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว อาทิ เครือข่ายจิตอาสา (Volunteer Spirit Network) อันประกอบไปด้วยองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรระหว่างประเทศ ตัวแทนจากองค์กรภาครัฐ

๖ การจัดการผ่านระบบอัจฉริยะ (Volunteer Search Engines)

ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ อินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการระบบอาสาสมัครโดยสามารถจัดการข้อมูลอาสาสมัคร งานอาสาสมัครและองค์กรที่ต้องการอาสาสมัคร ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงอาสาสมัครกับองค์กรที่ต้องการอาสาสมัครโดยตรง โดยส่วนประสานงานกลาง เป็นเพียงผู้ช่วยเมื่อมีปัญหา และทำหน้าที่รับสมัครองค์กรสมาชิกที่ต้องการรับอาสาสมัครออนไลน์ โดยอาสาสมัครเองสามารถเลือกได้ถึงงานที่ตัวเองต้องการทำ ระยะเวลาที่เหมาะสมกับตัวเอง สถานที่ที่ใกล้เคียงสะดวก สำหรับไปทำงานอาสาสมัคร

๗. การรณรงค์ประชาสัมพันธ์งานอาสาสมัคร

๗.๑ การประชาสัมพันธ์งานอาสาสมัครผ่านสื่อต่าง ๆ

ในช่วงที่มีการรณรงค์ปีแห่งอาสาสมัครนั้นได้มีการทำวิจัยสรุปปีแห่งอาสาสมัครจาก ๑๒๖ ประเทศทั่วโลก พบว่าสื่อที่ประสบความสำเร็จในการประชาสัมพันธ์งานอาสาสมัครนั้นคือ หนังสือพิมพ์ระดับชาติ ตามมาด้วย โทรทัศน์แห่งชาติ หนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่ Daily Start and L'Orient Le Jour ในเลบานอนร่วมกันให้ข่าวสารข้อมูลด้านการอาสาสมัคร ที่มากไปกว่านั้น มีการเปิดเป็นศูนย์สำหรับสอบถามข้อมูลงานอาสาสมัครขึ้นที่ฮังการี ในช่วง Pepsi Island International Music Festival ทางสถานีวิทยุมีการรณรงค์อาสาสมัคร โดยตลอดระยะเวลา ๑๐ วัน มีการพูดถึงงานอาสาสมัครต่าง ๆ และมีการให้ช่วงเวลาเปิดประเด็นอภิปรายงานอาสาสมัคร และยังมีต่อเนื่องไปตลอดปี ขณะเดียวกันในการพัฒนาภาคีเครือข่ายงานอาสาสมัครนั้น พบว่าการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนนั้น ประสบความสำเร็จที่สุด ตามมาด้วยสถาบันการศึกษา จะเห็นได้ว่า ภาคเอกชนนั้นไม่เล็งเห็นความสำคัญต่องานอาสาสมัครเท่าใดนัก รวมไปถึงบริษัทสื่อสิ่งพิมพ์โฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ตลอดจนภาครัฐ

การได้รับความสนับสนุนประชาสัมพันธ์งานด้านอาสาสมัครจากภาครัฐในช่วงปีอาสาสมัครโลกผ่านนโยบายรัฐบาล พบว่า ผู้นำทางการเมืองและนักการเมืองกว่าร้อยละ ๘๐ ทั่วโลก มีการพูดถึงเรื่องอาสาสมัครในการปราศรัยต่าง ๆ มีการยกเป็นประเด็นอภิปรายในสภาร้อยละ ๓๔ มีการให้ความสนใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครร้อยละ ๓๑ มีการสนับสนุนโครงการ

ประชาสัมพันธ์ด้านอาสาสมัครร้อยละ ๗๗ มีการนำไปรวมในการวางแผนนโยบายร้อยละ ๖๓ มีการรวมกิจกรรมอาสาสมัครเข้าไปในบัญชีประชาชาติร้อยละ ๓๔ มีการประมวลผลกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีผลกระทบกับงานอาสาสมัครร้อยละ ๒๓ แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีงานวิจัยชี้วัดความร่วมมือหลังปีอาสาสมัครโลกว่าต่อเนื่องเท่าไร การร่วมมือประชาสัมพันธ์อาสาสมัครผ่านสื่อโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ตในแคนาดา ในช่วงปีแห่งอาสาสมัครนั้นทางสถานีโทรทัศน์ได้มีความร่วมมือประชาสัมพันธ์งานอาสาสมัครทำเป็นโฆษณาพร้อมทั้งสามารถดูได้ผ่านเว็บไซต์ การประเมินผลการรณรงค์งานอาสาสมัครโดย UNV ในปีอาสาสมัครสากล ได้มีการใช้เกณฑ์ การทำให้อาสาสมัครเป็นที่ยอมรับทั้งในที่สาธารณะและภาครัฐ การรณรงค์สนับสนุนจากภาครัฐ การสร้างเครือข่ายพหุภาคีและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ สิ่งพิมพ์ และงานต่าง ๆ เป็นตัวชี้วัดในความสำเร็จของการรณรงค์งานอาสาสมัครในประเทศนั้น ๆ

๗.๒ การใช้ข้อความประชาสัมพันธ์ เพื่องานอาสาสมัคร ประเด็นที่สำคัญที่ต้องพิจารณาในการใช้ข้อความประชาสัมพันธ์ เพื่องานอาสาสมัคร มีดังต่อไปนี้

๗.๒.๑ เลือกใช้ข้อความที่ดึงดูดความสนใจ การที่จะสื่อสารข้อความไปยังผู้รับอย่างมีประสิทธิภาพต้องเลือกคำที่มีความหมายชัดเจน และโดนใจผู้รับ ทั้งนี้ต้องพิจารณาปรับเปลี่ยนรูปแบบคำพูดหรือข้อความให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม

๗.๒.๒ ข้อความที่จะสื่อไปยังผู้รับนั้นควรเกิดจากความคิด ความร่วมมือของทุกฝ่ายในองค์กร เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจที่ตรงกัน เมื่อนำเสนอต่อประชาชนความสับสน หรือขัดแย้งกันจะได้ไม่เกิดขึ้น

๗.๒.๓ สิ่งที่ต้องครอบคลุมในการสื่อสารได้แก่ ประเด็นหลัก รายชื่อหัวข้อ รายชื่อ และที่อยู่ของสื่อ แผ่นพับโครงการอาสาสมัครรายชื่อของพนักงานองค์กรที่สามารถให้ความช่วยเหลือเวลามีข้อสงสัย และอื่น ๆ เช่น ข้อมูลเสริมที่ต้องการแจ้งให้ทราบ

๗.๒.๔ เหตุผลที่ต้องมีการประชาสัมพันธ์โครงการอาสาสมัครผ่านทางสื่อ เนื่องจาก

๗.๒.๔.๑ เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและประชาชนที่มีความสนใจก็ต้องการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม ตัวอย่างเช่น ความยากจนจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง

๗.๒.๔.๒ การสร้างสรรค์ข้อความที่จะเผยแพร่ทางสื่อเป็นการเปิดโอกาสให้องค์กรได้สร้างภาพลักษณ์ขององค์กร

๗.๒.๔.๓ เป็นช่องทางสำคัญที่ในการดึงดูดผู้ที่สนใจมาร่วมเป็นอาสาสมัคร

๗.๒.๔.๓ เป็นการเตรียมความพร้อมล่วงหน้าในการให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับประชาชนในทุกโอกาส

๗.๓ ทำให้ติดต่อกับสื่อได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ข้อความที่ต้องการสื่อควรจะกระชับ ไม่ควรมีใจความสำคัญเกิน ๓ ประเด็น มีน้ำหนัก น่าเชื่อถือ ไม่มีข้อโต้แย้ง โดนใจ และเลือกใช้ภาษาได้เหมาะสม และต้องพิจารณากลุ่มผู้รับสารเป็นสำคัญ วิธีหนึ่งที่ใช้ในการสร้างข้อความที่ต้องการสื่อ คือ การใช้สามเหลี่ยมข้อความ ซึ่งประกอบด้วย ปัญหาหรือประเด็นที่ต้องการจะสื่อ ความสำคัญของปัญหา และสามารถโน้มน้าวให้ผู้ฟังมีการตอบสนองต่อปัญหา

อาสาสมัครหรือจิตอาสาธรรมาภิบาลกับการพัฒนาในสหัสวรรษใหม่

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ มีการรณรงค์การกำจัดโปลิโอให้หมดไปทั่วโลก มีอาสาสมัครกว่า ๑๐ ล้านคน ช่วยในการป้องกันการติดเชื้อของเด็กกว่า ๕๕๐ ล้านคนทั่วโลก คนส่วนใหญ่ได้มีการร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชนตน โดยเสียสละเวลาไปช่วยประสานงานให้เด็กได้มารายงานที่สถานอนามัย ช่วยจัดทำเอกสาร และให้รับประทานวัคซีน (Oral Vaccine) มูลค่าการสนับสนุนงานครั้งนี้ของอาสาสมัครประเมินเป็นหน่วยเงินถึง ๑ หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งมากกว่าหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรในประเทศและระหว่างประเทศ นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและสร้างสรรค์ของคนธรรมดา ผ่านการเป็นอาสาสมัคร เพื่อบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาในสหัสวรรษใหม่ (The Millennium Development Goals, MDGs) ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้นำโลก ในการประชุมสหประชาชาติ ข้อตกลงสหัสวรรษใหม่ ซึ่งเป็นการตั้งเป้าหมายการพัฒนาที่วัดผลได้และกลุ่มเป้าหมายในการต่อสู้กับปัญหา ความยากจน ความหิวโหย โรคติดต่อ การเข้าถึงการศึกษา สิ่งแวดล้อม และการแบ่งแยกทางเพศ ซึ่งมีการพัฒนาเป็นเค้าโครงสำหรับ รัฐบาล สหประชาชาติ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ สื่อมวลชนและภาควิชาการ ในการที่จะบรรลุเป้าหมายในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ทางสหประชาชาติได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของอาสาสมัคร ซึ่งถือได้มีความสำคัญที่สุด ได้เสนอความเชื่อมโยงระหว่างอาสาสมัครกับเป้าหมายของการพัฒนาในสหัสวรรษใหม่ ดังนี้

๑. กำจัดความยากจนและความหิวโหย : อาสาสมัครช่วยเหลือโดยให้การสนับสนุนทางเทคนิคในการวิเคราะห์ปัญหาความยากจน ประสานงานในโครงการช่วยเหลือผู้ที่หิวโหยให้ การสนับสนุนการกระจายและแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มเกษตรกร ในเรื่องกระบวนการการผลิต การบริหารจัดการปัจจัยการผลิต และการควบคุมโรค สนับสนุนโครงการที่สร้างรายได้ เช่น การขายสินค้า หัตถกรรมที่ผลิตโดยเกษตรกรที่ว่างงานผ่านทางอินเทอร์เน็ต และสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเพื่อพัฒนาวิธีที่จะต่อสู้กับปัญหาความยากจน

๒. ส่งเสริมให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยทั่วถึง : อาสาสมัครเล็งเห็นถึงปัญหาอัตราการเข้าโรงเรียนต่ำ ปัญหาการลาออกจากโรงเรียนและอัตราการรู้หนังสือต่ำ อาสาสมัครจึงให้การช่วยเหลือในเรื่องของการเพิ่มประสิทธิภาพของผู้สอน พัฒนาหลักสูตรใหม่เพื่อให้ตรงกับความต้องการและสภาพความเป็นจริง ส่งเสริมการศึกษาของเด็กผู้หญิง สนับสนุนองค์กรท้องถิ่น หรือ NGOs ในการให้

ความรู้แก่เด็กที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน และประสานงานระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นการพัฒนา รูปแบบใหม่ๆ ในระบบการศึกษา

๓. ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างผู้ชายและผู้หญิงและการเพิ่มศักยภาพของผู้หญิง : อาสาสมัครเคลื่อนไหวย เพื่อสิทธิสตรีให้การช่วยเหลือสถาบันเก็บข้อมูลที่ชี้ให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง สร้างเครือข่ายส่งเสริมผู้หญิงที่มีศักยภาพและโน้มน้าวให้มีการยอมรับผู้หญิงมากขึ้นในตำแหน่งที่สำคัญ เช่น ในการบริหารประเทศ ให้การช่วยเหลือครอบครัวผู้หญิงที่เลี้ยงลูกโดยลำพัง สนับสนุนการศึกษาภาคบังคับแก่เด็กชายและหญิง และปกป้องสิทธิของผู้หญิงวัยรุ่น รวมถึงการถูกบังคับให้แต่งงาน

๔. ลดอัตราการตายในเด็ก : มีการสนับสนุนการพัฒนาความสามารถของนรีแพทย์ หมอตำแย แพทย์และพยาบาล ให้ความรู้การคลอดพื้นฐานแก่ผู้ที่กำลังจะมีบุตร เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันโรค สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสื่อสารเพื่อให้ข้อมูลด้านสาธารณสุขแก่ประชาชน

๕. ส่งเสริมสุขภาพของแม่ : โดยการให้การฝึกฝนแก่บุคลากร จัดให้มีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ อนามัยชุมชน และจัดสรรบุคลากรเพื่อแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข

๖. ต่อสู้กับ HIV เอดส์ มาลาเรีย และโรคอื่นๆ : สนับสนุนการรณรงค์ในด้านภูมิคุ้มกัน การใช้ถุงยางอนามัย และการคุมกำเนิดจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ผู้ที่อยู่ในกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง สร้างเครือข่ายของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์

๗. รักษาสิ่งแวดล้อม : ให้ความรู้เรื่องการจัดสรรทรัพยากรอันได้แก่ น้ำ ที่ดินและป่าไม้ เสริมสร้างความสามารถของชุมชนในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการที่มีประสิทธิภาพ สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้อง

๘. สนับสนุนความร่วมมือระดับนานาชาติในด้านการพัฒนา : อาสาสมัครเป็นตัวกลางที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน รวมไปถึงภาคเอกชน โดยมีการรณรงค์ระดับนานาชาติในเรื่องต่าง ๆ กระจายทรัพยากรที่สำคัญ เช่น ยาจากภาครัฐหรือเอกชนให้กับผู้ที่ต้องการให้คำปรึกษาแก่บริษัทเอกชนจัดตั้งโครงการอาสาสมัคร และส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือจากทุกฝ่าย

สรุป

จากการศึกษาวิจัยงานต่างประเทศและกรณีศึกษาต่าง ๆ พบว่า สามารถนำมาประยุกต์กับงานอาสาสมัคร หรืองานจิตสาธารณะในประเทศไทย ได้ดังนี้

๑. สามารถนำวิธีการทำวิจัยอาสาสมัครที่ศึกษาจากองค์กรสหประชาชาติไปใช้ในการพัฒนารูปแบบวิธีการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัคร ซึ่งในประเทศไทยยังไม่มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครและวิจัยอย่างเป็นระบบเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะ ภาครัฐยังไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญ มีระบบที่ซับซ้อน ภาคเอกชนยังไม่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมทางสังคม และภาคประชาสังคมไม่มีการเก็บข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ ทำให้การวิจัยที่ผ่านไม่สามารถครอบคลุมได้ข้อมูลเท่าที่ควร จึงไม่มีการงานวิจัยและข้อมูลเพียงพอที่จะสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ แนวโน้มของอาสาสมัครตามสภาพความเป็นจริง

๒. นำวิธีการคิดมูลค่างานอาสาสมัครโดยใช้ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มาอธิบายมูลค่าทางอาสาสมัครให้สามารถนับรวมเป็นส่วนหนึ่งของค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) และ

ภายในประเทศ (GDP) ซึ่งเดิมมูลค่าทางอาสามัครนั้นเป็นทรัพยากรที่มองไม่เห็น (Invisible Resources) ทำให้ไม่รู้คุณค่าที่แท้จริงของงานอาสามัคร การประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของอาสามัครนี้ ทำให้สามารถวัดมูลค่าทางอาสามัครได้แม้จะยังเป็นในด้านปริมาณเป็นหลัก แต่ก็สามารถที่นำไปใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายในการบริหารประเทศ เพื่อสนับสนุนและชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของอาสามัครต่อการพัฒนาประเทศมากขึ้น

๓. นำรูปแบบวิธีการพัฒนาเครือข่ายพหุภาคีมาประยุกต์ใช้ โดยมีตัวอย่างจากเครือข่ายจิตอาสาที่มีตัวแทนจากภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ โดยสร้างความแข็งแกร่งของเครือข่ายองค์กรที่ทำงานด้านอาสามัครก่อน เป็นการร่วมมือโดยเริ่มจากการนำนโยบาย กิจกรรม เป้าหมายของแต่ละองค์กรมาปรึกษาคือหาความร่วมมือกัน เพื่อหาเป้าหมายของเครือข่ายร่วมกันในการขับเคลื่อนให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างที่ไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้จากการทำงานขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยพิจารณาแบ่งหน้าที่ตามศักยภาพและความถนัดของแต่ละกลุ่มองค์กร มีการติดตามประสานงาน ข้อมูลความเคลื่อนไหว รักษาทิศทางและเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างมีส่วนร่วม

๔. นำวิธีการจัดการระบบอาสามัครอัจฉริยะมาช่วยพัฒนาระบบฐานข้อมูลงานอาสามัครร่วมกันเพื่อช่วยเชื่อมโยงองค์กรรับอาสามัครและตัวอาสามัครเอง มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ เข้ามาช่วยร่วมไปกับการณรงค์ประชาสัมพันธ์งานอาสามัครให้เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง เป็นที่รู้จักและทำให้คนที่ไม่เคยมีความสนใจในอาสามัครเข้ามาเป็นอาสามัครมากขึ้น ผ่านรูปแบบการเป็นอาสามัครที่หลากหลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอาสามัครเสมือน อาสามัคร ICT เป็นต้น

๕. นำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการอาสามัครองค์กรพัฒนาเอกชน ให้เห็นถึงว่างานอาสามัครที่ดีต้องลงทุนไม่ใช่แรงงานฟรี การหาจุดสมดุลของความคาดหวังจากอาสามัครกับงานที่ทำเป็นหน้าที่หลักขององค์กรรับอาสามัคร รวมไปถึงการพัฒนาอบรมบุคคลากร เพื่อเพิ่มศักยภาพในงานอาสามัคร ให้มีรูปแบบ เพื่อการบริหารที่มีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งมีการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับงานอาสามัครนำไปเผยแพร่ที่แก่องค์กร และผู้ที่สนใจผ่านการทำเป็นรูปเล่มหนังสือ หรือในเว็บไซต์

๖. นำข้อมูลประโยชน์ของอาสามัครแสดงต่อภาคธุรกิจในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) ให้เห็นถึงช่องทางของบริษัทในการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งสามารถสร้างความน่าเชื่อถือ สร้างจุดยืนที่แตกต่างให้แก่บริษัทต่อคู่แข่ง โดยรูปแบบความร่วมมือนั้นสามารถผ่านการเป็นอาสามัครพนักงาน ที่ณรงค์ให้พนักงานในบริษัทมาเป็นอาสามัคร ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพ และมนุษยสัมพันธ์ของพนักงานด้วยกัน และชุมชนด้วย ทำให้บริษัทได้เห็นว่าเป็นการลงทุนทางสังคมที่คุ้มค่าอย่างยิ่ง

๗. นำข้อมูลความรู้ที่ได้ของอาสามัครกับเป้าการพัฒนาแห่งสหประชาชาติใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นแก่นของการพัฒนาอย่างยั่งยืน มาร่วมรณรงค์นโยบายและกฎหมายที่สนับสนุนอาสามัครในประเทศไทยต่อภาครัฐ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของงานอาสามัครต่อการพัฒนา

ซึ่งอาสาสมัครสามารถช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากบริการภาครัฐให้กับชุมชนที่ยังได้รับการบริการไม่ทั่วถึง ผ่านการประสานงานโดยอาสาสมัคร ซึ่งอาจเป็นคนในชุมชน ทำให้สร้างการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน หรืออาสาสมัครต่างพื้นที่ เพื่อเชื่อมโยงเข้าใจระหว่างชุมชน และงานอาสาสมัครยังช่วยนำบุคคลที่ถูกแบ่งแยกออกไปจากสังคมให้กลับเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับกลุ่ม เช่น คนตกงานได้เข้ามาเป็นอาสาสมัคร เพื่อฝึกทักษะสำหรับงานที่มีรายได้ หรือคนเกษียณอายุได้รู้สึกว่าคุณเองยังมีบทบาทอยู่ในสังคม โดยมีความมุ่งหมายในการสร้างสังคมให้ดีขึ้นร่วมกัน

๘. นำองค์ความรู้ที่ได้มาพัฒนาสร้างศูนย์ประสานงานกลางอาสาสมัคร เพื่ออำนวยความสะดวกทางงานอาสาสมัคร รวบรวมประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลขึ้น โดยร่วมมือกับองค์กรอาสาสมัครต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และประยุกต์ระบบจัดการอาสาสมัครในจากประเทศต่าง ๆ กรณีศึกษา Volunteer Match, NVPC, iVolunteer และ Volunteer Canada โดยให้มีศูนย์อาสาสมัครตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศโดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ที่ทำอาสาสมัครเป็นภาคีแนวร่วม พร้อมแสวงหาเยาวชนที่สนใจทำงานด้านอาสาสมัครมาขับเคลื่อนเป็นแกนกลางในการประสานงานอาสาสมัครในพื้นที่ภูมิกานั้น

๙. นำข้อมูลองค์กรที่ทำงานอาสาสมัครระหว่างประเทศที่ได้จากงานวิจัย นำไปวิธีการเชื่อมโยงระบบงานอาสาสมัครในประเทศให้เชื่อมโยงกับองค์กรอาสาสมัครระหว่างประเทศเหล่านั้น โดยรณรงค์ให้มีการจัดการอาสาสมัครที่คอยให้ข้อมูลอำนวยความสะดวกอาสาสมัครต่างประเทศ พร้อมทั้งให้มีการประชาสัมพันธ์รับอาสาสมัครในประเทศไปทำงานอาสาสมัครในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อปลูกฝังสร้างจิตสำนึกการเป็นอาสาสมัครผ่านประสบการณ์การพัฒนาจริง ซึ่งสามารถทำร่วมไปกับการศูนย์ประสานงานกลางอาสาสมัครได้

จึงเห็นได้ว่า สิ่งที่สำคัญควรทำเป็นอันดับแรกในการพัฒนาอาสาสมัครคือ การจัดการฐานข้อมูลอาสาสมัคร และการจัดการข้อมูลกลุ่มองค์กรที่ทำงานรองรับอาสาสมัคร เป็นสิ่งสำคัญลำดับต้น เพื่อนำไปสู่การจัดศูนย์ประสานงานอาสาสมัครภาคประชาชนขึ้น องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยงานอาสาสมัครในต่างประเทศ สามารถช่วยให้เห็นทิศทางของการพัฒนาอาสาสมัครในอนาคตของประเทศไทยที่ควรจะเป็นได้ ซึ่งประเทศไทยเองก็มีจุดเด่นของงานอาสาสมัครเป็นต้นทุนทางสังคม โดยเป็นผู้สานสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนในชุมชนในเมืองและชนบท ไม่เหมือนความสัมพันธ์ระหว่างคนเมืองกับคนชนบทในประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความเป็นมิตรมีความอุปถัมภ์เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ผ่านประเพณีวัฒนธรรม สังคมมาเป็นเวลายาวนาน ยังคงมีพื้นฐานจิตสำนึกในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันฝังรากอยู่ แต่พื้นที่ในการแสดงออกได้ถูกจำกัด ด้วยขอบเขตของข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่ ซึ่งสามารถช่วยได้โดยการเปิดพื้นที่ทางเลือกใหม่ในงานอาสาสมัครผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ

อาสาสมัครภายในประเทศพัฒนาแล้ว มีเนื้อหากิจกรรมการอาสาสมัครแตกต่างและไม่ค่อยเหลือรูปแบบการพัฒนารากหญ้าให้เห็น เมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาเท่าใดนัก อาสาสมัครในประเทศพัฒนาแล้ว จึงต้องแสวงหาโอกาสในการพัฒนาที่ท้าทายความรู้ความสามารถในประเทศกำลังพัฒนา เพราะแนวโน้มอาสาสมัครในปัจจุบัน และอนาคต เป็นอาสาสมัครนานาชาติที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งในยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงทางสถานะแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอย่างรวดเร็ว การพัฒนาในโลกยุคปัจจุบันนั้น มีความรวดเร็วและหลากหลายกว่าในยุคก่อน ๆ เทียบกับระยะเวลาที่ใช้เท่ากัน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ องค์กรสหประชาชาติได้ประกาศให้ประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ถึงแม้ว่า การพัฒนาส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวตามเมืองสำคัญ และนโยบายภาครัฐยังไม่สามารถสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ให้ชุมชนส่วนใหญ่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีส่วนร่วม สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนาของภาคประชาสังคมผ่านระบบอาสาสมัครในประเทศไทย เพื่อเชื่อมโยงการพัฒนาจากรากแก้วผสมกับนโยบายและทิศทาง การพัฒนาของประเทศ โดยสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในสังคมผ่านการลงมือปฏิบัติใน ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำดี มีจิตสาธารณะในขอบเขตที่ตนเองสามารถทำได้ มีรูปแบบที่ตอบสนองความต้องการของพื้นที่และช่วงเวลาที่เหมาะสมนั้น ๆ เพราะพื้นฐานการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน เริ่มที่จิตสำนึกในการเป็นอาสาสมัครของคนคือการมี “จิตอาสา” มาร่วมกันเปลี่ยนเมืองไทยใกล้ ๆ ตัว

บทที่ ๔

พัฒนาการและแนวทางการพัฒนางานด้านจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก จำนวน ๔๙ นาย ที่เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ตามแผนงานประจำปี ๒๕๖๒ ของกรมกิจการพลเรือนทหารบก เพื่อร่วมกันวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคง ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะ นำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ซึ่งดำเนินการระหว่างวันที่ ๑๘ - ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ตามหนังสือ ส่วนนโยบายและแผนฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก ที่ กท ๐๔๐๗.๒๒(สนพ.)/๗๔ ลงวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑ เรื่อง สัมมนาเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนสายงานศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒ โดยแบ่งการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ออกเป็น ๓ กลุ่ม มีผลการสนทนากลุ่มดังนี้

รูปแบบการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

กองทัพบก ดำเนินการด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ผ่านงานด้านกิจการมวลชน โดยกรมกิจการพลเรือนทหารบก ซึ่งเป็นหน่วยรับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบและระบบบริหารงานมวลชน การจัดตั้งมวลชน การพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มพลังมวลชน การบริหารและพัฒนาระบบงาน และการบริหารงานมวลชนในการมีส่วนร่วมและเป็นกลไกสนับสนุนความมั่นคง ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและงานด้านอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนความมั่นคงของชาติในความรับผิดชอบของกองทัพบก

โดยกองทัพบก ได้ดำเนินการจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานมวลชน (ศปช.)” ขึ้นในทุกระดับ ซึ่งในส่วนของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในแห่งราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ได้เริ่มมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานมวลชน (ศปช.) ทั้งในส่วนกลาง กอ.รมน.ภาค และ กอ.รมน.จว. ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ สำหรับในส่วนของกองทัพบกนั้น ได้มีการจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานมวลชน หน่วยขึ้นตรงกองทัพบก (ศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบกกองทัพบก)” ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ และมอบหมายให้เสนาธิการทหารบก เป็นผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานมวลชนกองทัพบก รวมทั้ง

ผู้บัญชาการทหารบก ได้อนุมัติหลักการและกรุณาสั่งการเพิ่มเติม เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้รองเสนาธิการทหารบก ขับเคลื่อนงานมวลชนร่วมกับผู้ช่วยเสนาธิการทหารบก ฝ่ายกิจการพลเรือน โดยเร็ว ตามหนังสือ สง.ผช.เสธ.ทบ.ฝกร. ด่วนมาก ที่ กท ๐๔๐๗.๑๒/๐๔๖ ลงวันที่ ๑๐

มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ต่อเนื่องจาก กอ.รมน. เพื่อให้เป็นองค์กรและเป็นกลไกหลักในการบูรณาการเพื่อสร้างเครือข่ายและขยายมวลชนของ กองทัพบก ให้มีความเข้มแข็งครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ โดยประสานงานการขับเคลื่อนมวลชนและประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบให้มีความเข้มแข็งในการเป็นเครือข่าย “ปกป้องและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์” และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติในทุกมิติ อีกทั้งเสริมสร้างความรัก ความสามัคคี และให้คนไทยมีความเชื่อมั่นศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ จะต้องไม่ใช้ความรุนแรงโดยเด็ดขาดในทุกกรณี ตามกรอบแนวทาง “อุดมการณ์ความรักชาติ” ที่ กองทัพบก และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในแห่งราชอาณาจักร กำหนดโดยยึด “หลัก ๓ รู้” ดังนี้

๑. รู้ปัญหาภัยคุกคามของชาติบ้านเมือง และรู้ปัญหาสำคัญต่าง ๆ ของแต่ละพื้นที่ โดยรู้ปัญหาภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ๗ ประเด็นปัญหา

๑.๑ ยาเสพติด

๑.๒ แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

๑.๓ การก่อการร้ายอาชญากรรมข้ามชาติ

๑.๔ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม

๑.๕ การก่อเหตุรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๖ การแตกต่างทางความคิด ซึ่งนำไปสู่ความแตกแยกและใช้ความรุนแรง

๑.๗ การจับจ้วงล่วงละเมิดสถาบันพระมหากษัตริย์

๒. รู้และยึดมั่นอุดมการณ์ความรักชาติ และความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ โดยรู้อุดมการณ์ความรักชาติ ๕ ประการ ได้แก่

๒.๑ มีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และแสดงออกถึงความจงรักภักดี ด้วยการปกป้องและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ในทุกโอกาส

๒.๒ มีความรักความสามัคคี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง และเห็นถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนอื่น

๒.๓ มีความเชื่อมั่นศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองใด ๆ ก็ตาม จะต้องไม่มีการใช้ความรุนแรงโดยเด็ดขาดในทุกกรณี

๒.๔ มีจิตสำนึกด้านความมั่นคง และพร้อมที่จะเข้าร่วมแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติในทุกมิติ โดยเป็นเครือข่ายในการแจ้งเตือน เผื่อระวัง และเข้าร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐในการเข้าแก้ไขปัญหา

๒.๕ มีความสำนึกและปฏิบัติหน้าที่ของชนชาวไทยตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

๓. รู้และปฏิบัติหน้าที่ของมวลชน โดยรู้ภารกิจของมวลชน ๕ ประการ

๓.๑ ขยายผลอุดมการณ์รักชาติไปสู่ญาติพี่น้อง คนใกล้ชิด ชุมชน และสังคมทั่วไป

๓.๒ ร่วมแสดงพลังความจงรักภักดี ความรักชาติ และมีจิตสำนึกด้านความมั่นคง โดยเข้าร่วมกิจกรรมในโอกาสมหามงคลและโอกาสสำคัญต่าง ๆ ของชาติ

๓.๓ เป็นเครือข่ายเผื่อระวัง/แจ้งเตือน

๓.๔ เข้าร่วมปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่รัฐ

๓.๕ ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจเจ้าหน้าที่

ซึ่งประเด็นที่กล่าวข้างต้น สอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงพระราชทานไว้ในพิธีตรวจพลสวนสนาม เนื่องในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก ๘ มิถุนายน ๒๕๑๔ (ศูนย์บริหารกลาง, ๒๕๖๑) ความบางส่วนว่า “... ชาติบ้านเมือง คือ ชีวิต เลือดเนื้อ และสมบัติของเราทุกคนและการดำรงรักษาชาติประเทศนั้น มิใช่หน้าที่ของบุคคลผู้ใดหมู่ใดโดยเฉพาะ หากแต่เป็นหน้าที่ของทุก ๆ ฝ่าย ทุก ๆ คน ที่จะต้องร่วมมือกระทำพร้อมกันไปโดยสอดคล้องเกื้อกูลกัน ...” รวมทั้งเป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงที่เน้นให้หน่วยงานด้านความมั่นคงและการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาความมั่นคงเป็นกลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวมที่เน้นการพัฒนาทั่วโลกให้พร้อมสำหรับการติดตาม เผื่อระวัง แจ้งเตือน ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความมั่นคงแบบองค์รวมอย่างเป็นรูปธรรม การบริหารจัดการความมั่นคงให้อื้ออานวยต่อการพัฒนาประเทศในมิติอื่น ๆ และการพัฒนาทั่วโลกและองค์กรขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความมั่นคง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๑)

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ในขณะนั้น ได้กรุณาอนุมัติแนวทางการดำเนินงานมวลชนกลุ่มเป้าหมาย “ทหารกองหนุน” ของกองทัพบกตามหนังสือ กรมกิจการพลเรือนทหารบก ด่วนมาก ที่ กท ๐๔๐๕/๕๘๘ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔ และเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยได้กรุณาสั่งการเพิ่มเติม “ให้จัดหางบประมาณที่จำเป็นให้ครบทุกกิจการของกองทัพบก ในทุกสายงานของกองทัพบก และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในแห่งราชอาณาจักร เสริมกันให้สมบูรณ์”

เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ กองทัพบก ได้ปรับโครงสร้างใหม่ และได้มีนโยบายให้ กรมกิจการพลเรือนทหารบก จัดตั้งกองกิจการมวลชน เพื่อรับผิดชอบอำนวยการ ประสานงาน และ กำกับดูแลงานด้านกิจการมวลชนทั้งปวงของกองทัพบก สนับสนุนการปฏิบัติตามภารกิจของ กองทัพบก เป็นหน่วยขึ้นตรงต่อสำนักจิตวิทยา กรมกิจการพลเรือนทหารบก และเมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ผู้บัญชาการทหารบกได้กรุณาอนุมัติหลักการมีการปรับปรุงโครงสร้างการ จัดการอำนวยการ และหน้าที่รับผิดชอบของศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก (ศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบกกองทัพบก) ตามหนังสือกรมกิจการพลเรือน ทหารบก ที่ กท ๐๔๐๕/๒๙๖ ลงวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยกำหนดให้

๑. ศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก (ศูนย์ประสานงานมวลชนของ หน่วยขึ้นตรงกองทัพบกกองทัพบก ระดับอำนวยการ) มีหน้าที่ในการอำนวยการ ประสานงาน และ กำกับดูแลการดำเนินการปฏิบัติงานด้านมวลชนทั้งปวงในความรับผิดชอบ รวมทั้งเป็นศูนย์กลาง ในการบูรณาการ เพื่อประสานการปฏิบัติงานด้านมวลชนร่วมกับกลุ่มมวลชนจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ รับผิดชอบ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานตามภารกิจต่าง ๆ ที่กองทัพบก มอบหมาย ประกอบด้วย ๔ ส่วนงานหลัก ได้แก่

๑.๑ ส่วนบังคับบัญชา มีหน้าที่อำนวยการงานด้านกิจการมวลชนทั้งปวงในพื้นที่ รับผิดชอบ

๑.๒ ฝ่ายแผนงานมวลชน มีหน้าที่จัดทำแผนงาน โครงการ งบประมาณ และ กิจกรรมต่าง ๆ ด้านกิจการมวลชนประจำปีตามนโยบายของกองทัพบก และการปฏิบัติงานตาม ภารกิจต่าง ๆ ที่กองทัพบก มอบหมาย

๑.๓ ฝ่ายพัฒนาสัมพันธ์มวลชน มีหน้าที่บูรณาการและประสานการปฏิบัติกับ มวลชนกลุ่มต่าง ๆ จัดเก็บบัญชีมวลชนทั้งปวงในพื้นที่รับผิดชอบ ตลอดจนการดำเนินการเพื่อรักษา ยอดมวลชนกลุ่มต่าง ๆ

๑.๔ ฝ่ายปฏิบัติการมวลชน มีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมด้านมวลชนทั้งปวงในพื้นที่ รับผิดชอบ ในด้านการฝึก/จัดตั้ง การรักษา และการใช้งานมวลชน ให้เป็นไปตามแผนงาน และ นโยบายเร่งด่วนของกองทัพบก

๒. ศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก (ศูนย์ประสานงานมวลชนของ หน่วยขึ้นตรงกองทัพบกกองทัพบก ระดับปฏิบัติการ) มีหน้าที่ดำเนินการ ประสานงาน และกำกับดูแล การปฏิบัติด้านกิจการมวลชนในความรับผิดชอบด้วยการจัดการฝึกอบรมปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับ ภัยคุกคามด้านความมั่นคงอุดมการณ์ความรักชาติและเรื่องต่าง ๆ ที่กองทัพบก กำหนดให้กับ กลุ่มมวลชนที่กองทัพบกจัดตั้งขึ้น รวมถึงพลังมวลชนกลุ่มต่าง ๆ ในความรับผิดชอบให้เป็นไปตามที่ ศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก ระดับอำนวยการมอบหมาย มีโครงสร้างการจัด

เช่นเดียวกับระดับอำนาจการ ที่สำคัญได้มีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานของชมรม/สมาคมทหาร กองหนุนของกองทัพบก ไว้ ๓ ชั้น ดังนี้

๒.๑ ชั้นที่ ๑ การฝึกอบรม รับสมัคร และจัดตั้ง (กองหนุนแห่งชาติ ในชมรม/สมาคม ทหารกองหนุน)

๒.๑.๑ การรับสมัคร มอบหมายให้ศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรง กองทัพบก ทุกหน่วยที่มีพลทหารประจำการ เป็นหน่วยเริ่มทำการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ ภัยคุกคาม และจิตสำนึกด้านความมั่นคงต่าง ๆ ตามที่ กองทัพบก กำหนด ให้กับพลทหารก่อน ปลดประจำการ เพื่อให้มีความพร้อมก่อนสมัครเป็นสมาชิกของชมรม/สมาคมทหารกองหนุนของ กองทัพบก ในพื้นที่จังหวัดตามภูมิลำเนาทหาร โดยศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรง กองทัพบก ทุกระดับรณรงค์เชิญชวนพลทหารก่อนปลดประจำการให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรม/ สมาคมทหารกองหนุน และให้กองทัพบกเป็นหน่วยรับผิดชอบประสานการปฏิบัติกับสัสดีจังหวัด และ สัสดีอำเภอในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อทำการรับสมัครสมาชิกชมรม/สมาคมทหารกองหนุน และ ดำเนินการพัฒนาสัมพันธ์จัดระบบเครือข่ายให้มีการดำรงการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกของชมรม/ สมาคมทหารกองหนุนได้อย่างต่อเนื่อง

๒.๑.๒ การรวบรวม/จัดเก็บข้อมูล กองทัพบก ดำเนินการจัดสร้างโปรแกรม ระบบฐานข้อมูลมวลชนของกองทัพบก แจกจ่ายให้ศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรง กองทัพบก กองทัพบก ทุกหน่วยใช้เป็นระบบเดียวกัน โดยมีขีดความสามารถในการบันทึก และ รายงานผลข้อมูลมวลชนได้เป็นรายบุคคล ตลอดจนสามารถแยกการบันทึกเป็นกลุ่มพลังมวลชนต่าง ๆ ได้ตามความรับผิดชอบของหน่วย

๒.๑.๓ เพื่อให้ศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบกกองทัพบก มีบัญชีมวลชนที่ถูกต้องเป็นจริง โดยให้ศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก กองทัพบกในระดับต่าง ๆ เป็นหน่วยรับผิดชอบรวบรวมบัญชีกลุ่มข้อมูลมวลชนของกองทัพบก โดย แยกตามประเภทความสำคัญไว้ ๓ กลุ่ม ดังนี้

๒.๑.๓.๑ กลุ่มที่ ๑ “กลุ่มมวลชนหลักของ กองทัพบก” ได้แก่ สมาชิก ทหารกองหนุนใน “ชมรม/สมาคมทหารกองหนุนของ กองทัพบก” เนื่องจากเป็นกลุ่มมวลชนที่ กองทัพบกมีเวลาในการฝึกอบรมวินัยทหารมาเป็นอย่างดี ได้รับกล่อมเกลาลักษณะนิสัยให้เป็นผู้มี ความประพฤติเรียบร้อย ที่สำคัญคือเข้าร่วมปฏิบัติการกิจด้านความมั่นคงในรูปแบบต่าง ๆ ของ กองทัพบกมาตลอดระยะเวลาที่ประจำการอยู่ ให้ศูนย์ประสานงานมวลชนกองทัพบกรับผิดชอบโดยมี ศูนย์ประสานงานมวลชนกองทัพภาคที่ ๑ - ๔ เป็นหน่วยรับผิดชอบในภาพรวม

๒.๑.๓.๒ กลุ่มที่ ๒ “กลุ่มมวลชนสนับสนุนของกองทัพบก” ได้แก่ กลุ่ม นักศึกษาวิชาทหาร (นศท.) อยู่ในระหว่างการศึกษา รวมถึงผู้ที่สำเร็จการฝึกตามหลักสูตรแล้ว

ตลอดจนข้าราชการหรือกลุ่มมวลชนขององค์กรต่าง ๆ ที่เข้ารับการฝึกอบรมจากชุดครูฝึกของ ศูนย์ประสานงานมวลชน หน่วยบัญชาการรักษาดินแดน (ศปช.นรต.) ให้ ศปช.นรต. เป็นหน่วย รับผิดชอบในภาพรวม

๒.๑.๓.๓ กลุ่มที่ ๓ “ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ปฏิบัติการของศูนย์ประสานงาน มวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบกกองทัพก” พื้นที่รอบค่ายพื้นที่ในโครงการชุมชน/หมู่บ้านสีขาว พื้นที่ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พื้นที่ชายแดนในความรับผิดชอบของ กกล.ต่าง ๆ พื้นที่ ประสพภัยพิบัติต่าง ๆ ที่ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบกรับผิดชอบเป็นต้น ให้ศูนย์ประสานงาน มวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก ทุกระดับรับผิดชอบ

๒.๒ ชั้นที่ ๒ การดำรงรักษา เพื่อให้มวลชนที่จัดตั้งขึ้น ได้มีสถานภาพความเป็น สมาชิกมวลชนของกองทัพกที่ยั่งยืนตลอดไป โดยการสร้างความภาคภูมิใจ ความมีเกียรติและ ความสำคัญของกลุ่มสมาชิกให้เป็นที่รู้จักในสังคมไทย

๒.๒.๑ การผลักดันให้มีกฎหมายเฉพาะกองทัพบก ควรผลักดันให้มีกฎหมาย รองรับการดำเนินการของชมรม/สมาคมทหารกองหนุนของ กองทัพบก เป็นการเฉพาะ โดยอาจ กำหนดให้มีเครื่องแบบ เข็มสัญลักษณ์/เครื่องหมายประดับเครื่องแบบเข็มสัญลักษณ์/เครื่องหมาย ประดับเครื่องแบบ หรือบัตรประจำตัว ตลอดจนสิทธิประโยชน์พื้นฐานในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

๒.๒.๒ การพัฒนาสัมพันธ์มวลชน จัดให้มีกิจกรรมการพบปะ/พัฒนาสัมพันธ์ สมาชิกมวลชนของหน่วย อีกทั้งจัดให้มีการการประชาสัมพันธ์กิจกรรมมวลชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำรง สภาพความเป็นมวลชนของกองทัพบก และเพื่อร่วมปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๒.๓ ชั้นที่ ๓ การใช้งาน/ขับเคลื่อนมวลชน เมื่อกองทัพบกสามารถประสานการติดต่อ กับสมาชิก กนช. ได้อย่างแน่นแฟ้นแล้ว จึงจะสามารถประสานในชั้นการใช้งาน หรือการปฏิบัติงาน ร่วมกันได้จริง ทั้งในภารกิจการสนับสนุนภารกิจการรักษาความสงบเรียบร้อยและการรักษาความ มั่นคงของประเทศ โดยอาจเป็นเครือข่ายด้านการข่าว (เครือข่ายข่าวภาคประชาชน) และงานด้าน กิจการมวลชน เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมสำคัญ ๆ ตามที่กองทัพบกกำหนด เพื่อสร้าง ความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งที่ได้มีโอกาสช่วยเหลือชาติบ้านเมืองในฐานะสมาชิกของชมรม/สมาคม ทหารกองหนุนของ กองทัพบก และเมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ พลเอก ฉัตรชัย นาควานิช ผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้น ได้กรุณามอบนโยบายการปฏิบัติงานของกองทัพบก ประจำปี งบประมาณ ๒๕๕๙ โดยได้สั่งการเพิ่มเติมต่อทางด้านมวลชนที่ผ่านมาว่าทั้ง กองทัพบก และ กอ.รมน. ได้ฝึกอบรมและจัดตั้งมวลชนไว้มากมาย “ให้สามารถใช้งานมวลชนของหน่วยในแต่ละพื้นที่ที่จัดตั้ง ขึ้นมาใช้งานได้ เช่น ไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.), ลูกเสือชาวบ้าน, กองหนุนแห่งชาติ (กนช.) เป็นต้น รวมทั้งให้สามารถใช้ประโยชน์จากนักศึกษาวิชาทหาร (นศท.), นักเรียนนายร้อย (นนร.) และนักเรียน นายสิบ (นนส.) เพื่อช่วยในการชี้แจง สร้างการรับรู้ ความเข้าใจ ไปยังครอบครัวและชุมชนด้วย” และ

ที่สำคัญคือได้กรุณาอนุมัติให้กรมกิจการพลเรือนทหารบก พิจารณาปรับแผนงาน โครงการ และงบประมาณด้านมวลชนในแผนงานประจำปีตั้งแต่ปี ๒๕๖๐ เป็นต้นไป

๓. โครงสร้างแผนงานกิจการมวลชนของกองทัพบก ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๔) และนโยบายสำคัญของรัฐบาล เพื่อขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาล ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมควบคู่ไปกับการสร้างเสถียรภาพในทุกมิติ ทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติภารกิจตามยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง และแผนงานตามยุทธศาสตร์ทั้ง ๖ ด้าน รวมทั้งมีแนวคิดที่จะบริหารจัดการบัญชีมวลชนกลุ่มต่าง ๆ ของ กองทัพบก ให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับงานระบบทะเบียนราษฎร์ของกระทรวงมหาดไทย ในอนาคต และพิจารณานำเทคโนโลยีที่ทันสมัยในปัจจุบัน มาใช้ในการ/ขับเคลื่อนมวลชนของ กองทัพบก สามารถประสานการติดต่อกับสมาชิกกลุ่มมวลชนกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างบูรณาการ และมีประสิทธิภาพ สามารถจะประสานในชั้นการใช้งานหรือการปฏิบัติงานร่วมกันได้จริง ทั้งในภารกิจการสนับสนุนภารกิจการรักษาความสงบเรียบร้อยและการรักษาความมั่นคงของประเทศ ตลอดจนจัดตั้งศูนย์เรียนรู้โดยน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้กำลังพล และมวลชนกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไปได้รับประโยชน์จากโครงการ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งด้านสังคม และเศรษฐกิจในครอบครัว และในชุมชนรอบค้ำของหน่วย รวมทั้งยังสามารถขยายไปยังพื้นที่ในความรับผิดชอบของหน่วยได้อีกด้วย

ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

จากประสบการณ์ที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานด้านจิตอาสา และการปฏิบัติกิจการมวลชนของกองทัพบก พบว่า ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ในกรอบของการปฏิบัติกิจการมวลชนของกองทัพบก ได้แก่

๑. ด้านการบริหารจัดการ งานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ในกรอบของกองทัพบก ยังขาดแคลนอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน โดยยังใช้อุปกรณ์สำนักงานของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบกที่ถูกจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงานมวลชน และยังไม่สามารถที่จะบูรณาการข้อมูลกับส่วนราชการอื่น ๆ จึงทำให้การจัดระเบียบ หรือการติดตามมวลชนขาดประสิทธิภาพ

๒. ด้านตัวอาสาสมัคร หรือตัวจิตสาธารณะที่เข้าร่วม ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ขาดจิตสำนึกด้านความมั่นคงร่วมของชาติ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ หรือปัญหาปากท้องที่ต้องทำมาหากิน เพื่อดูแลความเป็นอยู่ของครอบครัว จึงไม่ค่อยมีผู้ประสงค์ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการ

ดำเนินงานจิตสาธารณะด้านความมั่นคง เพราะส่วนใหญ่คิดว่าความมั่นคงไม่ใช่เรื่องที่ตนเองต้องรับผิดชอบ รวมทั้งจิตสาธารณะบางส่วนที่เข้าร่วมแล้ว แต่ก็ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานจิตสาธารณะด้านความมั่นคง รวมทั้งยังมีความรู้สึกว่าการเข้าร่วมเป็นจิตสาธารณะด้านความมั่นคง อาจจะทำให้ตนเองถูกจับตาจากส่วนต่าง ๆ ของชุมชน หรือสังคมเป็นพิเศษ ตลอดจนหน่วยไม่สามารถตรวจสอบความเชื่อมั่น หรืออุดมการณ์ของตัวจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงได้เพียงพอ จึงทำให้ขาดความไว้วางใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพราะอาจนำไปสู่การล้มเหลวของภารกิจด้านความมั่นคงได้

๓. ด้านสวัสดิการสำหรับจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ยังไม่มีสวัสดิการให้สำหรับจิตสาธารณะ โดยกรมกิจการพลเรือนทหารบก พยายามหาแนวทางในการจัดหาเครื่องแต่งกายที่จะแสดงตัวตนของผู้ร่วมเป็นจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง รวมทั้งพยายามขออนุมัติงบประมาณสำหรับให้จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงเป็นรายเดือน ด้วยการเปรียบเทียบค่าตอบแทนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งได้ค่าตอบแทนเดือนละ ๑,๐๐๐ บาท มาเป็นแนวทางในการขอสวัสดิการ ตลอดจนจัดหาสวัสดิการการจูงใจอื่น ๆ อาทิ การมอบรางวัลหรือการมอบโล่ที่รางวัล ให้แก่จิตสาธารณะฯ ที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินงาน

โดยปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคงที่กล่าวข้างต้นสอดคล้องกับแนวความคิดของ ปิยะนาถ สรวีสูทร (๒๕๕๒ : ๔๕ - ๔๖) ที่กล่าวไว้ว่าอาสาสมัครขาดความพร้อมทางเศรษฐกิจ และอาสาสมัครขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และแนวทางการปฏิบัติงานของตน รวมทั้งขาดเครื่องมือ ขาดอุปกรณ์ในการทำงาน และขาดการประชาสัมพันธ์งาน ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งไม่ให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานอาสาสมัคร ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ และขาดความเชื่อมั่นในงานอาสาสมัคร ไม่มีกฎหมายคุ้มครองและสวัสดิการเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ และไม่มีศูนย์กลางในการประสานงานต่าง ๆ ให้อาสาสมัคร เป็นต้น อุปสรรคในแง่ของจิตใจ ได้แก่ ผู้ทำงานจิตอาสาหวั่นไหวต่อคำสรรเสริญ นิินทา และหวั่นไหวต่อความสำเร็จและล้มเหลว (เพชรภี ปิ่นแก้ว, ๒๕๕๔ : ๑๘) ซึ่งต้องอาศัยแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ต่อไป

แนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ทั้ง ๓ กลุ่ม ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ดังนี้

กลุ่มที่ ๑

๑. ภารกิจที่ควรมอบให้จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ปฏิบัติได้แก่

๑.๑ การเป็นแกนนำเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในพื้นที่

- ๑.๒ การเป็นแกนนำในการแก้ไขปัญหาอาเสพติดในพื้นที่
- ๑.๓ การเป็นแกนนำในการแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่
- ๑.๔ การเป็นแกนนำในการควบคุมแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองอย่างถูกกฎหมายในพื้นที่
- ๑.๕ การเป็นแกนนำในการสอดส่องดูแลแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายในพื้นที่
- ๑.๖ การเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานในประเด็นที่หน่วยทหารและส่วนราชการในพื้นที่ประสาน
- ๑.๗ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารของทางราชการทหาร และส่วนราชการให้ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่รับทราบอย่างกว้างขวาง
- ๑.๘ การแจ้งข่าวสารของหมู่บ้านที่ตนเองรับผิดชอบ และหมู่บ้านใกล้เคียง ให้หน่วยทหารและส่วนราชการในพื้นที่ทราบอย่างต่อเนื่อง

๒. การจัดตั้งจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๒.๑ คุณสมบัติของจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

- ๒.๑.๑ เป็นบุคคลที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติในพื้นที่
- ๒.๑.๒ เป็นบุคคลที่มีความรู้และเข้าใจถึงปัญหาความมั่นคงในพื้นที่
- ๒.๑.๓ เป็นบุคคลที่มีบทบาทในการนำของชุมชนนั้น ๆ
- ๒.๑.๔ มีอุดมการณ์ที่จะทำงานให้กับส่วนรวม
- ๒.๑.๕ มีความสามารถในการประสานงานได้ครอบคลุมพื้นที่
- ๒.๑.๖ มีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจครัวเรือน
- ๒.๑.๗ ตัวจิตสาธารณะและครอบครัว ต้องอยู่ในชุมชน หรือในพื้นที่นั้น ๆ
- ๒.๑.๘ มีความเข้าใจและสามารถใช้สื่อประชาสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี
- ๒.๑.๙ มีสาธารณะและสมัครใจที่จะเสียสละเพื่อส่วนรวม

๒.๒ การฝึกอบรม

- ๒.๒.๑. จิตสาธารณะต้องได้รับการอบรมความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง
- ๒.๒.๒. จิตสาธารณะต้องเข้าใจและมีทักษะเกี่ยวกับการรายงานข่าวสาร และช่องทางในการรายงานข่าวสาร
- ๒.๒.๓. จิตสาธารณะต้องมีความรู้ในหัวข้อข่าวสารตามลำดับ

๒.๒.๔. จิตสาธารณะต้องสามารถแยกประเภทของข่าวสาร และช่องทางในการรายงานให้เหมาะสม เพื่อปกป้องจิตสาธารณะด้วย

๓. การใช้งานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๓.๑ การให้จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน พร้อมทั้งตั้งตัวเองเป็นแกนนำ เพื่อหารือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน ในลักษณะของการชักชวน จูงใจ สร้างอุดมการณ์ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ทั้งปัญหาโดยให้สามารถมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

๓.๒ การให้จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาและภัยคุกคามต่าง ๆ ในพื้นที่ให้ทางเจ้าหน้าที่ทหาร หรือส่วนราชการรับทราบ โดยใช้ช่องทาง Social Media อาทิ ไลน์กลุ่ม โทรศัพท์ ฯลฯ แล้วแต่กรณีของข่าวสาร

๔. การประเมินผลจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๔.๑ ประเมินโดยการซักถาม พูดคุย กับประชาชนในพื้นที่ เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อตัวจิตสาธารณะฯ

๔.๒ ติดตามการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับเจ้าหน้าที่ทหาร หรือส่วนราชการ ผ่านการเชิญชวนจากตัวจิตสาธารณะฯ

๔.๓ ติดตามการรับรู้ข่าวสารของประชาชนในพื้นที่จากการชี้แจงของจิตสาธารณะฯ

๔.๔ ตรวจสอบและประเมินความชัดเจนของข่าวสารที่ตัวจิตสาธารณะฯ รายงาน

กลุ่มที่ ๒

๑. ภารกิจที่ควรมอบให้จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ปฏิบัติได้แก่

๑.๑ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงให้กับประชาชนในหมู่บ้าน เป้าหมายให้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้อง

๑.๒ ประสานงานหน่วยงานราชการ และประชาชนในพื้นที่

๑.๓ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยใช้ศาสตร์พระราชา และเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อนำไปสู่พัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๔ แจ้งเตือนข่าวสารที่เป็นประโยชน์ด้านความมั่นคง เช่น ภัยคุกคาม และภัยพิบัติต่าง ๆ ในพื้นที่

๒. การจัดตั้งจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง คุณสมบัติที่จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงควรมี ได้แก่

๒.๑ ความสมัครใจที่จะเข้าเป็นจิตสาธารณะฯ

๒.๒ ควรเป็นทหารกองหนุน หรือกำลังสำรอง

๒.๓ ควรเป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้นำทางจิตวิญญาณในพื้นที่

๒.๔ เป็นผู้มีความสัมพันธ์ที่ดี กับประชาชนในพื้นที่

๒.๕ เป็นผู้มีความสามารถพิเศษด้านภาษาท้องถิ่น และภาษาประเทศเพื่อนบ้าน

๒.๖ เป็นผู้ที่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ได้พอสมควร

๓. การใช้งานจิตสาธารณะด้านความมั่นคงอย่างไรให้เหมาะสม

๓.๑ ภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือนในพื้นที่ โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพ ความปลอดภัย ของตัวจิตสาธารณะฯ และครอบครัว

๓.๒ การติดตามสถานการณ์ในพื้นที่ ตามห้วงเวลาที่เกิดขึ้น และรายงานข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้เจ้าหน้าที่ทหาร และส่วนราชการในพื้นที่ทราบ

๔. การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานสามารถติดต่อ หรือแจ้งข่าวสารให้เจ้าหน้าที่ทหาร และส่วนราชการในพื้นที่ทราบได้ตลอดเวลา

๔.๒ มีการพบปะพัฒนาสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ทหาร และส่วนราชการในพื้นที่ทราบอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หรือสอบถามความเป็นอยู่

๔.๓ มีการทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR)

๔.๕ มีการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ เพื่อพัฒนาต่อยอดการปฏิบัติงาน

๔.๖ ประเมินผลโดยใช้การสนทนาพูดคุยกับบุคคลภายในชุมชน ถึงการปฏิบัติของจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๔.๗ จัดหางบประมาณเพิ่มเติม เพื่อเป็นแรงจูงใจ เช่น การมอบเงินรางวัลนำจับบางส่วน นอกเหนือจากเดิมที่เคยได้รับ

๔.๘ จัดหาสวัสดิการเพิ่มเติมในลักษณะอื่น ๆ มอบให้แก่จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงตามความเหมาะสม

กลุ่มที่ ๓

๑. ภารกิจที่ควรมอบให้จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ปฏิบัติได้แก่

๑.๑ ปัญหายาเสพติด

๑.๒ การลักลอบลักลอบค้าอาวุธสงคราม

๑.๓ การลักลอบนำผลผลิตทางการเกษตรเข้าประเทศผิดกฎหมาย

๑.๔ การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

๑.๕ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑.๖ การจับจิ้งจกและเมียดสถาบันหลักของชาติ

๑.๗ ความแตกแยก และการใช้ความรุนแรงของคนในชาติ

๑.๘ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

๒. การจัดตั้งจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง คุณสมบัติที่จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงควรมี ได้แก่

๒.๑ เป็นผู้มียุติธรรม

๒.๒ เป็นผู้มียุติธรรมการณความรักชาติ และเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ

๒.๓ เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี และได้รับความยอมรับจากชุมชน

๓. กระบวนการคัดเลือก

๓.๑ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องที่รัฐ และชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือน ในพื้นที่ร่วมกันพิจารณาคัดสรร

๓.๒ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องที่รัฐ และชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือน ในพื้นที่ร่วมกันฝึกอบรมติดตาม ทดสอบ และประเมินความไว้วางใจแล้ว

๓.๓ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องที่รัฐ และชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือน ในพื้นที่ร่วมกันพิจารณากำหนดตัวบุคคลเป็นจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๔. การจัดการฝึกอบรมจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๔.๑ ให้มีองค์ความรู้ด้านความมั่นคง และคุณธรรมในการพัฒนาตนเอง เพื่อนำไปเผยแพร่ขยายผลในพื้นที่

๔.๒ ให้มีขีดความสามารถปฏิบัติงานด้านปฏิบัติการจิตวิทยา และการประชาสัมพันธ์แทนหน่วยงานทหาร และส่วนราชการในพื้นที่ได้

๔.๓ ให้มีขีดความสามารถในการส่งข้อมูลและข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ให้กับหน่วยงานทหาร และส่วนราชการในพื้นที่ได้

๕. บทบาทหน้าที่ของจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๕.๑ เป็นแกนนำในพื้นที่ชุมชน หรือหมู่บ้าน

๕.๒ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของส่วนราชการในพื้นที่ ให้ประชาชนในพื้นที่รับทราบอย่างต่อเนื่อง

๕.๓ รวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาด้านความมั่นคงต่าง ๆ ในพื้นที่ และแจ้งข้อมูลข่าวสารดังกล่าวให้เจ้าหน้าที่ทหาร หรือส่วนราชการในพื้นที่รับทราบ

๖. การติดตามประเมินผล

๖.๑ รายงานข่าวสารด้านความมั่นคงให้เจ้าหน้าที่ทหาร หรือส่วนราชการในพื้นที่
รับทราบ อย่างน้อยเดือนละ ๒ ครั้ง (ทางลับ)

๖.๒ รายงานผลการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาของประชาชนในพื้นที่ให้เจ้าหน้าที่ทหาร
หรือส่วนราชการในพื้นที่รับทราบ อย่างน้อยเดือนละ ๒ ครั้ง

๖.๓ การพบปะพัฒนาสัมพันธ์ของจิตอาสาฯ กับเจ้าหน้าที่ทหารหรือส่วนราชการ
ในพื้นที่ อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง

๖.๔ การเข้าร่วมกิจกรรมสนับสนุน เจ้าหน้าที่ทหาร หน่วยเฉพาะกิจป้องกัน
ชายแดน ฝ่ายปกครอง ตำรวจ ท้องถิ่น หมู่บ้าน หรือส่วนราชการในพื้นที่

๖.๕ ประเมินผลการมีองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถถ่ายทอด
ประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ สู่ประชาชนได้

สรุป

กองทัพบก ดำเนินการด้านจิตอาสาเพื่อความมั่นคง ผ่านงานด้านกิจการมวลชน
โดยกรมกิจการพลเรือนทหารบก โดยได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานมวลชน (ศปช.) ขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้
เป็นองค์กรและเป็นกลไกหลักในการบูรณาการ การสร้างเครือข่ายและขยายมวลชนของ กองทัพบก
ให้มีความเข้มแข็งครอบคลุมพื้นที่ทั่วทั้งประเทศ ในการเป็นเครือข่ายปกป้องและเทิดทูนสถาบัน
พระมหากษัตริย์ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ
ในทุกมิติ อีกทั้งเสริมสร้างความรัก ความสามัคคี และให้คนไทยมีความเชื่อมั่นศรัทธาในการปกครอง
ระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ
จะต้องไม่ใช้ความรุนแรงโดยเด็ดขาดในทุกกรณี ตามกรอบแนวทางอุดมการณ์ความรักชาติ

โดยกลุ่มเป้าหมายด้านกิจการมวลชนของกองทัพบก ประกอบด้วย นักเรียนนายร้อย
นักเรียนนายสิบ สมาชิกทหารกองหนุน นักศึกษาวิชาทหาร ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่รอบค่ายพื้นที่
ในโครงการชุมชน/หมู่บ้านสีขาว พื้นที่ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พื้นที่ชายแดนในความ
รับผิดชอบของ กกล.ต่าง ๆ พื้นที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ

สำหรับปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตอาสาเพื่อความมั่นคง
ประกอบด้วย

๑. ด้านการบริหารจัดการ ทั้งขาดแคลนอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน การไม่สามารถที่จะ
บูรณาการข้อมูลกับส่วนราชการอื่น ๆ

๒. ด้านตัวจิตอาสาฯ ซึ่งเกิดจากทัศนคติของประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ขาดจิตสำนึก
ร่วมด้านความมั่นคงของชาติ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ หรือปัญหาปากท้องที่ต้องทำมาหากิน เพื่อ

ดูแลความเป็นอยู่ของครอบครัว ประชาชนส่วนใหญ่จึงคิดว่าความมั่นคงไม่ใช่เรื่องที่ตนเองต้องรับผิดชอบ การขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานจิตสาธารณะด้านความมั่นคง รวมทั้งทัศนคติของประชาชนทั่วไปที่มีต่อผู้ที่จิตสาธารณะด้านความมั่นคง ตลอดจนการไม่สามารถตรวจสอบความไว้วางใจในการปฏิบัติงานร่วมกันได้ของจิตสาธารณะฯ

๓. ด้านสวัสดิการสำหรับจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคงยังไม่มีสวัสดิการให้สำหรับตัวจิตสาธารณะฯ ในด้านต่าง ๆ

ส่วนแนวทางการพัฒนาบทบาท และการทำงานด้านจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคง จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แบ่งออกเป็นประเด็นได้ดังนี้

๑. ภารกิจที่ควรมอบให้จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ปฏิบัติได้แก่

๑.๑ การเป็นแกนนำมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาพื้นที่ชุมชน หมู่บ้าน

๑.๒ การเป็นแกนนำในการแก้ไขปัญหาสำคัญในพื้นที่ อาทิ ยาเสพติด การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การควบคุมแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองอย่างถูกกฎหมายในพื้นที่ การสอดส่องดูแลแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายในพื้นที่ การลักลอบลักลอบค้าอาวุธสงคราม การลักลอบนำผลผลิตทางการเกษตรเข้าประเทศผิดกฎหมาย การจับจ้วงละเมิดสถาบันหลักของชาติ ความแตกแยกและการใช้ความรุนแรงของคนในชาติ และภัยพิบัติทางธรรมชาติ

๑.๓ การเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานในประเด็นที่หน่วยทหารและส่วนราชการในพื้นที่ประสาน

๑.๔ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารของทางราชการทหาร และส่วนราชการให้ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่รับทราบอย่างกว้างขวาง

๑.๕ การแจ้งข่าวสารของหมู่บ้านที่ตนเองรับผิดชอบและหมู่บ้านใกล้เคียง ให้หน่วยทหารและส่วนราชการในพื้นที่ทราบอย่างต่อเนื่อง

๒. การจัดตั้งจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๒.๑ คุณสมบัติของจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๒.๑.๑ เป็นบุคคลที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติที่สมัครใจที่จะเข้าเป็นจิตสาธารณะฯ โดยพิจารณาจากทหารกองหนุน กำลังสำรอง ประชาชนชาวบ้าน หรือผู้นำทางจิตวิญญาณในพื้นที่

๒.๑.๒ เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต และได้รับความยอมรับจากประชาชนในพื้นที่

๒.๑.๓ เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ความรักชาติ เทิดทูนสถาบันหลักของชาติ และมี
อุดมการณ์ที่จะทำงานให้กับส่วนรวม

๒.๑.๔ เป็นบุคคลที่มีความรู้และเข้าใจถึงปัญหาความมั่นคงในพื้นที่

๒.๑.๕ มีความสามารถในการประสานงานได้ครอบคลุมพื้นที่

๒.๑.๖ มีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

๒.๑.๗ อาศัยอยู่ในชุมชน หรือในพื้นที่นั้น ๆ

๒.๑.๘ มีความเข้าใจและสามารถใช้สื่อประชาสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี

๒.๑.๙ เป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาท้องถิ่น และภาษาประเทศเพื่อนบ้าน

๒.๑.๑๐ เป็นผู้มีความรู้และมีความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
สมัยใหม่ได้พอสมควร

๓. การคัดสรรจิตอาสาธนะเพื่อความมั่นคง

๓.๑ เจ้าหน้าที่รัฐ และชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือนในพื้นที่ ร่วมกันคัดสรรตัวบุคคล
ที่จะเป็นจิตอาสาธนะเพื่อความมั่นคง

๓.๒ ผ่านการฝึกอบรม ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินความไว้วางใจจากเจ้าหน้าที่รัฐ
และชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือน ในพื้นที่

๓.๓ เป็นผู้เจ้าหน้าที่รัฐ และชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือน ในพื้นที่ร่วมกันพิจารณา
กำหนดตัวบุคคลให้เป็นจิตอาสาธนะเพื่อความมั่นคง

๔. การฝึกอบรมจิตอาสาธนะเพื่อความมั่นคง

๔.๑. การฝึกอบรมความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของจิตอาสาธนะเพื่อความมั่นคง

๔.๒. การฝึกอบรมทักษะเกี่ยวกับหัวข้อข่าวสาร การแยกประเภทของข่าวสารการรายงาน
ข่าวสาร และช่องทางในการรายงานข่าวสาร

๔.๓ การทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR)

๔.๕ การฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ เพื่อพัฒนาต่อยอดการปฏิบัติงาน

๕. การใช้งานจิตอาสาธนะเพื่อความมั่นคง

๕.๑ การติดตามสถานการณ์ในพื้นที่ ตามห่วงเวลาที่เกิดขึ้น และรายงานข้อมูล
ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้เจ้าหน้าที่ทหาร และส่วนราชการในพื้นที่ทราบ

๕.๒ เป็นแกนนำการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน โดยให้
ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

๕.๓ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนราชการในพื้นที่ ให้ประชาชน
ในพื้นที่รับทราบอย่างต่อเนื่อง

๕.๔ รวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาด้านความมั่นคงต่าง ๆ ในพื้นที่ และแจ้งข้อมูลข่าวสารดังกล่าวให้เจ้าหน้าที่ทหาร หรือส่วนราชการในพื้นที่รับทราบ

๕.๕ ภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือนในพื้นที่ โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพ ความปลอดภัย ของตัวจิตอาสาฯ และครอบครัว

๖. การประเมินผลจิตอาสาเพื่อความมั่นคง

๖.๑ ประเมินโดยการซักถาม พูดคุย กับประชาชนในพื้นที่ เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อตัวจิตอาสาฯ

๖.๒ ติดตามการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับเจ้าหน้าที่ทหาร หรือส่วนราชการ ผ่านการเชิญชวนจากตัวจิตอาสาฯ

๖.๓ ติดตามการรับรู้ข่าวสารผ่านการชี้แจงจากตัวจิตอาสาฯ ของประชาชนในพื้นที่

๖.๔ ตรวจสอบและประเมินความชัดเจนของข่าวสารที่ตัวจิตอาสาฯ รายงาน

๖.๕ มีการพบปะพัฒนาสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ทหาร และส่วนราชการในพื้นที่ราบอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง (ในทางลับ) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หรือสอบถามความเป็นอยู่

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ทำความเข้าใจแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง และใช้การวิเคราะห์สรุปเชิงอุปนัยข้อมูล (Analytic Induction) เพื่อวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงที่เหมาะสม ด้วยการการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการปฏิบัติงานจิตอาสา และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก จำนวน ๔๙ นาย เพื่อนำมาวิเคราะห์ (Analysis) สังเคราะห์ (Synthesis) และอภิปรายผลรูปแบบการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

สรุป

๑. รูปแบบการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

กองทัพบก ดำเนินการด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ผ่านงานด้านกิจการมวลชน โดยกรมกิจการพลเรือนทหารบก ได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานมวลชน (ศปช.) ขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้เป็นองค์กรและเป็นกลไกหลักในการบูรณาการ การสร้างเครือข่ายและขยายมวลชนของกองทัพบกให้มีความเข้มแข็งครอบคลุมพื้นที่ทั่วทั้งประเทศ ในการเป็นเครือข่ายปกป้องและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติในทุกมิติ อีกทั้งเสริมสร้างความรัก ความสามัคคี และให้คนไทยมีความเชื่อมั่นศรัทธาในการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ จะต้องไม่ใช้ความรุนแรงโดยเด็ดขาดในทุกกรณี ตามกรอบแนวทางอุดมการณ์ความรักชาติ

กลุ่มเป้าหมายด้านกิจการมวลชนของกองทัพบก ประกอบด้วย นักเรียนนายร้อย นักเรียนนายสิบ สมาชิกทหารกองหนุน นักศึกษาวิชาทหาร ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่รอบค่ายพื้นที่ในโครงการชุมชนหมู่บ้านสีขาว พื้นที่ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พื้นที่ชายแดนในความรับผิดชอบของกองกำลังป้องกันชายแดน ทั้ง ๗ กองกำลัง พื้นที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ซึ่งกลุ่มมวลชนจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง จะต้องได้รับการฝึกอบรม ดังนี้

๑.๑ รู้ปัญหาภัยคุกคามของชาติบ้านเมือง และรู้ปัญหาสำคัญต่าง ๆ ของแต่ละพื้นที่ โดยรู้ปัญหาภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ๗ ประเด็นปัญหา ได้แก่ ยาเสพติด แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การก่อการร้ายอาชญากรรมข้ามชาติ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม การก่อเหตุรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การแตกต่างทางความคิด ซึ่งนำไปสู่ความแตกแยกและใช้ความรุนแรง และการจบบ้างล่องละเมิดสถาบันพระมหากษัตริย์

๑.๒ รู้และยึดมั่นอุดมการณ์ความรักชาติ และความสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ โดยรู้อุดมการณ์ความรักชาติ ๕ ประการ ได้แก่ ความสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ และแสดงออกถึงความจงรักภักดี ด้วยการปกป้องและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ในทุกโอกาส ความรักความสามัคคี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและเห็นถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนอื่น ความเชื่อมั่นศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองใด ๆ ก็ตาม จะต้องไม่มีการใช้ความรุนแรงโดยเด็ดขาดในทุกกรณี ความมีจิตสำนึกด้านความมั่นคง และพร้อมที่จะเข้าร่วมแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติในทุกมิติ โดยเป็นเครือข่ายในการแจ้งเตือน ฝ้าระวัง และเข้าร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐในการเข้าแก้ไขปัญห และมีความสำนึกและปฏิบัติหน้าที่ของชนชาวไทยตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

๑.๓ รู้และปฏิบัติหน้าที่ของมวลชน โดยรู้ภารกิจของมวลชน ๕ ประการ ได้แก่ การขยายผลอุดมการณ์รักชาติไปสู่ญาติพี่น้อง คนใกล้ชิด ชุมชน และสังคมทั่วไป การร่วมแสดงพลังความจงรักภักดี ความรักชาติ และมีจิตสำนึกด้านความมั่นคง โดยเข้าร่วมกิจกรรมในโอกาสสมหามงคล และโอกาสสำคัญต่าง ๆ ของชาติ การเป็นเครือข่ายฝ้าระวัง/แจ้งเตือน การเข้าร่วมปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่รัฐ และการให้การสนับสนุนและให้กำลังใจเจ้าหน้าที่

ซึ่งประเด็นที่กล่าวข้างต้น สอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงพระราชทานไว้ในพิธีตรวจพลสวนสนาม เนื่องในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก ๘ มิถุนายน ๒๕๑๔ (ศูนย์บริหารกลาง, ๒๕๖๑) ความบางส่วนว่า “... ชาติบ้านเมือง คือ ชีวิต เลือดเนื้อ และสมบัติของเราทุกคน และการดำรงรักษาชาติประเทศนั้น มิใช่หน้าที่ของบุคคลผู้ใดหมู่ใดโดยเฉพาะ หากแต่เป็นหน้าที่ของทุก ๆ ฝ่าย ทุก ๆ คน ที่จะต้องร่วมมือกระทำ ร่วมกันไปโดยสอดคล้องเกื้อกูลกัน ...” รวมทั้งเป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงที่เน้นให้หน่วยงานด้านความมั่นคงและการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคงเป็นกลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวมที่เน้นการพัฒนากลไกให้พร้อมสำหรับการติดตาม ฝ้าระวัง แจ้งเตือน ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความมั่นคงแบบองค์รวมอย่างเป็นรูปธรรม การบริหารจัดการความมั่นคงให้อิเื้ออำนาจต่อการพัฒนาประเทศในมิติอื่น ๆ และการพัฒนากลไกและองค์กรขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความมั่นคง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๑)

โดยศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก (ระดับปฏิบัติการ) มีหน้าที่ดำเนินการ ประสานงาน และกำกับดูแลการปฏิบัติด้านกิจการมวลชนในความรับผิดชอบด้วยการจัดการฝึกอบรมมวลชนจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ๓ ชั้น ดังนี้

๑. ขั้นที่ ๑ การฝึกอบรม อบรม และจัดตั้ง (กองทุนแห่งชาติ ในชมรม/สมาคม ทหารกองหนุน) ประกอบด้วย

๑.๑ การรับสมัครพลทหารประจำการ และฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภัยคุกคาม และจิตสำนึกด้านความมั่นคงต่าง ๆ ก่อนปลดประจำการ เพื่อให้มีความพร้อมก่อนสมัครเป็นสมาชิก ของชมรม/สมาคมทหารกองหนุนของกองทัพบก ในพื้นที่จังหวัดตามภูมิลำเนาทหาร โดยศูนย์ประสานงาน มวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบกกองทัพบก ทุกระดับบรรณรงค์เชิญชวนพลทหารก่อนปลดประจำการ ให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรม/สมาคมทหารกองหนุน และให้เป็นหน่วยรับผิดชอบประสาน การปฏิบัติกับสัสดีจังหวัด และสัสดีอำเภอในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อทำการรับสมัครสมาชิกชมรม/ สมาคมทหารกองหนุน และดำเนินการพัฒนาสัมพันธ์จัดระบบเครือข่ายให้มีการดำรงการติดต่อสื่อสาร กับสมาชิกของชมรม/สมาคมทหารกองหนุนได้อย่างต่อเนื่อง

๑.๒ การรวบรวม/จัดเก็บข้อมูล กองทัพบก ดำเนินการจัดสร้างโปรแกรมระบบ ฐานข้อมูลมวลชนของกองทัพบก แจกจ่ายให้ศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก กองทัพบก ทุกหน่วยใช้เป็นระบบเดียวกัน โดยมีขีดความสามารถในการบันทึก และรายงานผลข้อมูล มวลชนได้เป็นรายบุคคล ตลอดจนสามารถแยกการบันทึกเป็นกลุ่มพลังมวลชนต่าง ๆ ได้ตาม ความรับผิดชอบของหน่วย

๑.๓ ศูนย์ประสานงานมวลชน หน่วยขึ้นตรงกองทัพบกกองทัพบก ในระดับต่าง ๆ เป็นหน่วยรับผิดชอบรวบรวมบัญชีกลุ่มข้อมูลมวลชนของกองทัพบก โดยแยกตามประเภทความสำคัญไว้ ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ “กลุ่มมวลชนหลักของ กองทัพบก” ได้แก่ สมาชิกทหารกองหนุนใน “ชมรม/ สมาคมทหารกองหนุนของ กองทัพบก” โดยมีศูนย์ประสานงานมวลชนกองทัพภาคที่ ๑ - ๔ เป็น หน่วยรับผิดชอบในภาพรวม กลุ่มที่ ๒ “กลุ่มมวลชนสนับสนุนของ กองทัพบก” ได้แก่ กลุ่มนักศึกษา วิชาทหาร (นศท.) อยู่ในระหว่างการศึกษา รวมถึงผู้สำเร็จการฝึกตามหลักสูตรแล้ว ตลอดจน ข้าราชการหรือกลุ่มมวลชนขององค์กรต่าง ๆ ที่เข้ารับการฝึกอบรมจากชุดครูฝึกของศูนย์ประสานงาน มวลชน หน่วยบัญชาการรักษาดินแดน (ศปช.นรด.) เป็นหน่วยรับผิดชอบในภาพรวม และกลุ่มที่ ๓ “ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ปฏิบัติการของ ศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก กองทัพบก” พื้นที่รอบค่ายพื้นที่ในโครงการชุมชน/หมู่บ้านสีขาว พื้นที่ในโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ พื้นที่ชายแดนในความรับผิดชอบของกองกำลังป้องกันชายแดน พื้นที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ที่ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบกรับผิดชอบ เป็นต้น ให้ศูนย์ประสานงานมวลชนของหน่วยขึ้นตรง กองทัพบกทุกระดับรับผิดชอบ

๒. ขั้นที่ ๒ การดำรงรักษา เพื่อให้มวลชนที่จัดตั้งขึ้นมีสถานภาพความเป็นสมาชิก มวลชนของกองทัพบกที่ยั่งยืนตลอดไป โดยการสร้างความภาคภูมิใจ ความมีเกียรติและความสำคัญ ของกลุ่มสมาชิกให้เป็นที่รู้จักในสังคมไทย ด้วยการผลักดันให้มีกฎหมายเฉพาะกองทัพบก โดยอาจ

กำหนดให้มีรูปแบบ เข้มสัญลักษณ์/เครื่องหมายระดับเครื่องหมายเข้มสัญลักษณ์/เครื่องหมายระดับเครื่องหมาย หรือบัตรประจำตัว ตลอดจนสิทธิประโยชน์พื้นฐานในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น การพัฒนาสัมพันธ์มวลชน จัดให้มีกิจกรรมการพบปะ/พัฒนาสัมพันธ์สมาชิกมวลชนของหน่วย อีกทั้งจัดให้มีการการประชาสัมพันธ์กิจกรรมมวลชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำรงสภาพความเป็นมวลชนของกองทัพบก และเพื่อร่วมปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๓. ขั้นที่ ๓ การใช้งาน/ขับเคลื่อนมวลชน เมื่อกองทัพบกสามารถประสานการติดต่อกับสมาชิก กนช. ได้อย่างแน่นแฟ้นแล้ว จึงจะสามารถประสานในขั้นการใช้งานหรือการปฏิบัติงานร่วมกันได้จริง ทั้งในภารกิจการสนับสนุนภารกิจการรักษาความสงบเรียบร้อยและการรักษาความมั่นคงของประเทศ โดยอาจเป็นเครือข่ายด้านการข่าว (เครือข่ายข่าวภาคประชาชน) และงานด้านกิจการมวลชน เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมสำคัญ ๆ ตามที่กองทัพบกกำหนดเพื่อสร้างความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งที่ได้มีโอกาสช่วยเหลือชาติบ้านเมือง

ซึ่งการดำเนินการทั้ง ๓ ขั้น ข้างต้น เป็นไปตามแนวคิดของ สุนิตย์ เชรษฐา และวินัย เมฆไตรภาพ (๒๕๔๘) เกี่ยวกับการจัดการระบบอาสาสมัคร ที่ต้องให้ตัวอาสาสมัครเป็นผู้ตัดสินใจทำงานเอง (Free Choice) ต้องให้อาสาสมัครมุ่งไปที่ชุมชนเป็นหลักเพราะว่าอาสาสมัครมีองค์ความรู้ในพื้นที่ชุมชนไม่ว่าจะเป็น วัฒนธรรม ประเพณี ภาษาและวิถีชีวิต เป็นสะพานเชื่อมระหว่างชุมชนกับองค์กรภายนอก แต่โดยพื้นฐานอาสาสมัครไม่รู้ลึกแตกต่างที่จะอาสาในพื้นที่ที่ตนรู้จักหรือพื้นที่ที่ตนไม่รู้จัก เป็นการอาสาออกไปจากชุมชนของตน และเป็นการทำงานผ่านองค์กรพัฒนาเอกชน อาสาสมัครเหมือนตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชนที่ช่วยประสานงานสร้างความไว้วางใจและเชื่อถือจากคนในชุมชน สำหรับแนวทางในการจัดการจัดอบรมปฐมนิเทศอาสาสมัครนั้น ควรเริ่มจากจัดการองค์ความรู้ที่ต้องการให้ตรงกับจุดประสงค์ของการอบรม ผ่านการวิเคราะห์องค์กรที่จะจัดอบรม หน้าที่ในการจัดอบรม และบุคคลที่จะมาปฏิบัติงาน รวมทั้งการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการจัดการอบรม

๒. ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคง

จากประสบการณ์ของผู้วิจัย ที่รับผิดชอบกำกับดูแลการปฏิบัติงานด้านจิตอาสา และการปฏิบัติการมวลชนของกองทัพบก พบว่าปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคงในกรอบของการปฏิบัติการมวลชนของกองทัพบก ได้แก่

๒.๑. ด้านการบริหารจัดการ งานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงในกรอบของกองทัพบก ยังขาดแคลนอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน โดยยังใช้อุปกรณ์สำนักงานของหน่วยขึ้นตรงกองทัพบกที่ถูกจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงานมวลชน และยังไม่สามารถที่จะบูรณาการข้อมูลกับส่วนราชการอื่น ๆ จึงทำให้การจัดระเบียบ หรือการติดตามมวลชนขาดประสิทธิภาพ

๒.๒ ด้านตัวอาสาสมัคร หรือตัวจิตอาสาที่เข้าร่วม ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ ขาดจิตสำนึกร่วมด้านความมั่นคงของชาติ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ หรือปัญหาปากท้องที่ต้องทำมาหากิน เพื่อดูแลความเป็นอยู่ของครอบครัว จึงไม่ค่อยมีผู้ประสงค์ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานจิตอาสาทางด้านความมั่นคง เพราะส่วนใหญ่คิดว่าความมั่นคงไม่ใช่เรื่องที่ตนเองต้องรับผิดชอบ รวมทั้งจิตอาสาบางส่วนที่เข้าร่วมแล้ว แต่ก็ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานจิตอาสาทางด้านความมั่นคง รวมทั้งยังมีความรู้สึกว่าการเข้าร่วมเป็นจิตอาสาทางด้านความมั่นคง อาจจะทำให้ตนเองถูกจับตาจากส่วนต่าง ๆ ของชุมชน หรือสังคมเป็นพิเศษ ตลอดจนหน่วยไม่สามารถตรวจสอบความเชื่อมั่น หรืออุดมการณ์ของตัวจิตอาสาเพื่อความมั่นคงได้เพียงพอ จึงทำให้ขาดความไว้วางใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพราะอาจนำไปสู่การล้มเหลวของภารกิจด้านความมั่นคงได้

๒.๓ ด้านสวัสดิการสำหรับจิตอาสาเพื่อความมั่นคงยังไม่มีสวัสดิการให้สำหรับตัวจิตอาสา โดยกรมกิจการพลเรือนทหารบก พยายามหาแนวทางในการจัดหาเครื่องแต่งกายที่จะแสดงตัวตนของผู้ร่วมเป็นจิตอาสาเพื่อความมั่นคง รวมทั้งพยายามขออนุมัติงบประมาณสำหรับให้จิตอาสาเพื่อความมั่นคงเป็นรายเดือน ด้วยการเปรียบเทียบค่าตอบแทนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งได้ค่าตอบแทนเดือนละ ๑,๐๐๐ บาท มาเป็นแนวทางในการขอสวัสดิการ ตลอดจนจัดหาสวัสดิการการจูงใจอื่น ๆ อาทิ การมอบรางวัลหรือการมอบโล่หรือรางวัล ให้แก่จิตอาสาฯ ที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินงาน

โดยปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตอาสาเพื่อความมั่นคง ที่กล่าวข้างต้นสอดคล้องกับแนวความคิดของ ปิยะนาถ สรวินสูตร (๒๕๕๒ : ๔๕ - ๔๖) ที่กล่าวไว้ว่าอาสาสมัครขาดความพร้อมทางเศรษฐกิจ และอาสาสมัครขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และแนวทางการปฏิบัติงานของตน รวมทั้งขาดเครื่องมือ ขาดอุปกรณ์ในการทำงาน และขาดการประชาสัมพันธ์งาน ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐซึ่งไม่ให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานอาสาสมัคร ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ และขาดความเชื่อมั่นในงานอาสาสมัคร ไม่มีกฎหมายคุ้มครองและสวัสดิการเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ และไม่มีศูนย์กลางในการประสานงานต่าง ๆ ให้อาสาสมัคร เป็นต้น อุปสรรคในแง่ของจิตใจ ได้แก่ ผู้ทำงานจิตอาสาหวั่นไหวต่อคำสรรเสริญ นินทา และหวั่นไหวต่อความสำเร็จและล้มเหลว (เพชรภี ปิ่นแก้ว, ๒๕๕๔ : ๑๘) ซึ่งต้องอาศัยแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ต่อไป

ทั้งนี้ หากพิจารณาหลักการทำงานจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ มาแก้ไขปัญหาลดอุปสรรคในการทำงานจิตอาสา ตามการศึกษาของ สรณีย์ สายศร (๒๕๕๘) ที่เสนอว่าการทำงานจิตอาสาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวอาสาสมัครเอง ทั้งในแง่ของการได้พัฒนาขีดความสามารถในตนเองไปพร้อมกับการช่วยเหลือผู้อื่น เป็นโอกาสในการปฏิบัติธรรม เจริญสติ ฝึกลดความเห็นแก่ตัว

รวมทั้งเพิ่มพูนคุณธรรมในตนประการต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้ที่ทำงานจิตอาสายังได้รับความสุข ความภาคภูมิใจในตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเองอีกด้วย รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่อาสาสมัครให้ความช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชัชวาวรรณ มีทรัพย์ทอง (๒๕๕๙) ที่ให้ความหมายของ “จิตอาสา” ว่าเป็น การช่วยเหลือสังคม การทำประโยชน์ต่อสังคม การตอบสนองประเด็นปัญหาทางสังคมโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน

๓. แนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคง

๓.๑ การกิจที่ควรมอบให้จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ปฏิบัติได้แก่

๓.๑.๑ การเป็นแกนนำมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และการพัฒนาพื้นที่ชุมชน หมู่บ้าน

๓.๑.๒ การเป็นแกนนำในการแก้ไขปัญหาสำคัญในพื้นที่ อาทิ ยาเสพติด การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การควบคุมแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองอย่างถูกกฎหมายในพื้นที่ การสอดส่องดูแลแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายในพื้นที่ การลักลอบลักลอบค้าอาวุธสงคราม การลักลอบนำผลผลิตทางการเกษตรเข้าประเทศผิดกฎหมาย การจับจ้วงละเมิดสถาบันหลักของชาติ ความแตกแยกและการใช้ความรุนแรงของคนในชาติ และภัยพิบัติทางธรรมชาติ

๓.๑.๓ การเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานในประเด็นที่หน่วยทหารและส่วนราชการในพื้นที่ประสาน

๓.๑.๔ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารของทางราชการทหาร และส่วนราชการให้ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่รับทราบอย่างกว้างขวาง

๓.๑.๕ การแจ้งข่าวสารของหมู่บ้านที่ตนเองรับผิดชอบ และหมู่บ้านใกล้เคียงให้หน่วยทหารและส่วนราชการในพื้นที่ทราบอย่างต่อเนื่อง

๓.๒ การจัดตั้งจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง คุณสมบัติของจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๓.๒.๑ เป็นบุคคลที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติที่สมัครใจที่จะเข้าเป็นจิตสาธารณะฯ โดยพิจารณาจากทหารกองหนุน กำลังสำรอง ประชาชนชาวบ้าน หรือผู้นำทางจิตวิญญาณในพื้นที่

๓.๒.๒ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และได้รับความยอมรับจากประชาชนในพื้นที่

๓.๒.๓ เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ความรักชาติ เทิดทูนสถาบันหลักของชาติ และมีอุดมการณ์ที่จะทำงานให้กับส่วนรวม

๓.๒.๔ เป็นบุคคลที่มีความรู้และเข้าใจถึงปัญหาความมั่นคงในพื้นที่

๓.๒.๕ มีความสามารถในการประสานงานได้ครอบคลุมพื้นที่

๓.๒.๖ มีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

๓.๒.๗ อาศัยอยู่ในชุมชน หรือในพื้นที่นั้น ๆ

๓.๒.๘ มีความเข้าใจและสามารถใช้สื่อประชาสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี

๓.๒.๙ เป็นผู้มีความสามารถพิเศษด้านภาษาท้องถิ่น และภาษาประเทศเพื่อนบ้าน

๓.๒.๑๐ เป็นผู้มีความรู้และมีความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่

ได้พอสมควร

๓.๓ การคัดสรรจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๓.๓.๑ เจ้าหน้าที่รัฐ และชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือนในพื้นที่ร่วมกันคัดสรรตัวบุคคลที่จะเป็นจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๓.๓.๒ ผ่านการฝึกอบรม ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินความไว้วางใจจากเจ้าหน้าที่รัฐ และชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือน ในพื้นที่

๓.๓.๓ เป็นผู้เจ้าหน้าที่รัฐ และชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือน ในพื้นที่ร่วมกันพิจารณากำหนดตัวบุคคลให้เป็นจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๓.๔ การฝึกอบรมจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๓.๔.๑ การฝึกอบรมความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๓.๔.๒ การฝึกอบรมทักษะเกี่ยวกับหัวข้อข่าวสาร การแยกประเภทของข่าวสารการรายงานข่าวสาร และช่องทางในการรายงานข่าวสาร

๓.๔.๓ การทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR)

๓.๔.๕ การฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ เพื่อพัฒนาต่อยอดการปฏิบัติงาน

๓.๕ การใช้งานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๓.๕.๑ การติดตามสถานการณ์ในพื้นที่ ตามห่วงเวลาที่เกิดขึ้น และรายงานข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้เจ้าหน้าที่ทหาร และส่วนราชการในพื้นที่ทราบ

๓.๕.๒ เป็นแกนนำการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

๓.๕.๓ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนราชการในพื้นที่ให้ประชาชนในพื้นที่รับทราบอย่างต่อเนื่อง

๓.๕.๔ รวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาด้านความมั่นคงต่าง ๆ ในพื้นที่ และแจ้งข้อมูลข่าวสารดังกล่าวให้เจ้าหน้าที่ทหาร หรือส่วนราชการในพื้นที่รับทราบ

๓.๕.๕ ภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือนในพื้นที่โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพ ความปลอดภัย ของตัวจิตสาธารณะฯ และครอบครัว

๓.๖ การประเมินผลจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๓.๖.๑ ประเมินโดยการซักถาม พูดคุย กับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อตัวจิตอาสาฯ

๓.๖.๒ ติดตามการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับเจ้าหน้าที่ทหาร หรือส่วนราชการ ผ่านการเชิญชวนจากตัวจิตอาสาฯ

๓.๖.๓ ติดตามการรับรู้ข่าวสารผ่านการชี้แจงจากตัวจิตอาสาฯ ของประชาชนในพื้นที่

๓.๖.๔ ตรวจสอบและประเมินความชัดเจนของข่าวสารที่ตัวจิตอาสาฯ รายงาน

๓.๖.๕ มีการพบปะพัฒนาสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ทหาร และส่วนราชการในพื้นที่ ทราบอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง (ในทางลับ) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หรือสอบถามความเป็นอยู่ ซึ่งแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตอาสาฯ เพื่อความมั่นคง สอดคล้องกับแนวคิดของ เจษฎา มีบุญลือ (๒๕๕๓ : คำนำ) ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้น จึงมิได้เป็นหน้าที่ของประชาชนคนหนึ่งคนใด หากแต่เกิดขึ้นจากคนไทยทุกคนในชาติที่จะต้องรักษาแผ่นดินไทยให้กับอนุชนรุ่นหลังอันจะนำไปสู่ความเป็นปึกแผ่นที่ทำให้ชาติเกิดความมั่นคงได้อย่างยั่งยืนในที่สุด และยังเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับ ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ที่กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ตีรอบด้านและมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตอาสา รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๑)

โดยภารกิจที่มอบให้จิตอาสาฯ เพื่อความมั่นคง สอดคล้องกับบริบทความมั่นคง ประเทศ ซึ่งประกอบด้วย ความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ ความขัดแย้งของคนภายในประเทศ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความไม่เชื่อมั่นในการบริหารประเทศตามหลักนิติธรรม ปัญหายาเสพติด ความเสี่ยงภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ อันประกอบด้วย การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ การค้าอาวุธ การฟอกเงิน การกระทำอันเป็นโจรสลัด อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ และการย้ายถิ่นฐานของประชากรจากประเทศรอบบ้านเข้าสู่ประเทศไทย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๑) รวมทั้งยังเป็นไปตามแนวทางการขับเคลื่อนแผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔) ที่ยึดแนวพระราชดำริการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และยุทธศาสตร์แนวทางดำเนินงาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามศาสตร์พระราชาเป็นกรอบการดำเนินงาน รวมทั้งแนวทางการพัฒนาที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) นโยบายและ

แผนระดับชาติ ว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาศาสตร์พระราช และแนวพระราชดำริมาเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคง พัฒนาคนและคุณภาพชีวิตของคน ชุมชน และพื้นที่เป้าหมายให้มีโครงสร้าง ประชากรที่เหมาะสม มีความเข้มแข็ง มั่นคง ปลอดภัย มีจิตสำนึกด้านความมั่นคง พึ่งตนเองได้ รวมทั้งมีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตพร้อมเผชิญปัญหาภัยคุกคาม และการเปลี่ยนแปลง เสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงและด้านการพัฒนา กับประเทศรอบบ้าน พร้อมกับจัดระบบป้องกันเพื่อจัดระเบียบพื้นที่ชายแดน และขยายผลองค์ความรู้ด้านการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคง การจัดการโดยสันติวิธี ไปพร้อมกับการนำนวัตกรรมมาใช้ อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ส่วนการคัดสรร การฝึกอบรม และการใช้งานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง เป็นไปตามหลักนิยามด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก ที่ยามปกติ โดยมุ่งเน้นในเรื่องของการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประชาชนกับฝ่ายทหาร และการเตรียมสนารบด้านกิจการพลเรือน เพื่อการเตรียมคน และพื้นที่ให้มีความพร้อมในการสนับสนุนความมั่นคงตามแนวชายแดน ตั้งแต่ยามปกติ ด้วยการฝึกจัดตั้งและพัฒนาเครือข่ายกำลังประชาชนในพื้นที่ชายแดน การพัฒนาเครือข่ายแจ้งข่าวสารภาคประชาชน การจัดทำบัญชีทรัพยากรพลเรือนที่มีความเหมาะสมในการสนับสนุน การปฏิบัติทางทหาร และการประชาสัมพันธ์ เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเสริมสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรให้เป็นที่เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : ๓๓)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ การสนับสนุนพลเรือน ในการช่วยเหลือพัฒนาท้องถิ่นให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด และการส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันหลักของชาติ โดยรณรงค์ให้สังคมไทยเกิดความรัก ความสามัคคี มีอุดมการณ์รักชาติ มีจิตสำนึกด้านความมั่นคง จรรโลงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตลอดจนแสดงออกอย่างชัดเจนในการปกป้องและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างเต็มความสามารถในทุกโอกาส (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๕๒ : ๕๕) โดยในประเด็นการฝึกอบรมจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงนั้น เป็นไปตามแนวทางของ ชัชวารวรรณ มีทรัพย์ทอง (๒๕๕๙) ที่กล่าวว่า กระบวนการในการทำงานจิตอาสาทั้งหมด ๔ ขั้นตอน ตามวงจรเดิมที่ใช้ในการปรับปรุงกระบวนการทำงานคือ การวางแผนการลงมือทำ การติดตามและประเมินผล และการปรับปรุงมาตรฐานในการทำงานให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม (PDCA)

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ รัฐบาลหรือหน่วยงานด้านความมั่นคงควรพิจารณาฝึกอบรมจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ตามทักษะของผู้ที่ต้องการเป็นจิตสาธารณะ อาทิ จิตสาธารณะด้านการพัฒนา จิตสาธารณะด้านเทคโนโลยี จิตสาธารณะด้านภัยธรรมชาติ จิตสาธารณะด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๑.๒ รัฐบาล หรือหน่วยงานด้านความมั่นคงควรส่งเสริม และปลูกฝังให้ประชาชนชาวไทยมีจิตสำนึกร่วมด้านความมั่นคงของชาติ

๑.๓ รัฐบาลควรส่งเสริมให้ทุกส่วนราชการจัดให้มีจิตสาธารณะ เพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบของส่วนราชการอย่างเพียงพอและเหมาะสม

๑.๔ รัฐบาลหรือหน่วยงานด้านความมั่นคงควรจัดให้มีสวัสดิการสำหรับจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง และจิตสาธารณะด้านอื่น ๆ อย่างจำเป็นและเหมาะสม

๑.๕ รัฐบาลควรจัดให้มีหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบประสานงาน ควบคุม กำกับดูแล จิตสาธารณะอย่างเป็นระบบ และจัดให้มีอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาวิธีการ หรือกระบวนการสร้างจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ

๒.๒ ควรศึกษาสถานการณ์ แนวโน้ม และกระบวนการจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงของประเทศไทยอย่างเป็นระบบให้มากขึ้น

๒.๓ ควรศึกษาจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง กับการจัดการวิกฤตในสภาวะฉุกเฉิน เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับวิกฤตและภาวะฉุกเฉินที่จำเป็นของประเทศไทย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

ประเวศ วะสี และคณะ. ยุทธศาสตร์แก้วิกฤตชาติ. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชน, ๒๕๔๒.

พระไพศาล วิสาโล, เติมเต็มชีวิตด้วยจิตอาสา. กรุงเทพฯ : เครือข่ายพุทธิกา, ๒๕๕๖.

เพชรภี ปิ่นแก้ว. จิตอาสา สุขสร้างง่ายๆ แค่ลงมือทำ. กรุงเทพฯ : iam Bookazine, ๒๕๕๔.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และ สังคม สัจจร. สำนักไทยที่พึงปรารถนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๓.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. อาสาสมัครกับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔.

สุรางค์ ไคว์ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

วารสาร

ชัชวารวรรณ มีทรัพย์ทอง. “การให้ความหมายและที่มาของความหมาย กระบวนการ และแนวทางในการจัดกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ”. ธุรกิจปริทัศน์. ปีที่ ๘ (๒), กรกฎาคม – ธันวาคม, ๒๕๕๙. หน้า ๑๖.

ศุภรัตน์ รัตนमुखย์. “อาสาสมัคร : การพัฒนาตนเองและสังคม”. วารสารสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร. ปีที่ ๑ (๒), มกราคม – มิถุนายน, ๒๕๔๘. หน้า ๑ - ๙.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย

กุลทิพย์ ศาสตรระจิจิ. “การสื่อสารจิตสำนึกสาธารณะ”. การถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารของกลุ่มเยาวชนในจิตสำนึกสาธารณะ. รายงานการวิจัยโครงการวิจัย, คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑.

ทีมวิจัย TRN. “สู่การให้ที่แตกต่าง การศึกษาวิจัย รูปแบบ ลักษณะและกลไกของการให้เพื่อสังคม”. ดุขนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ปิยะนาถ สรวิสุต. “แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนจิตอาสา ในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม : กรณีศึกษา สภาเยาวชน”. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมสงเคราะห์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

สรณีย์ สายศร. “การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาในการทำงานจิตอาสา”. ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สุรชาติพิทย์ แก้วเกลี้ยง. “การพัฒนาจิตอาสาในแนวพุทธศาสนา”. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาศาสนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๘.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

กิจการพลเรือนทหารบก, กรม. “หลักนิยมกิจการพลเรือนของกองทัพบก พ.ศ. ๒๕๕๒ (เพื่อพราง)”. ๒๕๕๒.

เจษฎา มีบุญลือ, พันเอกหญิง. “ความมั่นคงแห่งชาติ : การสร้างชาติไทยให้ยั่งยืน”. เอกสารทางวิชาการ, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๕๓.

ธรรมปพร หงษ์ทอง. “แรงจูงใจของจิตอาสาเฉพาะกิจในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙”. รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๑, คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๖๑.

ป้องกันราชอาณาจักร, วิทยาลัย. “คู่มือเรื่องความมั่นคงแห่งชาติ”. เอกสารหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน (ปรอ.), ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๓ – ๒๕๕๔ (เอกสาร วปอ. หมายเลข ๐๐๘), ๒๕๖๑.

ส่วนนโยบายและแผน ฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก. “หนังสือ ที่ กท ๐๔๐๗.๒๒ (สนพ.)/๗๔, เรื่อง สัมมนาเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนสายงานศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒”, ลงวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. “เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.

๒๕๖๑ – ๒๕๘๐ (ฉบับย่อ)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

http://www.nesdb.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf,

๒๕๖๑.

ไทยพัฒนา, สถาบัน. “๖ ทิศทาง CSR ปี ๒๕๕๔”. (ออนไลน์), เข้าถึงได้จาก :

http://www.thaicssr.com/2011/02/6-csr-2554_24.html, ๒๕๖๑.

นายกรัฐมนตรี, สำนัก. “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)”.

(ออนไลน์), เข้าถึงได้จาก : http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420, ๒๕๖๑.

“พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑. ราชกิจจานุเบกษา.

เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๓๙ ก, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ หน้า ๓”.

พายัพ, มหาวิทยาลัย. “๕๔ พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา จาก ในหลวงรัชกาลที่ ๙”. (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก : [http:// https://campus.campus-star.com/variety/21901.html](http://https://campus.campus-star.com/variety/21901.html), ๒๕๖๐.

มนัสวี อรุณชะกะ. “ความมั่นคงของมนุษย์”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/82427-3.pdf>, ๒๕๖๑.

มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ. “จิตอาสาธรรมะในงานอาสา”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก,

[www.volunteers.in.th/post/tag \[15/05/2007a\]](http://www.volunteers.in.th/post/tag [15/05/2007a]), ๒๕๕๘.

“ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๘๒ ก, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑, หน้า ๑๓”.

ศูนย์บริหารกลาง. “พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”.

(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://http://www.cca.chula.ac.th/protocol/organizations-individuals.html>, ๒๕๖๑.

สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน. “เรื่อง นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

[http://www.nsc.go.th/Download1/ /นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ \(พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔\).pdf](http://www.nsc.go.th/Download1/ /นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔).pdf), ๒๕๖๑.

สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน. “เรื่อง แผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๔)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

<http://www.skp.moe.go.th/index.php/workgroup/royal-projects/59-2018-09-03-01-12-08>, ๒๕๖๑.

สัญญา รัตนวรารักษ์. “การสอนให้นักเรียนมีจิตอาสา”. (ออนไลน์), เข้าถึงได้จาก :

<http://www.Sanya Rattanawarak. Teaching Student Volunteer Spirit. ๒๕๕๘>.

สุนิตย์ เชรขฐา และวินัย เมฆไตรภาพ. “การศึกษาและการประยุกต์บทเรียนงานอาสาสมัครจากต่างประเทศเพื่อการพัฒนาาระบบอาสาสมัครในประเทศไทย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก, <http://www.volunteerspirit.org/files/final-VSN.doc>, ๒๕๖๑.

อนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา, สถาบัน. “สำรวจความเป็นจิตอาสาของคนไทย จากสถานการณ์เด็กและโค้ช ๑๓ คนติดถ้ำ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://ifd.or.th/2018/07/13/1594>, ๒๕๖๒.

ภาษาต่างประเทศ

Books

Denhardt, Janet V. and Robert B. Denhardt. The New Public Service. Serving, not Steer. New York : M.E. Sharpe, Inc, 2003.

Denzin, N. The Research. Chicago : Aldin. 1970.

Electronic Data Base

Lunenburg, Fred C. “Expectancy Theory of Motivation : Motivating by Altering Expectations”. (Online). Available : <http://www.nationalforum.com/Electronic%20Journal%20Volumes/Lunenburg,%20Fred%20C%20Expectancy%20Theory%20%20Altering%20Expectations%20IJMBA%20V15%20N1%202011.pdf>, 2013.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พลตรี นิรันดร ศรีรักษา
วัน เดือน ปีเกิด	๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๗
การศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ ๒๓ (ปี ๒๕๒๕) - โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ ๓๔ (ปี ๒๕๒๖) - โรงเรียนทหารราบ หลักสูตรชั้นนายร้อย เหล่าทหารราบ รุ่นที่ ๘๑ (ปี ๒๕๓๒) - โรงเรียนทหารราบ หลักสูตรชั้นนายพัน เหล่าทหารราบ รุ่นที่ ๕๖ (ปี ๒๕๓๔) - โรงเรียนกิจการพลเรือน หลักสูตรนายทหารกิจการพลเรือน รุ่นที่ ๒๐ (ปี ๒๕๓๖) - โรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำ ชุดที่ ๗๔ (ปี ๒๕๓๘) - รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ปี ๒๕๕๔)
ประวัติการทำงานโดยย่อ	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บังคับหมวดเครื่องยิงลูกระเบิด ขนาด ๖๐ มิลลิเมตร กองร้อยอาวุธเบา กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑๙ (ปี ๒๕๓๐) - ผู้บังคับหมวดปืนเล็ก กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑๙ (ปี ๒๕๓๑) - ผู้บังคับกองร้อยอาวุธเบา กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑๙ (ปี ๒๕๓๖) - นายทหารปฏิบัติการกิจการพลเรือน กองทัพอากาศที่ ๑ (ปี ๒๕๓๗) - ประจำแผนก กรมกิจการพลเรือนทหารบก (ปี ๒๕๔๐) - รองผู้อำนวยการกอง กรมกิจการพลเรือนทหารบก (ปี ๒๕๔๔) - ผู้อำนวยการกอง กรมกิจการพลเรือนทหารบก (ปี ๒๕๕๐) - รองผู้อำนวยการสำนักกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก (ปี ๒๕๕๓) - รองผู้บัญชาการโรงเรียนกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก (ปี ๒๕๕๘)
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการสำนักกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การทหาร

เรื่อง การพัฒนาบทบาทและแนวทางการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

ผู้วิจัย พล.ต. นรินทร์ ศรีรักษา หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 61

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักกิจการพลเรือนทหารบก

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเด็นในเรื่องเกี่ยวกับจิตสาธารณะมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคม ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากจิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบซึ่งเกิดขึ้นภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมที่มีอยู่ในจิต และส่งผลสู่การกระทำภายนอกของบุคคล ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมเห็นได้ว่า มีเหตุจากการขาดจิตสาธารณะของคนส่วนใหญ่ การสร้างจิตสาธารณะของคนในสังคมจึงจำเป็นและมีคุณค่าอย่างยิ่ง สามารถทำได้หลายรูปแบบทั้งจากการกระทำของตนเอง เช่น การรับผิดชอบต่อตนเองเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบ และเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม รวมถึง การกระทำ โดยมีบทบาทช่วยสังคมในการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคมและประเทศชาติ (กุลทิพย์ ศาสตรระจิก, ๒๕๕๑) กระแสของการให้หรือการทำความดี เพื่อสังคมด้วยการเป็นอาสาสมัครหรือการทำงานจิตอาสา นั้น เป็นปรากฏการณ์ระดับสากลที่เกิดขึ้นทั่วโลก ทั้งในรูปแบบของกลุ่มบุคคลหรือบุคคลที่เป็นอาสาสมัครแบบอิสระ และในรูปแบบขององค์กรที่ไม่หวังผลกำไร เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

สำหรับในประเทศไทย กระแสของการมีจิตอาสา หรือการเป็นอาสาสมัคร เริ่มต้นปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อครั้งเกิดเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิพัดเข้าสู่ชายฝั่งทะเลแถบอันดามัน และประเทศใกล้เคียงส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตและสูญหายหลายพันคนในประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นเหตุให้คนทั่วโลก ทั้งคนไทยและต่างประเทศต่างตื่นตระหนกและเศร้าสลดใจอย่างมาก ท่ามกลางภัยพิบัติร้ายแรงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์หนึ่ง คือ เกิดการรวมน้ำใจกันของผู้คนในสังคมรวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ในการหาทางช่วยเหลือผู้ประสบภัยเท่าที่จะทำได้ ตั้งแต่การบริจาคทรัพย์สินของ หรือแม้แต่การเอาตัวลงไปเป็นอาสาสมัครในพื้นที่ โดยมีอาสาสมัครมากกว่าพันคน หมุนเวียนกันเข้าไปช่วยเหลือเรียนรู้กับผู้ประสบภัยสึนามิ จนเกิดเป็นคลื่นมวลชนจิตอาสาทำงานต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน และขยายเครือข่าย และการทำงานจิตอาสา หรือ การทำความดีเพื่อสังคมชัดเจนขึ้น ซึ่งถือเป็นความเติบโตทางคุณธรรมก้าวใหม่ของสังคมไทยที่ปรากฏ

อย่างชัดเจน เมื่อประเทศชาติและเพื่อนมนุษย์เกิดวิกฤตและความเดือดร้อน (สรณีย์ สายศร, ๒๕๕๖ : ๒) และปรากฏการณ์ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นแบบของงานจิตอาสาของประเทศไทยก็คงนับตั้งแต่งานพระราชพิธีถวายสักการะพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งเกิดการแสดงน้ำใจของเหล่าจิตอาสาที่ร่วมกันทำกิจกรรมดี ๆ ทั้งการแจกอาหาร น้ำดื่ม การช่วยเก็บขยะรอบพระบรมมหาราชวัง ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นคือการแสดงน้ำใจของเหล่าจิตอาสาที่ร่วมกันทำกิจกรรมดี ๆ เช่น การแจกอาหาร น้ำดื่ม การช่วยเก็บขยะรอบพระบรมมหาราชวัง วินมอเตอร์ไซด์ที่คอยรับ - ส่งประชาชนมายังศาลาสหทัยสมาคม โดยไม่คิดเงิน จนในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นช่วงเวลา “งานจิตสาธารณะ” ได้ลงรากฐานในสังคมไทยอย่างเปลี่ยนแปลงไปมาก และอีกหนึ่งปรากฏการณ์ คือ การบูรณาการความร่วมมือครั้งใหญ่ในการช่วยเหลือเยาวชนและโค้ชทั้ง ๑๓ ชีวิตที่ติดอยู่ในถ้ำขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย ซึ่งก่อให้เกิดอาสาสมัครหน้าใหม่จำนวนมาก ปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจเรียกได้ว่าเป็น “กระแสอาสาสมัครขนาดใหญ่” (Volunteer Megatrend) เป็นความตื่นตัวของประชาชน คนรุ่นใหม่หันมาสนใจกับงานอาสาสมัครมากขึ้น รวมกลุ่มอย่างรวดเร็ว เน้นทำกิจกรรมตอบสนองเฉพาะหน้า มีลักษณะเฉพาะกิจ สนใจเฉพาะประเด็น มีศักยภาพของทักษะและความรู้ใหม่ๆ ในการทำงานอาสาสมัคร บนพื้นฐานแนวคิดที่ต้องการช่วยในสิ่งที่ตัวเองถนัด ซึ่งในแง่ของความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) เรียกว่าเป็นการอาสาที่ใช้ทักษะในวิชาชีพ (Professional Skills Volunteering) เป็นรูปแบบของการทำงานบริการสังคม (สถาบันไทยพัฒนา, ๒๕๖๑) จนกระทั่ง พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้กล่าวว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงรับสั่งให้ถอดบทเรียนกรณีช่วย ๑๓ คน ในถ้ำหลวง - ขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย เพื่อนำมาสู่การฝึกและในอนาคตจะได้จัดระเบียบได้ ทั้งหน่วยซีล กู้ภัย และหน่วยต่าง ๆ มาร่วมกัน ถือเป็นกรณีศึกษา

โดยพระราชบัญญัติยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงไว้ว่า การพัฒนาและเสริมสร้างคน ในทุกภาคส่วนให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อม ตระหนักในเรื่องความมั่นคง และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้คนไทยทุกคนในทุกภาคส่วนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีอาชีพการงานและรายได้ที่เพียงพอ ได้รับโอกาสและความเสมอภาคอย่างเท่าเทียม มีความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติมีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เข้าใจปัญหาสำคัญของสังคม มีความรักความสามัคคี ตระหนัก และให้ความสำคัญกับความมั่นคงของชาติ และพร้อมเข้ามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ ตลอดจนช่วยเหลือประชาชน โดยการอำนวยความสะดวกอย่างกว้างขวางและครอบคลุม ปลูกฝังจิตสำนึก และคุณสมบัติพื้นฐานคนไทยที่ดีให้บังเกิดผล เป็นรูปธรรม สร้างเสริมความรัก ความสามัคคี ความตระหนักถึงหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความมั่นคง และพัฒนาประเทศ ให้กับทุกภาคส่วน ทั้งประชาชน ตำรวจ ทหาร และ

หน่วยงานด้านความมั่นคงอื่น ๆ ผ่านทางโครงการ กิจกรรม และการรณรงค์ต่าง ๆ ตลอดไปจนถึง การดำเนินการอื่นทุกวิถีทางที่เหมาะสม อย่างต่อเนื่องและจริงจัง จนประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับ อย่างชัดเจน (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๖๑) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ที่กำหนดวัตถุประสงค์ให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวยุบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถ และพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่อง ตลอดชีวิต รวมทั้งกำหนดลักษณะของคนไทยและสังคมไทยที่พึงปรารถนาไว้ว่า คนไทยเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ เป็นพลเมืองที่มีวินัย ตื่นรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีความรู้ มีทักษะและทัศนคติ ที่เป็นค่านิยมที่ดี มีสุขภาพร่างกาย และจิตใจที่สมบูรณ์ มีความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ มีจิตสาธารณะและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม (สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๙ : ๖๓)

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน ได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ด้านการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติ และในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อุดม ออบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิด ที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ ๓ และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู้การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของ ตนเอง (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๑ : ๙)

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๗ ได้ กำหนดหน้าที่ของกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ประการหนึ่งว่า (๔) เสริมสร้างให้ประชาชนตระหนักในหน้าที่ที่ต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สร้างความรักความสามัคคีของคนในชาติ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่กระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรและความสงบเรียบร้อยของ สังคม (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๑ : ๓)

พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ ได้กล่าวถึงความมั่นคงแห่งชาติ ไว้ว่าคือ การทรงตัวอยู่อย่าง แน่นหนาถาวร ดำรงเอกราช มีเสรีภาพแห่งชาติ มีความสงบสุขภายในประเทศ มีความแน่นอนในชีวิต

และเศรษฐกิจของพลเมือง คาดหมายรายได้ของรัฐได้ถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริง ค่าของเงินตรา มีเสถียรภาพ รัฐไม่ต้องประสบความยุ่งยากระส่ำระสาย ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ได้ง่าย ประชาชนพลเมืองรู้สึกมีความปลอดภัย มีความหวังและความไว้วางใจ ในอนาคต และยังไว้วางใจ ต่อไปอีกว่า ถึงแม้ความผันผวนหรือเหตุร้ายอันใดจะเกิดขึ้นมา รัฐสามารถจะต่อสู้หรือป้องกันได้ และได้จำแนกความมั่นคงแห่งชาติออกเป็น ๔ ด้าน ตามลักษณะของภารกิจที่ชาติจำเป็นต้องดำเนินการ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ คือ ความมั่นคงแห่งชาติด้านการเมือง ความมั่นคงแห่งชาติ ด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงแห่งชาติ ด้านสังคมจิตวิทยา ความมั่นคงแห่งชาติด้านทหาร ในขณะที่ ความมั่นคงแห่งชาติในความหมายใหม่ตามแนวคิดของนักวิชาการ และนักบริหารยุคปัจจุบันมองว่า เป็นความมั่นคงในลักษณะองค์รวมที่มีความหมายกว้างขึ้นครอบคลุม ถึงปัจจัยทุก ๆ ด้านมากขึ้น โดยไม่มองเฉพาะในความหมายเพียงความอยู่รอด ความปลอดภัยของรัฐ หรือความเข้มแข็งของชาติ ของชุมชน และของประชาสังคมในทุกด้าน แต่จะหมายรวมไปถึงนอกประเทศด้วย คือความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้านด้วยเหตุผลว่า ประเทศไม่สามารถมั่นคงได้ ด้วยตนเองโดยลำพัง หากเพื่อนบ้าน ยังไม่มั่นคง แนวคิดในลักษณะองค์รวมนี้เรียกว่า ความมั่นคงสมบูรณ์แบบ หรือความมั่นคงเบ็ดเสร็จ สมบูรณ์ (Comprehensive National Security) (วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๖๑ : ๓ - ๔)

ส่วนความมั่นคงของมนุษย์ในปัจจุบัน (Human Security Now) สหประชาชาติ เห็นว่า จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทัศน์ใหม่ ๒ ประการ คือ (มนัสวี อรชุนะกะ, ๒๕๖๑ : ๑๖)

๑. ความมั่นคงของมนุษย์มีความจำเป็นเพื่อสนองตอบต่อภัยคุกคามทั้งรูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่ตั้งแต่ความยากจนไปจนถึงความรุนแรงทางชาติพันธุ์ การค้ามนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การก่อการร้ายสากลและปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นแบบเฉียบพลัน ซึ่งภัยคุกคามดังกล่าวต้องได้รับการแก้ไขโดยก้าวข้ามมิติทางความมั่นคงแบบดั้งเดิมที่คำนึงถึงเฉพาะกำลังทหาร

๒. ความมั่นคงของมนุษย์ต้องการวิธีการแก้ไขปัญหาย่างรอบด้านและมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทั้งด้านการพัฒนา ด้านสิทธิมนุษยชน และความมั่นคงของชาติ

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการมีจิตสาธารณะ หรือการอุทิศตนเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคม เป็นคุณธรรมที่พึงประสงค์ที่จะสรรค์สร้างสังคมให้เกิดสันติสุขและน่าอยู่ แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้ที่เสียสละตนเป็นอาสาสมัครยังถือเป็นสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมด สำหรับในประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีจำนวนอาสาสมัครประมาณ ๘.๗ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕ ของประชากรวัยผู้ใหญ่ นับว่าค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ประเทศชาติเผชิญอยู่ นอกจากนี้ในการทำงานจิตสาธารณะหรือการเป็นอาสาสมัครนั้น ยังอาจต้องเผชิญปัญหา หรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ มีไม่น้อยที่อาสาสมัครตั้งใจจะอุทิศตน บำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือสังคม อาจเกิดความทุกข์ และท้อจากอุปสรรคที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะปัญหาอันเกิดจากการทำงานร่วมกับอาสาสมัครอื่น ๆ ปัญหาทางสภาพจิตใจ หรือปัญหาเรื่องการขาดความรู้ หรือทักษะในการทำงาน เป็นต้น ซึ่งอาจกลายเป็นปัญหาต่อตัวของอาสาสมัครเองที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ใจ และไร้ซึ่งความสุขสงบอย่างที่ควรจะเป็น และกระทบต่อ

ประสิทธิภาพในการทำงานจิตอาสานั้น นอกจากนี้หากงานจิตอาสาขาดการวางแผนและการบริหารจัดการที่ดี ขาดการใช้ข้อมูลข่าวสารร่วมกัน การขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ส่งผลให้การปฏิบัติงานติดขัด หรือประชาชนผู้ที่ต้องการเป็นจิตอาสาตระหนักรู้ไม่ทราบข้อมูล หรือแม้แต่การเกิดข่าวลือต่าง ๆ ทำให้สังคมสับสนต่อการปฏิบัติงานด้านจิตอาสาเหล่านั้น ๆ รวมทั้งกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยในสังคมที่เป็นยุคดิจิทัล ส่งผลให้ค่านิยมในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ การจัดกิจกรรมอาสาสมัครอาจกลายเป็นการสร้างภาระต่อสังคม และทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาในงานอาสาสมัครก็เป็นได้ (สรณีย์ สายศร, ๒๕๕๖ : ๓ - ๔)

จากปัญหาดังกล่าว จึงเป็นโจทย์ที่น่าศึกษาว่าจะทำอย่างไร หรือมีวิธีการใดที่จะพัฒนาความรู้สึกหรือสำนึกของประชาชนให้มองเห็นคุณค่าของการมีจิตอาสา หรือจิตที่ตระหนักรู้ในความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคมและธรรมชาติ รวมทั้งตระหนักรู้ในเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ และเข้ามาร่วมเป็นจิตอาสาพร้อมกับหน่วยงานด้านความมั่นคง ซึ่ง ประเวศ วะสี (๒๕๕๒ : ๒๐) กล่าวไว้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมือง เป็นคุณค่าและจิตสำนึกเป็นจิตวิญญาณของสังคม บุคคล องค์กร หรือสังคม เพราะสังคมที่ไม่มีคุณค่าและจิตสำนึก ทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคมก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งจะทำให้การเมือง เศรษฐกิจ ศิลธรรมดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาบทบาทและแนวทางการงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง โดยมุ่งเน้นนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับกองทัพ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะที่ผ่านมา
๒. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะที่ผ่านมา ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความมั่นคง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับตัวแบบด้านจิตสาธารณะกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ เสนอแนวทางการพัฒนาบทบาท และการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยการพัฒนาบทบาทงานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงใน ๒ ประเด็น ได้แก่ ความมั่นคงแห่งชาติ และความมั่นคงของมนุษย์

๒. ขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนของ กองทัพบก

๓. ขอบเขตของแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดศึกษาข้อมูลเฉพาะที่เป็นนโยบายของ กองทัพบก จากเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่สามารถเปิดเผยได้ และปรากฏการณ์ ทางสังคม (Social Phenomenon Observation) เกี่ยวกับงานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งการตีความ และทำความเข้าใจแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง และใช้การวิเคราะห์สรุปเชิงอุปนัยข้อมูล (Analytic Induction) เพื่อวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงาน จิตสาธารณะ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคง ที่เหมาะสม

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่

๑.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review Data) ด้วยการศึกษาด้านเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาข้อค้นพบที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เนื่องจากผู้วิจัย ปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับดูแลงานด้านจิตอาสาของกองทัพบก รวมทั้งมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน จิตอาสา ทั้งในเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ งานพระราชพิธีถวายสักการะพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และการช่วยเหลือเยาวชนและโค้ช ทั้ง ๑๓ ชีวิต ที่ติดอยู่ในถ้ำขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย ทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้เป็นอย่างดี และมีประโยชน์ต่อการวิจัย

๑.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้าน กิจการพลเรือนของกองทัพบก จำนวน ๔๙ นาย ที่เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ตามแผนงาน ประจำปี ๒๕๖๒ ของ กรมกิจการพลเรือนทหารบก เพื่อร่วมกันวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินงานด้าน จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะ และนำเสนอ แนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๒. วิธีการตรวจสอบข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ตามวิธีของเดนซิน (Denzin, 1970) ด้านเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นดังนี้

๒.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Documentary Study) เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานจิตสาธารณะที่ผ่านมา ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑ แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคง แนวคิดจิตสาธารณะ ตัวแบบด้านจิตสาธารณะกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

๒.๒ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การปฏิบัติงานด้านจิตอาสา และการปฏิบัติงานด้านจิตอาสาเพื่อความมั่นคงของกองทัพบก รวมทั้งการมีส่วนร่วมของของสาธารณชนเกี่ยวกับงานด้านจิตสาธารณะที่ปรากฏเป็นข่าวสารทางสื่อสาธารณะ

๒.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก ในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้อง และนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทและการทำงานด้านจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลในการศึกษามีลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic induction) และการตีความข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ปฏิบัติงานด้านกิจการพลเรือน นำมาวิเคราะห์ (Analysis) สังเคราะห์ (Synthesis) และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายด้านกิจการมวลชนของกองทัพบก ประกอบด้วย นักเรียนนายร้อย นักเรียนนายสิบ สมาชิกทหารกองหนุน นักศึกษาวิชาทหาร ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่รอบค่ายพื้นที่ในโครงการชุมชน/หมู่บ้านสีขาว พื้นที่ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พื้นที่ชายแดนในความรับผิดชอบของ กกล.ต่าง ๆ พื้นที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ

สำหรับปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการดำเนินงานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ประกอบด้วย

๑. ด้านการบริหารจัดการ ทั้งขาดแคลนอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน การไม่สามารถที่จะบูรณาการข้อมูลกับส่วนราชการอื่น ๆ

๒. ด้านตัวจิตสาธารณะฯ ซึ่งเกิดจากทัศนคติของประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ขาดจิตสำนึกร่วมด้านความมั่นคงของชาติ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ หรือปัญหาปากท้องที่ต้องทำมาหากิน เพื่อดูแลความเป็นอยู่ของครอบครัว ประชาชนส่วนใหญ่จึงคิดว่าความมั่นคงไม่ใช่เรื่องที่ตนเองต้อง

รับผิดชอบ การขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานจิตสาธารณะด้านความมั่นคง รวมทั้งทัศนคติของประชาชนทั่วไปที่มีต่อผู้ที่จิตสาธารณะด้านความมั่นคง ตลอดจนการไม่สามารถตรวจสอบความไว้วางใจในการปฏิบัติงานร่วมกันได้ของจิตสาธารณะฯ

๓. ด้านสวัสดิการสำหรับจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคงยังไม่มีสวัสดิการให้สำหรับตัวจิตสาธารณะฯ ในด้านต่าง ๆ

ส่วนแนวทางการพัฒนาบทบาท และการทำงานด้านจิตสาธารณะ เพื่อความมั่นคง จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แบ่งออกเป็นประเด็นได้ดังนี้

๑. ภารกิจที่ควรมอบให้จิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง
๒. การจัดตั้งจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง
๓. การคัดสรรจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง
๔. การฝึกอบรมจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง
๕. การใช้งานจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง
๖. การประเมินผลจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ รัฐบาลหรือหน่วยงานด้านความมั่นคงควรพิจารณาฝึกอบรมจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง ตามทักษะของผู้ที่ต้องการเป็นจิตสาธารณะ อาทิ จิตสาธารณะด้านการพัฒนา จิตสาธารณะด้านเทคโนโลยี จิตสาธารณะด้านภัยธรรมชาติ จิตสาธารณะด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๑.๒ รัฐบาล หรือหน่วยงานด้านความมั่นคงควรส่งเสริม และปลูกฝังให้ประชาชนชาวไทยมีจิตสำนึกร่วมด้านความมั่นคงของชาติ

๑.๓ รัฐบาลควรส่งเสริมให้ทุกส่วนราชการจัดให้มีจิตสาธารณะ เพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบของส่วนราชการอย่างเพียงพอและเหมาะสม

๑.๔ รัฐบาลหรือหน่วยงานด้านความมั่นคงควรจัดให้มีสวัสดิการสำหรับจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง และจิตสาธารณะด้านอื่น ๆ อย่างจำเป็นและเหมาะสม

๑.๕ รัฐบาลควรจัดให้มีหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบประสานงาน ควบคุม กำกับดูแล จิตสาธารณะอย่างเป็นระบบ และจัดให้มีอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาวิธีการ หรือกระบวนการสร้างจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ

๒.๒ ควรศึกษาสถานการณ์ แนวโน้ม และกระบวนการจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงของประเทศไทยอย่างเป็นระบบให้มากขึ้น

๒.๓ ควรศึกษาจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคง กับการจัดการวิกฤตในสภาวะฉุกเฉิน เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับวิกฤติและภาวะฉุกเฉินที่จำเป็นของประเทศไทย